

LƏTİFƏ MİRZƏYEVA

**MƏHƏMMƏDHÜSEYN ŞƏHRİYARIN
ŞİMALİ AZƏRBAYCAN NƏŞRLƏRİ**

Bakı-2026

Elmi redaktoru:

Aygün Bağırılı

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent

Rəyçilər:

Xuraman Hümmətova

Filologiya elmləri doktoru,
dosent

Zakirə Əliyeva

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent

Lətifə Mirzəyeva. Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın Şimali Azərbaycan nəşrləri. Bakı, “Optimist”MMC, 2026, 124 səh.

2015-ci ildə çapa hazır olan, 2019-cu ildə əsas hissəsi elektron nəşr edilən, 2018-2019-cu illərdə “Vahid Azərbaycan” qəzetində, 2019-cu ildə isə “Xudafərin” jurnalında dərc olunan və hazırda oxuculara bütövlükdə təqdim edilən bu kitaba hər bir əsəri almaz kimi o taylı-bu taylı Azərbaycan ədəbiyyatının tacında parlayan görkəmli şairimiz Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın 1958-ci ildən 2015-ci ilədək Şimali Azərbaycanda kitablarda və dövrü mətbuatda çap edilən çoxsaylı əsərləri haqqında məlumatlar daxil edilmişdir. Zəngin yaradıcılığa malik olan şairin Şimali Azərbaycanda çap edilən kitablarına daxil edilməyən, yalnız dövrü mətbuatda dərc edilən əsərləri kitabda ayrıca bölmədə verilmiş, bəzi əsərlərinə dair görkəmli şəxsiyyətlərin dəyərli fikirləri öz əksini tapmışdır.

Geniş və gərgin araşdırmaların nəticəsi olan, şairin yaxından tanınması məramına söykənən bu kitab tədqiqatçılar və geniş oxucu kütləsi üçün faydalı olacaqdır.

ISBN 9 7 8 - 9 9 5 2 - 5 6 1 - 8 7 - 6

©“Optimist”MMC- 2026

GİRİŞ

Cənubi Azərbaycanda və İranda yaşayan hər bir şair və yazıçılarımızın həyatına, milli varlığına, mənsubiyyətinə, qələm məhsullarına hörmət və qayğı ilə yanaşılması, onların və əsərlərinin oxuculara yaxından tanıtılması, sevdirlməsi, Şimali Azərbaycanda həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur. Əsərlərində əsasən Vətən məhəbbəti, Ana dili, Araz dərdi kimi ümumi mövzular başlıca yer tutan bu qələm sahibləri gözümüzə uzaq olsalar da könlümüzə heç vaxt iraq olmamışlar.

Cənubi Azərbaycandan, İrandan hər hansı bir qələm məhsullarının əldə edilməsi işləri ilə ilk əvvəllər əsasən AEA müxbir üzvü Abbas Zamanov (1911-1993), xalq şairi Süleyman Rüstəm (1906-1989) və xalq yazıçısı, prof. Əzizə Cəfərzadə (1921-2003), sonralar isə prof. Rüstəm Əliyev (1929-1994), xalq şairləri Söhrab Tahir (1926-2016), Nəbi Xəzri (1924-2007), fil.elm. dok. Sabir Əmirov (Nəbioğlu) (1926-2014) və başqaları yaxından məşğul olmuşlar. Bu iş heç də həmişə asan olmamışdır.

Cənubi Azərbaycandan, İrandan, Şimali Azərbaycana əsərlərin gətirilməsi sahəsindəki çətinliklərdən, onların azlığından və zəifliyindən məyus olan xalq yazıçısı, prof. Ə.Cəfərzadə bunu Cənubda ana dilində məktəb, kitab, mətbuat olmaması ilə əlaqələndirirdi. O, "Azərbaycan müəllimi" qəzetinin 8 fevral 1991-ci il tarixli sayında (s.4) dərc edilən "Gördüklərim, eşitdiklərim, düşüncələrim" adlı məqaləsində yazırdı: "Əlimizə tək-tük daha çox təsadüf əsərlər, haradansa, sanki zindandan can qurtarıb gəlirdi. Qaçaq gəlirdi, gizli, qorxulu yollardan keçirdi. Aylarla poçt, kömrük məmurlarının, şeirdən, şeiriyətdən, poeziyadan başı çıxmayan, hər kəlmədə bir sətiraltı, bir gizli məna axtaranların əlində "saf-çürük" edilirdi... Belə şəraitdə

Cənubi Azərbaycanda yaranan poeziya haqqında ümumi küll halında söz demək çətin idi. Yazanların çoxu, bəlkə də hamısı doğma türkcəsilə yazdığı əsil adını gizlətməli olurdu”.

“Mən qəlbə də çalınan tar kimiyəm” - deyən Məhəmmədhusəyn Şəhriyar (1906-1988)ın dillər əzbəri olan “Heydərbabaya salam!” poemasından sonra Cənubdan gələn poetik nümunələrdə bir canlanma özünü göstərmişdir. Bu canlanma Şimali Azərbaycandan da yan keçməmişdir.

Şair Məmməd Aslan (1939-2015)ın da “Şəhriyar-namə” (“Ədəbiyyat və incəsənət”, 1989, 10 noyabr, s. 8) şeirində olduğu kimi:

Şəhriyarım, nərildədin qəflətən,
Heyrətləndi o üz – bu üz bu Vətən.
Doğmalaşdın çölümüzədən evətən.
Bir də gördük hamımıza ürəksən,
Ürəklərə lazım olan gərəksən!

Akademik Məmməd Arif Dadaşzadə (1904-1975) Azərbaycanın həm Cənubunda, həm də Şimalında böyük bir hadisəyə çevrilən bu poema haqqında “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin 12 noyabr 1966-cı il tarixli (s. 1; 4) sayında dərc edilmiş “Şəhriyara salam!” sərlövhəli məqaləsində yazır: “Heydərbabaya salam!” poemasının məziyyəti yalnız ana dilində yazılmasında deyildir. Bu əsərin başqa bədii üstünlükləri də vardır. Söz yox ki, Şəhriyar ana dilində qəzəl və qəsidə də yaza bilərdi və yəqin ki, yazacaqdır da. Lakin ana dilində yazılısaydı belə heç bir qəzəl və qəsidə “Heydərbabaya salam!” poemasının bağışladığı təsiri bağışlaya bilməzdi. Bu poemada Şəhriyar mövzu və ideya ilə bədii forma, bədii ifadə tərzində nadir bir uyğunluq – çox müvəffəqiyyətli bir vəhdət yarada bilmişdir”.

Şəhriyar özü demişkən: “Anam məni yaradıb, mən aləm yaratmışam”. M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam!” poemasının bütün bəndlərinə Şimalda rəssam Fəxrəddin Əliyev (Əlizadə) miniatürlər çəkib, Cənubda isə evdar qadın Rəhimə Məmmədi hər bir bəndi ipək sapla parça üstə toxuyub və hər bir bəndə ayrıca naxış vurub.

Şimali Azərbaycanda Cənubi Azərbaycan şair və yazıçılarının tanınması və əsərlərinin nəşr edilməsi həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur. Şairlərdən Mirzə Əli Möcüz Şəbüstərinin, Məhəmmədəli Səfvətin, Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın, Məhəmməd Biriyanın, Məhəmmədağa Zehtabının, Bulud Qaraçurlu Səhəndin, Kərim Məşrutəci Sönməzin, Həbib Sahirin, Mərziyə Əhmədi Üskuinin, Həsən Məcidzadə Savalanın və başqalarının əsərlərinin dövrü mətbuatda, antologiyalarda, ayrı-ayrı kitablarda çap edilməsi sahəsində uğurlar qazanılmışdır. Bu şairlərdən əksəriyyəti haqqında hətta tədqiqat əsərləri də yazılmışdır. Bu müəlliflərdən Şimali Azərbaycanda əsərləri ən çox çap edilən ustad M.Şəhriyardır. Tədqiqata da ən çox cəlb edilən onun həyat və yaradıcılığıdır.

M.Şəhriyarın hər bir əsərinin Şimali Azərbaycanda çap edilməsi toy-bayram kimi qarşılanmışdır. Bu qarşılanma xalq şairi Xəlil Rza Ulutürkün (1932-1994) “Şəhriyarım” (1980) (Şimali Azərbaycandakı Cənubi Azərbaycan mövzulu ədəbiyyatın antologiyası /topl., tərt. ed. və müqəd. müəl. L.Mirzəyeva/ (Bakı, “Optimist”, 2025, s. 277-279)) şeirində də öz layiqli ifadəsini tapmışdır. Uşaqdan – böyüyə hamı bir nəfər kimi M.Şəhriyarın şeirinin çap edilməsi sevincini yaşayır:

Qaç-qaç, uça-uça gəldi balam,
Qanadında buludların:
- Tez ol, ata muştuluq ver,
Şeiri çıxıb Şəhriyarın!

Canını Şəhriyarın nəfəsinə belə qurban deyən ağbirçəkli ana da bunun üçün şairə gözaydınlığı verir və şeiri dinləmək üçün oğlundan onu oxumasını istəyir.

X.R.Ulutürk Şəhriyarın şerinin çıxması xəbərini vermək üçün işlədiyi AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutuna tələsir:

İş yerinə can atıram, burda dostlar haray vurub,
Od doldurub ürəklərə şair sözü.
Kırpiklərdə sevinc yaşı mərcan-mərcan,
Şeiri çıxıb Şəhriyarın, bayram edir Azərbaycan!

Yerin-göyün zülmət vaxtı Şəhriyarın şeiri sanki bir ildırım kimi çaxaraq qaranlığı nura qərq etmişdir. Şair min oyuna salınsa belə o yenə də saf bir almazdır, o sarsılmazdır. “Mən ölmüşəm – ağlayan yox” – deyən Şəhriyara müəllif dağ kimi milləti olanın, dənizlər qədər qan, sürgünlərdə minlərlə can verən, ömrü boyu gül əkib, vay dərən, körpəsi belə fədakar olanın, şairi böyük iftixar yaradanın qəm yeməyə, əyilməyə haqqı olmadığını, daim dik durmalı olduğunu xatırladır:

Bir karandaş bir ağ kağız –
Bizim ümid bayrağımız.
Şeirin gəzir ağız-ağız,
Təsəllimsən
Könlümüzün setarında
Sarı simsən Şəhriyarım!
Şeirimizin vuran nəbzi,
Vətən rəmzi – Şəhriyarım!

Həyatı və mübarizəsi mənsub olduğu xalqın taleyi ilə qırılmaz surətdə bağlı olan Cənubi Azərbaycanın görkəmli qələm sahiblərinin obrazları da Şimali Azərbaycanın bədii

ədəbiyyatında canlandırılmışdır ki, onlardan da yenə ... qartala bir səma bəs etdiyi halda, üfüqlər gərəkən M.Şəhriyar üstünlük təşkil edir. Belə əsərlərin də Şimali Azərbaycanda çapı diqqətəlayiqdir.

Şimali Azərbaycanda Cənubi Azərbaycandan gətirilən hər bir qələm məhsulunun çap edilməsi cənublu soydaşlarımız tərəfindən də həmişə minnətdarlıqla qarşılanmışdır. Çoxsaylı belə minnətdarlıq məktublarından biri də Təbrizdə nəşr olunan “Dədə Qorqud” jurnalının əməkdaşları tərəfindən “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin 2000-ci nömrəsinin çapdan çıxması münasibətilə 1982-ci ildə göndərilən təbrik məktubudur. Məktubda təbrikdən sonra deyilir:

“-Sizin qəzetdə Cənubi Azərbaycanda və Tehrandə çap olan ana dilli məcəllələr və ruznamələrin alqışlanması, onların məqalə və şeirlərinin ardıcıl surətdə munəkis (əks etdirilmiş – L.M.) olması və onların Şimali Azərbaycanlı vətəndaşlara çatdırılması bizim dizimizə qüdrət və qəlbimizə qüvvət verir”.

“ŞEİRİ ÇIXIB ŞƏHRİYARIN, BAYRAM EDİR AZƏRBAYCAN!”

Şərqi görkəmli şairi Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar (Behcət Təbrizi) (1906-1988) çox gənc yaşlarından ədəbi yaradıcılıq fəaliyyətinə başlamışdır. O, elə həmin vaxtdan da istedadını yalnız öz Vətəninə deyil, ümumən bəşəriyyətin xoşbəxt gələcək uğrunda mübarizəsinə həsr edəcəyini qət etmiş və yaradıcılığının sonunadək buna sadıq qalmışdır.

M.Şəhriyarın ilk mətbu şeiri 1913-cü ildə, 7 yaşında ikən, Təbrizdəki Məhəmmədiyyə orta məktəbində oxuduğu zaman “Ədəb” jurnalında dərc edilmişdir. O, 20 yaşında (1926) “Şəhriyaram” rədifli qəzəlini yazmışdır.

M.Şəhriyarın ilk şeir məcmuəsi 1929-cu ildə Tehran-da nəşr edilmiş və oxucuların böyük məhəbbəti ilə qarşılanmışdır. Məliküşşüara Baharın, Səid Nəfisinin və Pəgman Bəxtiyarın müqəddimələri ilə nəşr edilən bu kitab oxucu tələbinə görə həmin ildə yenidən nəşr edilmişdir. Şair Məliküşşüara Bahar kitabın müqəddiməsində uzaqgörənliklə yazmışdı:

- “Şəhriyar yalnız İranın deyil, bütün Şərq aləminin böyük ədəbi siması olacaq, onun istedadı ilə bütün Şərq öyünəcəkdir” (12, s.7).

M.Şəhriyarın əsərləri Cənubi Azərbaycan, İran, Türkiyə, Hindistan, Ərəb ölkələri, Amerika, Avropa ölkələri ilə bərabər keçmiş Sovetlər birliyində – o cümlədən Şimali Azərbaycanda da qəzet və jurnal səhifələrində, kitablarda geniş çap olunmuşdur. Onun Şimali Azərbaycanda çap edilən ilk əsəri fars dilində qələmə aldığı, Cənubi Azərbaycana həsr etdiyi “Azərbaycan” rədifli qəzəlidir. Bu qəzəl şair, tədqiqatçı, tərcüməçi İsmayıl Cəfərpurun tərcüməsində 11 oktyabr 1958-ci il tarixli “Ədəbiyyat və incəsənət”

qəzetinin 3-cü səhifəsində verilmişdir. Kitab və dövrü mətbuat səhifələrində dönə-dönə dərc edilən “Azərbaycan” rədifli qəzəl sonralar xalq şairi Fikrət Sadıq tərəfindən də tərcümə edilmişdir.

“Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin 11 oktyabr 1958-ci il tarixli sayında Həmid Məmmədzadə “Şəhriyar Təbrizi” sərlövhəli yazısında M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam!”, “Stalinqrad qəhrəmanları”, “Gecənin əfsanəsi” adlı poemaları və Tehrandə şairin əsərlərinin üçüncü cildinin nəşr olunması, dördüncü cildinin çapa hazırlanması barədə Şimali Azərbaycan oxucularına məlumat vermiş, Qulamhüseyn Beqdeli isə “Azərbaycan” jurnalının 1961-ci il tarixli 10-cu sayında (s.180-190) “Vətənpərvər şair” adlı məqaləsində M.Şəhriyarın poetik yaradıcılığından bəhs etmişdir.

M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam!” poemasının ikinci hissəsini qələmə alması barədə “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin 30 iyun 1962-ci il tarixli sayında məlumat verən və əsərdən bir parça nümunə gətirən Q.Beqdeli 1963-cü ildə “Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar” sərlövhəli monoqrafiyasını nəşr etdirir. Bu əsər şairin həyat və yaradıcılığı haqqında ilk tədqiqat əsəri kimi böyük əhəmiyyətə malikdir. Q.Beqdeli burada M.Şəhriyarın “Azərbaycan” rədifli qəzəlindən, “Ey vəzir” rədifli qəsidəsindən, “Yetim uşaq” adlı şeirindən, “Heydərbabaya salam”, “Stalinqrad qəhrəmanları” sərlövhəli poemalarından söz açmış və onların elmi şərhini vermişdir.

Azərbaycanın xalq yazıçısı, akademik Mirzə İbrahimov “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin 21 sentyabr 1963-cü il tarixli sayında dərc olunmuş “Heydərbaba şairi” adlı məqaləsində bu əsərə münasibətini bildirmiş və M.Şəhriyarın yaradıcılığı haqqında fikirlərini açıqlamışdır. M.İbrahimov məqaləsində M.Şəhriyarın “Qardaşım oğlu

Huşəngə", "Azərbaycan", "Bədbəxtlik", "Heydərbabaya salam" ünvanlı əsərlərinin də bədii dəyərindən bəhs etmişdir.

"Heydərbabaya salam" poemasının birinci hissəsi bütövlükdə 14 dekabr 1963-cü il tarixli "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində dərc edilmişdir. Həmin qəzetin 4 iyul 1964-cü il tarixli sayında Q.Beqdelinin tərcüməsində Tehranın "Eqtilaat" qəzetinin 4 iyun 1963-cü il tarixli sayında dərc edilmiş ""Heydərbabaya salam" poemasının ikinci hissəsinin nəşri, əsərin xalq kütlələri tərəfindən yüksək səviyyədə qarşılanması barədə" adlı yazı yer almışdır.

Xalq şairi Xəlil Rza Ulutürk də "Şəhriyar Təbrizi" sərlövhəli əsərində bu qarşılanmanı qocaman "Molla Nəsrəddin"çi, məşhur maarif xadimi Cabbar Əsgərzadə Bağcabanın M.Şəhriyarın "Heydərbabaya salam" poemasına yazdığı nəzirəsindən olan aşağıdakı misralar vasitəsilə diqqətə çatdırmışdır:

"Bu qədər dadlıymış sənin bu dilin,
Eşidən kimi bu səsini, elin,
Qoca, cavan, uşaq, oğlan, qız, gəlin
Səni dinləməyə qaçdılar çölə,
Anam qurban olsun bu şirin dilə.

Bu misralar xalq içərisində "Heydərbabaya salam" poemasının nə qədər böyük bir sevinc doğurduğunu, isti yaraya qoyulan sərin məlhəm kimi qarşılandığını sübut edir. Hələ inqilabdan qabaq Bakıda, Tiflisdə olmuş bu dünya görmüş qoca hətta Şəhriyarı bir az məzəmmət də edir:

De görək, deməli daha nəyin var?

Əfsus ki, sən gec dil açdın, Şəhriyar"

(15, s.157).

“Şəhriyar gec dil açsa da erkən dil açanlardan gözəl danışdı. O, Heydərbaba dağının timsalında bütün xalqına xitabən salam söyləyib, qəmini, kədərini, sevincini, arzu və amalını qayalardan axan bulaqlar kimi saf, təmiz və şəffaf bir dildə ifadə etmiş, el isə onun salamına əleykəssəlam demişdir” (8, s.4).

C.Ə.Bağçabanın M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” ünvanlı poemasına yazdığı nəzirəsi haqqında Mirəli Mənafinin 26 sentyabr 1984-cü il tarixli “Azərbaycan müəllimi” qəzetindəki yazısında və Zahid Əkbərovun iki cildlik “Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi” kitabının ikinci cildində dərc edilən “Cabbar Əsgərzadə” adlı oçerkində də fikirlər söylənilmişdir.

M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” adlı poemasının yalnız azərbaycanlılar tərəfindən deyil, farslar tərəfindən də yüksək səviyyədə qarşılanması haqqında Şimali Azərbaycanda nəşr edilən əsərlərdə faktlar çoxdur. Bu əsərin tərcüməsinə bir çox şairlər tərəfindən cəhd göstərilərsə də, onu farsdilli oxuculara çatdırmaq və sevdirmək Cənubi Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyəti, şair, dilçi, tədqiqatçı, tərcüməçi Kərim Məşrutəçi Sönməzə nəşib olmuşdur. Onun tərcüməsində hər dəfə də bir daha təkmilləşdirilməklə 9 dəfə nəşr edilən bu əsərin farsdilli oxucular tərəfindən necə qarşılanması haqqında Söhrab Tahirin “Heydərbabaya salam” - “Səlam bər Heydərbaba” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1993, 4 iyun), Pərvanə Məmmədlinin “Cənubun söz sərrafı” (“Xalq qəzeti”, 1998, 28 aprel), Lətifə Mirzəyevanın “Kərim Məşrutəçi Sönməzin əsərləri ədəbi tənqiddə” (“Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı: Tədqiqatlar” (məqalələr toplusu) (Tərtib edən: İ.Qəribli. B., “Elm və təhsil”, 2015, s. 118-134) sərlövhəli məqalələrində bəhs edilmişdir.

Şair Həmid Nitqi və professor Qulamrza Səbri Təbrizi İngiltərədə Şəhriyar yaradıcılığı ilə bağlı birgə dərc etdirdikləri məqalədə yazırlar: “İranda Azəri türkcəsinin illərlə təzyiqə uğradığı və onun ciddi ədəbi ifadə ala biləcəyinin israrla danıldığı vaxt farslar gözləmədikləri halda azəri türkcəsində yayılmış, hamı tərəfindən şah əsər kimi alqışlanmış bu şeir nümunəsi ilə qarşılaşdılar. İlk vaxtlar əsərin dəyər və şöhrətinə şübhə ilə yanaşanlar onu Sönməzin tərcüməsində oxuyandan sonra bir daha Şəhriyar poeziyasının seyrinə düşdülər” (7, s.5).

“Səlam bər Heydərbaba” əsərinin müqəddiməsində Əhmədi Givi isə yazır: “Sizin Şəhriyarın “Heydərbabası”ndan mənşum tərcümənizi oxudum, ləzzət duydum. Cənabi ali bu işlə mənə bir müddət başqa bir aləmə apardınız. Gözəllik, sevinc və emosiya aləminə. Uşaqlıq və cavanlıq aləminə. Elə bir aləmə ki, orada kin, qəzəb, paxıllıq, təhqir, egoizm, qan tökdü, xəyanət, cinayət və digər bu kimi vəhşiliklərdə əsər-ələmət yoxdur” (11, s.6).

Həm azərbaycanlılar, həm də farslar tərəfindən sevinclə qarşılanan, ilk dəfə 1954-cü ilin mart ayında (bəzi mənbələrdə bu tarix 1951, 1952 və 1953 göstərilir) Təbrizdə nəfis şəkildə nəşr edilən M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poemasının birinci hissəsi 1964-cü ildə Şimali Azərbaycanda 23 səhifəlik kitabçada Rəhim Sultanovun tərtibi və “Şəhriyar” sərlövhəli ön sözü ilə “Azərnəşr”də nəşr edilmişdir. “Yüksəliş” qəzetinin 30 oktyabr 1964-cü il tarixli sayında “Heydərbabaya salam” (Bu kitabı oxuyun) başlıqlı yazıda həmin kitabça haqqında məlumat verilmiş və poemadan 5 bənd dərc edilmişdir.

R.Sultanovun bu kitabçasından sonra Həmid Məmmədzadə “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin 16 yanvar 1965-ci il tarixli sayında dərc edilmiş ““Heydərbabaya salam” poemasının ikinci hissəsi” adlı

məqaləsində əsərin hər iki hissəsi haqqında fikir söyləyir və ikinci hissənin qəzetin yaxın nömrələrinin birində dərc ediləcəyini bildirir. Q.Beqdeli isə “Heydərbabaya salam” poemasının ikinci hissəsini həmin qəzetin eyni ildəki 6 fevral tarixli sayında dərc etdirir. Həmin ildə M.Şəhriyarın “Qardaşım oğlu Huşəngə” adlı poeması (“Abşeron”, 21 mart), “Eyvay anam!” sərlövhəli qəsidəsindən bir parça (“Abşeron”, 26 mart), “Yanıqlı saz”, “Vəhşi şikar”, “Çıraq” ünvanlı şeirləri (“Ədəbiyyat və incəsənət”, 7 avqust) Şimali Azərbaycan oxucularına təqdim edilmişdir.

1966-cı ildə “Azərnəşr”də Qulamhüseyn Beqdelinin tərtibi, redaktəsi və “Şəhriyar poeziyası” adlı ön sözü ilə “Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın Seçilmiş əsərləri” nəşr edilir. 279 səhifədən ibarət olan bu kitaba şairin “Heydərbabaya salam” poemasının hər iki hissəsi, Həkimə Billuri, Mübariz Əlizadə, Mirmehdi Seyidzadə, Balaş Azəroğlu, Məhəmməddağı Zehtabi, Xəlil Rza (Xəlil Rza Ulutürk), Əbülfəzl Hüseyni və Fikrət Sadiqin şairin farscadan dilimizə çevirdikləri əsərləri daxil edilmişdir.

Rəhim Sultanov Qulamhüseyn Beqdelinin M.Şəhriyarın dörd cildlik külliyyatındakı əsərlərdən seçib, Şəhriyar şəxsiyyətinə layiq bir kitab hazırlamasını alqışlamış, Mirzə İbrahimov, Məmməd Arif Dadaşzadə, Məsud Əlioğlu, İsmayıl Cəfərpur, Balaş Azəroğlu və başqaları mətbuatda çıxış edərək şairin “Seçilmiş əsərləri” haqqında dəyərli fikirlər söyləmişlər. M.A.Dadaşzadə “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin 12 noyabr 1966-cı il tarixli sayında “Şəhriyara salam” sərlövhəli məqaləsində bu kitab haqqında öz fikrini açıqlayarkən digərlərindən fərqli olaraq Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poemasının ilk dəfə 1951-ci ildə nəşr edildiyini vurğulamışdır.

“Heydərbabaya salam” poemasına yazılmış bəzi nəzirə və təzminləri toplayaraq “Yad-e-əz Heydərbaba”

("Heydərbabanı xatırlayarkən") adı ilə 1967-ci ildə (X.R.Ulutürkün "Şəhriyar Təbrizi" adlı əsərində bu tarix 1964-cü il göstərilib) Tehrandə nəşr etdirən Cənubi Azərbaycan şairi Nüsrətulla-Fəthi Atəşbəylinin həmin məcmuəyə yazdığı "Heydərbaba ilə necə tanış oldum" sərlövhəli müqəddiməsini Q.Beqdeli farscadan ixtisarla dilimizə tərcümə edərək "Ulduz" jurnalının 1967-ci il tarixli 12-ci sayında (s. 54-59) dərc etdirməklə Şimali Azərbaycan oxucularına M.Şəhriyarın şəxsiyyəti, həyat və yaradıcılığı ilə yenidən tanış olmaq imkanı vermişdir. "Azərbaycan gəncləri" qəzetinin 13 yanvar 1968-ci il tarixli sayında da həmin müqəddimədən bir parça dərc edilmişdir.

Xalq şairi X.R.Ulutürk "Şəhriyarın nə qədər büllur və kamil bir şəxsiyyət olduğunu yəqin etmək üçün şairin "Heydərbabaya salam" ünvanlı poemasının hər iki hissəsindən, habelə onun əks-səda olaraq nəşr olunmuş şeirlərindən ibarət olan bu məcmuənin gözəl müqəddiməsini gözdən keçirməyi kifayət" (15, s.160) hesab edir.

1967-ci ildən 1981-ci ilədək olan dövr ərzində Şimali Azərbaycanda M.Şəhriyarın əsərlərinin kitablarda nəşri sahəsində fasilə yaransa da bu dövrdə şairin əsərləri dövrü mətbuat səhifələrində ardıcıl olaraq dərc edilmişdir. Şairin "O ləbdən", "Qəm yemə" ("Ədəbiyyat və incəsənət", 1967, 1 aprel); "Хушангу племяники моему" ("Qardaşım oğlu Huşəngə") ("Литература Азербайджана", 1968, № 4, стр. 111-116); "Eynşteynə məktub" ("Ədəbiyyat və incəsənət", 1968, 4 may); "Heydərbabaya salam" ("Bakı", 1968, 8 iyun); "Qəzəl" ("Azərbaycan gəncləri", 1968, 8 iyun); "Məmməd Rahim həzrətlərinə cavab" ("Ədəbiyyat və incəsənət", 1968, 29 iyun); "Hərb və sülh" ("Azərbaycan gəncləri", 1970, 1 may); "Bayatılar" ("Ədəbiyyat və incəsənət", 1971, 4 sentyabr); "Ustadın surəti" ("Azərbay-

can məktəbi", 1972, say 9, s. 76-78); "Bilməyirəm" ("Kirpi", 1973, say 1, s. 7); "Behcətabad xatirələri" ("Azərbaycan gəncləri", 1973, 24 noyabr); "Əziz rəssam" ("Qobustan, 1974, say 4, s. 36-38); "Stalinqrada qəhrəmanları" ("Azərbaycan", 1975, say 5, s. 75-77); "Haqqın səsi" ("Ulduz", 1979, say 2, s. 21-24); "Əziz Azərbaycanıma" ("Azərbaycan", 1979, say 5, s. 135-142); "Azadlıq quşu "Varlıq"" ("Ədəbiyyat və incəsənət", 1979, 26 oktyabr); "Zaman səsi", "Qaçaq Nəbi" ("Azərbaycan", 1980, say 1, s. 36-42); "Süleyman Rüstəmə cavab" ("Ədəbiyyat və incəsənət", 1980, 8 fevral) adlı əsərləri fikrimizi təsdiq edir.

Q.Beqdeli "Azadlıq və humanizmin böyük carçısı" sərlövhəli məqaləsində ("Azərbaycan", 1977, say 9, s. 176-185) M.Şəhriyarın "Cənnət və cəhənnəm", "Şeir və hikmət", "Behcətabad xatirələri", "Stalinqrada qəhrəmanları", "Heydərbabayaya salam", "Vücdanın səsi", "Məmməd Rahimə cavab", "Azərbaycan", "Əziz Azərbaycanıma xitab", "Təbriz", "Eyvay anam!", "Səhəndə məktub" adlı əsərləri üzərində dayanmış, "Behcətabad xatirələri" ünvanlı şeiri bütövlükdə oxuculara təqdim etmişdir. M.İbrahimov da "Cənubda dirçəliş" ("Azərbaycan", 1980, say 1, s. 35-47) sərlövhəli məqaləsində M.Şəhriyarın "Azadlıq quşu "Varlıq"", "Zaman səsi", "Qaçaq Nəbi" adlı əsərlərindən söz açmışdır.

1981-ci ildən M.Şəhriyarın əsərləri Şimali Azərbaycanda kitablarda yenidən çap olunmağa başlayır. Q.Beqdeli və H.Məmmədzaadənin birlikdə tərtib etdikləri 106 səhifədən ibarət olan "Məhəmmədhusəyn Şəhriyar. Aman, ayrılıq!" sərlövhəli kitab 1981-ci ildə "Yazıçı" nəşriyyatında nəşr edilir. Kitaba müəllifin Azərbaycan dilində yazdığı 21 adda əsərləri daxil edilmişdir. H.Məmmədzaadə kitaba "Xalqın sevimli şairi" adlı ön söz yazmışdır.

Şahmar Əkbərzadə “O gün olsun ki” başlıqlı məqaləsində (“Azərbaycan gəncləri”, 1981, 12 yanvar) M.Şəhriyarın “Aman, ayrılıq!” adlı kitabı haqqında fikirlərini oxucuları ilə bölüşür. Həmin ildə Əbülfəz Əliyev (Elçibəy) “Haqqın da bükülməz qolu, dönməz üzü vardır....” sərlövhəli məqaləsində (“Azərbaycan”, say 2, s. 74-79) M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poemasına müraciət etmişdir. Müəllif məqalədə Cənubi Azərbaycanın tanınmış alimi və ictimai xadimi Məhəmmədəli Fərzanənin Tehrandə nəşr etdirdiyi “Şəhriyar və Heydərbaba” ünvanlı kitabına yazdığı ön sözü olduğu kimi vermiş, kitabdakı miniatürlərin Fəxrəddin Əlizadə tərəfindən çəkildiyini xüsusi vurğulamışdır.

M.Fərzanənin “Şəhriyar və Heydərbaba” adlı kitabında toplanan 22 məqalə, məktub və nəzirə sırasında Mirzə İbrahimovun “Heydərbaba şairi” sərlövhəli məqaləsi, Məmməd Rahimin Məhəmmədhüseyn Şəhriyara məktubları, Bəxtiyar Vahabzadənin “Şəhriyara”, Məmməd Arazın “Şəhriyar gəlmədi”, Rasim Kərimlinin “Əziz Şəhriyara salam”, Abbasəli Kərimovun “Göyçədən salamlar”, Səttar Zərdabinin “Dərdli dağla dərdləşirəm”, Məsud Ədibin “Şəhriyara baş əyirəm” ünvanlı əsərləri də vardır.

Şimali Azərbaycan oxucularına yaxşı tanış olan bu əsərlər müxtəlif vaxtlarda ayrı-ayrı kitab, jurnal və qəzetlərdə çap edilmişdir.

1982-ci ildə Nazim Rizvanov (Rizvan) “Vətənpərvər şairin yeni töhfəsi” (1981-ci ildə Təbrizdə “Ərk” nəşriyyatında çapdan çıxan “Şəhriyar və Azərbaycan dilində əsərləri”) adlı məqaləsi ilə “Azərbaycan” jurnalında (say 5, s.178-180), Sirius isə “Şəhriyar körpüsü” (Şəhriyarın Azərbaycan dilində çıxan əsərlərini oxuyarkən) sərlövhəli məqaləsi ilə “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində (3 aprel) çıxış edirlər. “Şəhriyar və Azərbaycan dilində əsərləri”

kitabının tərtibçisi Azərbaycanın mütərəqqi ədəbiyyat xadimi Yəhya Şeyda kitabın çap olunması səbəbləri barədə belə yazır: “Ustad Şəhriyar bir ömür qürbət çəkib doğma diyara gəldikdən sonra Azərbaycan xalqının tələblərini dərinədən dərk etdi, öz ana dilində şeirlər və əsərlər yazıb-yaratmağa başladı. Və hər yazdığı əsəri daş-qaş, almaz kimi Azərbaycan ədəbiyyatının tacında parladı” (s. 179). Şair Sabir Rüstəmxanlı isə “Ulduz” jurnalının 1986-cı il tarixli 11-ci sayında (s. 50) dərc edilən “Həqiqətdən keçən yollar” adlı məqaləsində bir sıra yazılarla bərabər Sirusun “Şəhriyar körpüsü” sərlövhəli məqaləsi haqqında da fikir söyləmişdir.

M.Şəhriyarın “El bülbulü”, “Fəxriyyə ölümü” (“Azərbaycan”, 1982, say 5, s. 180-182); “Ağız yemişi” (“Azərbaycan müəllimi”, 1982, 30 iyun); “Əsli-Kərəm şeirinə bir haşiyə” (“Kitablar aləmində”, 1983, say 4, s. 42); “Deyil” (“Azərbaycan”, 1983, say 5, s. 4); “Qəzəl” (Şəhriyarın Əmir Firuz Kuhiyə xitabı) (“Ədəbiyyat və incəsənət”, 1983, 9 dekabr); “Haqqın səsi”, “İnsanlığ adını ləkələyənlər” (“Ədəbiyyat və incəsənət”, 1984, 10 avqust) və sairə şeir, qəzəl və poemasının dərci bu illər ərzində şairin əsərlərinin nəşri sahəsində fasilə yaranmadığını göstərir.

AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən tərtib edilərək 1981-ci ildən 1994-cü ilədək nəşr etdirilən dörd cildlik “Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası”nın 1983-cü ildə “Elm” nəşriyyatında nəşr edilən ikinci cildində M.Şəhriyarın “Behcətabad xatirələri”, “Vətənə qayıdarkən”, “Əfsanə şairi”, “Nə çəkmişəm”, “Pərvanən olublar”, “Üç öküz (təmsil)”, “Təmsil (Mənbər ilə darın münazirəsi)”, “Təbriz gözəli”, “Mərhum Mirzadə Eşqinin xatirəsinə”, “Rübailər və dübeytlər”, “Tarım mənim”, “Atamın matəmində”, “Bir gecə Qəmərle”,

“Qardaşım oğlu Huşəngə” adlı əsərləri verilmişdir. Bu cildin tərtibçiləri Mirəli Mənafi, Zahid Əkbərov, Rəfiqə Qasımova, redaktoru isə Mirzə İbrahimovdur.

Qulamhüseyn Beqdelinin 1963-cü ildə M.Şəhriyar haqqında nəşr edilən ilk tədqiqat əsərindən sonra 1984-cü ildə Həkimə Billurinin “Məhəmmədhüseyn Şəhriyar” adlı monoqrafiyası “Elm” nəşriyyatında işıq üzü görür. IV fəsildən ibarət olan bu monoqrafiya M.Şəhriyarın həyat və yaradıcılığı haqqında ilk mükəmməl elmi-tədqiqat əsəri kimi qiymətləndirilir. 1985-ci ildə Kamil Vəliyev “Heydərbaba gedənlərin gəldimi?” adlı məqaləsi ilə “Azərbaycan müəllimi” qəzetinin 14 yanvar tarixli sayında çıxış edir.

M.Şəhriyarın əsərləri yalnız toplu halda kitablarda, dövrü mətbuat səhifələrində deyil, ayrı-ayrı kitablarda da çap edilmişdir. Bunlardan birincisi 1987-ci ildə “Yazıçı” nəşriyyatında nəşr edilən Həmid Məmmədzadənin tərtib etdiyi və “Bir neçə söz” sərlövhəli ön söz yazdığı “Cənubdan səslər” adlı kitabdır. Bu kitabda M.Şəhriyarın “Aman, ayrılıq!”, “İki qardaş arasında”, “Bir gəlin”, “Azərbaycan gözəli”, “Tərsa balası”, “Necə keçdi?” ünvanlı əsərləri dərc edilmişdir.

Zahid Əkbərov, Teymur Əhmədov, Bəhlul Abdullayev və başqalarının tərtibində M.İbrahimovun redaktəsi ilə 1988-ci ildə “Elm” nəşriyyatında nəşr edilən “Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası”nın üçüncü cildinə M.Şəhriyarın “Qəm basdı qəlyanımı”, “Qaçaq Nəbi”, “Aman, ayrılıq!”, “Döyünmə və söyünmə”, “Türkün dili”, “Satirik şeir”, “Bir gəlin”, “Qəsidə”, “Azərbaycan” sərlövhəli əsərləri daxil edilmişdir.

Ləyaqətini, haqqını hər şeydən uca tutan xalqının sözünü deyən M.Şəhriyarın yaradıcılığına Şimali Azərbaycanda həmişə böyük maraq olmuşdur. Elə ona

görədir ki, 1988-1992-ci illərdə şairin “Heydərbabaya salam” (“Odlar yurdu”, 1988, mart, say 6; “Gənclik”, 1989, say 3, s. 31; “Kitablar aləmində”, 1990, say 4, s. 10-11; “Vətən səsi”, 1991, 7 mart; “Şəhriyar”, 1992, 15 oktyabr); “Üns və cin” (“Azərbaycan” 1988, say 4, s. 135); “Behcətabad xatirələri” (“Odlar yurdu” 1988, sentyabr, say 18); “Qafqazlı qardaşlarla görüş” (“Gənclik”, 1989, say 3, s.31; “Kommunist”, 1990, 3 fevral); “El bülbülü” (“Gənclik”, 1989, say 8, s.75); “Ağa Mirsadiğin xeyratı” (“Azərbaycan gəncləri”, 1989, 10 yanvar); “Ağız yemişi”; “Yalan dünya”, “Oyun olduq”, “Yazıq bağban”, “Rütəb verib təzək aldıq”, “Hara qaçsın insan?” (“Azərbaycan”, 1990, say 2, s. 12-15); “Azərbaycan” (“Ədəbiyyat və incəsənət”, 1990, 25 may); “Azadlıq quşu “Varlıq” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1991, 15 fevral); “Əzizə” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1991, 8 mart); “İstərəm” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1991, 21 iyun); “Ürəyim qan oldu”, “Unudulmaz saz” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1991, 12 iyul); “İntizar göz”, “Günəş sönsə”, “Şəhriyarımız varıdı” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1991, 27 sentyabr); “Oğlum Hadiya”, “Məktuba cavab (doktor Riyahiyə)” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1992, 17 aprel); “Yalan dünya”, “Əsli-Kərəm şeirinə bir haşiyə”, “Necə keçdi ömrün?” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1992, 24 iyul); “Can Rüstəm”, “Göz yaşım”, “Qoymaram getsin”, “Bir rəngli xanəgah” (“Şəhriyar”, 1992, 15 oktyabr); “Döyünmə və söyünmə” (“Şəhriyar”, 1992, 12 noyabr, 3 dekabr); “İnsansaz inqilabımız” (“Şəhriyar”, 1992, 19 noyabr); “Səhəndiyyə” (“Şəhriyyar” 1992, 10, 17 dekabr); “Nişapurda” (“Şəhriyar”, 1992, 31 dekabr) və sair adlı əsərləri Şəhriyarsevərlərin ixtiyarına verilir. Həmin ildə “Şəhriyar” qəzetinin 26 noyabr tarixli sayında Tərlan Quliyevin M.Şəhriyarın “Aman, ayrılıq!” adlı kitabı əsasında yazdığı “Şəhriyarın anadilli şeirlərinin vəznı” sərlövhəli məqaləsi dərc edilmişdir.

Xalq yazıçısı, akademik Mirzə İbrahimov “Kommunist” qəzetinin 3 fevral 1990-cı il tarixli sayında dərc edilmiş “Parlaq sənət nümunəsi” adlı məqaləsində yazır:

“Azərbaycan və dünya ədəbiyyatının ölməz nümayəndələrindən olan Şəhriyarın üç cildlik külliyyatının mən birinci cildini redaktə edərkən “Qafqazlı qardaşlarla görüş” adlı şeiri böyük həyəcanla oxudum. Şeirdə Azərbaycan xalqına və bizim gözəl Bakımıza hədsiz məhəbbət özünün yüksək bədii ifadəsini tapmışdır. Güman edirəm ki, bu parlaq sənət nümunəsindəki hissləri və fikirləri Bakının indiki həyəcanlı, iztirablı günlərində (qanlı yanvar hadisələri günlərində – L.M.) “Kommunist” qəzetinin oxucuları və bütün xalqımız rəğbətlə qarşılayacaqdır. Əminəm ki, bu gözəl şeir oxuculara zövq və bədii ləzzət verəcək, hamıda vətənpərvərlik hissləri oyadacaq, ümumbəşəri duyğuları qanadlandıracaqdır”.

M.Şəhriyarın əsərlərinin tədqiqi və nəşri sahəsində tanınan ədəbiyyatşünas alim Elman Quliyev “Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Gəldim sizi görməyə” adlı kitab tərtib edərək, “Hər iki tay vətəndir” sərlövhəli ön sözü ilə 1992-ci ildə “Bakı, Kitab Cəmiyyəti “Ulduz” eksperimenti müəssisəsi” nəşriyyatında nəşr etdirir. O, bu kitaba M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poemasını (birinci hissə) və 15 adda digər şeirlərini daxil edir.

Xalq şairi, İstiqlal ordenli Xəlil Rza Ulutürk M.Şəhriyarın “Qış və ərbab”, “Qəzəl” (“Naz eyləmişən”), “Əziz Azərbaycanıma”, “Qardaşım oğlu Huşəngə”, “Əziz rəssam”, “Kəmaləlmülki ziyarət”, “Qəsidə”, “Eyvay anam!”, “Şeir və hikmət” adlı əsərlərini farscadan dilimizə çevirərək, 1992-ci ildə “Elm” nəşriyyatında nəşr edilən “Turan çələngi” sərlövhəli kitabına daxil etmişdir (s.707 - 782). Bu kitab 2005-ci ildə ikinci dəfə “Qapp-poliqraf” nəşriyyatında nəşr edilərkən ona M.Şəhriyarın “Cami

meylə doldurub aləmdə bir cəmdən içək” və “İndi niyə?” rədifli qəzəlləri də əlavə edilmişdir (s. 155-239). Şairin 2014-cü ildə “Elm” nəşriyyatında nəşr edilən beş cildlik “Seçilmiş əsərləri”nin III cildinə M.Şəhriyarın “Qəzəl”, “Əziz Azərbaycanıma”, “Qardaşım oğlu Huşəngə”, “Kəmaləlmülki ziyarət”, “Qəsidə”, “Eyvay anam” “Şeir və hikmət” əsərləri salınmışdır (s. 171-224).

1993-cü ildə Hafiz Xeyrullaoğlu Əsgər Fərdinin tərtib etdiyi “Ustad Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Divani-türki” adlı kitabını ərəb əlifbasından azərbaycancaya transliterasiya edərək Bakıda “Əlhuda” - “Sabah” nəşriyyatında nəşr etdirmişdir. 216 səhifədən ibarət olan bu kitabda M.Şəhriyarın 87 adda əsəri və Əsgər Fərdinin “Bu karvandan bir səs qalırsa, bəsdır...” sərlövhəli ön sözü verilmişdir. “Heydərbabaya salam” poeması kitabın ilk səhifələrində yer almışdır.

Bu kitab əsasında Səadət Şıxıyevanın qələmə aldığı “Şəhriyarın “Divani-türki”sində irfani düşüncənin ifadəsi” sərlövhəli məqaləsi “Hikmət” jurnalında (2006, say 9, s. 52-64) və “Azərbaycan şərqşünaslığı” məcmuəsində (2011, say 2(6), s.26-33) dərc edilmişdir.

Həkimə Billuri və Nazim Rizvanın birlikdə tərtib etdikləri M.Şəhriyarın əsərlərindən və şairə həsr edilmiş şeirlərdən ibarət olan 496 səhifəlik “Yalan dünya” adlı kitab 1993-cü ildə “Azərbaycan Ensiklopediyası Nəşriyyat Poliqrafiya Birliyi”ndə nəşr edilmişdir. Kitabın “Məhəmmədhüseyn Şəhriyar” sərlövhəli ön sözünün müəllifi H.Billuri yazır ki, “Müasir İran poeziyasını əlvan bir gülüstana bənzətsək, şübhəsiz Şəhriyar yaradıcılığını o gülüstanın şah gülü saymaq olar” (14, s.8).

Sabir Nəbioğlunun fikrincə isə “Ustad Şəhriyarın “Yalan dünya”sı ayaq açıb insanlar arasında addımlamağa başladıqdan sonra, onun oxucuları və pərəstişkarları

arasında dünyanın etimada layiq olmaması fikri bir qədər də genişlənmişdir” (9, 37).

1994-cü ildə “Elm” nəşriyyatında Zahid Əkbərov, Mirabbas Aslanov, Teymur Əhmədov və başqalarının tərtibi, Mirzə İbrahimovun redaktəsi ilə nəşr edilən “Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası”nın dördüncü cildinə M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam”, “Zaman səsi”, “Süleyman Rüstəmə cavab”, “Səhəndə məktub”, “Necə keçdi?”, “Azadlıq quşu “Varlıq””, “İki qardaş arasında”, “Şeir və hikmət” adlı əsərləri daxil edilmişdir.

1993-1999-cu illərdə də dövrü mətbuat səhifələrində M.Şəhriyarın xeyli əsəri dərc edilərək Şimali Azərbaycan oxucularının ixtiyarına verilmişdir. “Köhnə dost” (“Şəhriyar”, 1993, 14 yanvar); “Ustadla vidalaşma” (“Şəhriyar”, 1993, 11 fevral); “Vəhdət badəsi”, “İnsan emalatxanası”, “Həmədan yolçusu” (“Şəhriyar”, 1993, 25 fevral); “Səba ölərmə?” (“Şəhriyar”, 1993, 11 mart); “Şəhriyar qonağı” (Şəhrivər qonağı) (“Şəhriyar”, 1993, 18 mart, 1997, 10-16 aprel); “Heydərbabaya salam” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1993, 19 mart; “Şəhriyar”, 1993, 1 aprel, 1995, 2 fevral, 30 mart, 1996, 28 noyabr, 12, 19, 26 dekabr; “Həyat” 1995, 18 mart; “Azərbaycan qadını”, 1997, say 5, s. 138; “Ədəbiyyat qəzeti”, 1998, 20 mart, 10 aprel); “Aman tuğrası”, “Qoy ölüm”, “İnsanın taleyi”, “Şiraz xatirəti” (“Şəhriyar”, 1993, 1 aprel); “İnqilab novruzu”, “Tehrani xatırlarkən” (“Şəhriyar”, 1993, 8 aprel); “Əli ey humaye rəhmət, ələm eyləyən xudanı” (fars və Azərbaycan dillərində) (“Ədəbiyyat qəzeti” 1993, 7 may); “Analar oxşaması” (“Şəhriyar”, 1993, 27 may); “Bayramınız mübarək olsun” (“Şəhriyar”, 1993, 3 iyun); “Kərbəla karranı”, “Dilrişin bir beytini təzmin” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1993, 2 iyul; “Şəhriyar”, 1996, 23 may); “Həzrəti Əlinin Fatimeyi Zəhra Əleyhissəlamla öyünməsi”, “Can ana”

("Ədəbiyyat qəzeti", 1993, 3 dekabr; "Azərbaycan qadını", 1994, say 3-4, s. 17); "Döyünmə və söyünmə" ("Rüstəm körpüsü", 1995, 13 yanvar); "Bayramınız mübarək olsun" ("Rüstəm körpüsü", 1995, 11 fevral); "Can Rüstəm" ("Şəhriyar", 1995, 13 aprel); "Tarım mənim" ("Şəhriyar", 1996, 13 iyun); "Gecənin əfsanəsi" ("Şəhriyar", 1996, 20 iyun, 19 sentyabr, 21 noyabr). Ümumiyyətlə, "Şəhriyar" qəzetinin 1996-cı ilin 27 iyun, 4, 11 iyul, 1, 15, 22, 29 avqust, 5, 12, 26 sentyabr, 3, 9, 17, 24, 31 oktyabr, 14 noyabr tarixli saylarında dərc edilən M.Şəhriyarın "Allah boyağı", "Sabirin xoruzu", "Yusifin eşqi düşər...", "Tufan şamı", "Ey vəfasız", "Gecə xumarı", "Gülün arxası, üzü olmaz", "Əbədi xəzan", "İman müştərisi", "Hafiz əbədidir", "Qəlb neyi", "Şeir və hikmət", "Qədim əhdi peyman", "Qəm", "İndi niyə?", "Acı nalələr", "Döyüş"; "Yalan dünya" ("Samux", 1998, 7 yanvar); "Aman, ayrılıq!", "Təbriz Şəhəri", "İş bilən", "Qumarın bəlası", "Mənim eybim", "Həyat zindanı" ("Ədəbiyyat qəzeti", 1998, 10 aprel), "Türkiyəyə xəyali səfər" ("Azərbaycan", 1999, 21 fevral) adlı əsərlər şairin bu dövrdə dərc edilən qələm məhsullarındandır.

"Şəhriyar" qəzetinin 1995-ci ilin 19 yanvar, 26 yanvar, 20 aprel, 08 iyun tarixli saylarında Ramiz Bağiyevin topladığı "Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın hikmət dəftərindən sətirələr"i dərc edilmişdir. Həmin qəzetin 1996-cı il 03 oktyabr tarixli sayında da toplayanı N.Rəhimov olan "Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın hikmət dəftərindən sətirələr"i dərc edilmişdir.

"Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetinin 9 yanvar 1998-ci il tarixli sayında filologiya elmləri doktoru Sabir Nəbioğlunun farscadan dilimizə çevirdiyi "Təbrizi Şəhrzad Behcət Şəhriyarın şəxsi həyatı barədə deyilməyənlər haqqında" başlıqlı maraqlı yazı dərc edilmişdir.

1998-ci ildə professor Pənah Xəlilov Şəhriyarın 23 əsəri toplanmış “Heydərbabaya salam” adlı kitab tərtib edib “Sözün qisası” adlı ön söz ilə “Azərnəşr”də nəşr etdirmişdir.

Almaz Əliqızı və Xuraman Hümətovanın birgə tərtib edib 1998-ci ildə “Bakı Universiteti”ndə nəşr etdirdikləri ali məktəblərin filologiya fakültələrinin tələbələri üçün nəzərdə tutulan ““Ayrılarımı könül candan...” Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı müntəxabatı” ünvanlı kitabda isə M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poemasının birinci hissəsi çap edilmiş və şairə həsr edilmiş əsərlərdən nümunələrə də yer ayrılmışdır. Bu kitabda çap edilən Tariyel Pərdəşünasın M.Şəhriyarın “Aman, ayrılıq!” adlı kitabına həsr etdiyi “Dağ oynadan qeyrət ola” sərlövhəli şeiri (s. 154-155) də diqqətəlayiq əsərlərdəndir.

Akademik İsa Həbibbəylinin M.Şəhriyarla bağlı ərsəyə gətirdiyi kitab isə “Ustad Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Albom – monoqrafiya” adlanır. Kitab 1999-cu ildə “Elm” nəşriyyatında nəşr edilmişdir. 140 səhifədən ibarət olan bu kitaba M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poeması daxil edilmişdir.

XX əsrin 90-cı illəri M.Şəhriyarın əsərlərinin Şimali Azərbaycanda ən çox çap olunduğu illərdəndir. Bu dövrdə nəşr edilən kitablardan biri də xalq yazıçısı Elçinin tərtib edib 1999-cu ildə “Kitab cəmiyyəti “Ulduz” eksperimenti müəssisəsi” nəşriyyatında nəşr etdirdiyi kiçik ölçülü “Şəhriyar. Azərbaycan” adlı kitabdır. Elçinin “Heydərbaba yolum səndən kəc oldu” sərlövhəli ön sözü ilə oxuculara təqdim etdiyi bu kitabda M.Şəhriyarın 38 adda əsəri yer almışdır.

2000-ci ildə M.Şəhriyarın “Elm” nəşriyyatında nəşr edilən “Seçilmiş əsərləri” AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsinin

əməkdaşları Nazim Rizvan, Xuraman Quliyeva və İslam Qəribov (Qəribli) tərəfindən tərtib edilmişdir. Fərəməz Maqsudovun “Çağımızın böyük humanist şairi” adlı ön sözü ilə çap edilən 492 səhifəlik bu kitabda şairin 68-i Azərbaycan dilində, 206-sı fars dilindən tərcümə olmaqla 274 əsəri toplanmışdır.

“Azərbaycan” qəzetinin 8 sentyabr 2000-ci il tarixli sayındakı “Ustad Şəhriyarın seçilmiş əsərləri” adlı yazıda bu kitabın çapdan buraxılması haqqında məlumat verilmişdir.

Xalq yazıçısı Anarın tərtib edib 2000-ci ildə “Azərnəşr”də nəşr etdirdiyi “Min beş yüz ilin Oğuz şeiri: Antologiya, ikinci kitab”ın 116-cı səhifəsindən 129-cu səhifəsinədək M.Şəhriyarın əsərlərinə ayrılmışdır. Kitabda şairin “Heydərbabaya salam” (birinci hissə), “Yalan dünya”, “Səhəndim” (“Səhəndə məktub”), “Aman, ayrılıq!”, “Azərbaycan” adlı əsərləri öz əksini tapmışdır.

2001-ci ildə “Elm” nəşriyyatında işıq üzü görən E.Quliyevin “Heydərbabaya salam necə varsa” adlı kitabında yer almış “Heydərbabaya salam” poemasının ilk nəşrinin üz qabığının, ərəb və Azərbaycan əlifbasında M.Şəhriyarın öz dəst-xətti ilə yazdığı “Öyrədən Allahın adı ilə” sərlovhəli yazısının surətləri diqqəti cəlb edir. Şairin “Heydərbabaya salam” poemasının hər iki hissəsi kitabda öz əksini tapmışdır. Bu kitab ikinci dəfə 2004-cü ildə “Adiloğlu” nəşriyyatında illüstrasiyalarla nəşr edilmişdir.

E.Quliyevin 2004-cü ildə bir daha tərtib etdiyi “Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Heydərbabaya salam” adlı 92 səhifəlik kitabı da “Adiloğlu” nəşriyyatında nəşr edilmişdir. Poemanın hər iki hissəsi kitabda çap edilmişdir. E.Quliyev kitaba yazdığı “Heydərbaba yüksəkliyi – sənət möcüzəsi” sərlovhəli geniş həcmli ön sözündə həm M.Şəhriyar, həm

də xalqın yaşayış tərzindən, acı taleyindən bəhs edən bu əsər haqqında oxucuları hərtərəfli məlumatlandırmışdır.

Xalq şairi Xəlil Rza Ulutürkün 2003-cü ildə “Mütərcim” nəşriyyatında nəşr edilən “Ədəbi tənqid” kitabının 324-cü səhifəsində Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poemasından bir hissə dərc edilmişdir.

Şimali Azərbaycanda Şəhriyarın həyat və yaradıcılığının öyrənilməsinə orta məktəbdən başladığı üçündür ki, onun “Azərbaycan” şeiri və “Heydərbabaya salam” poeması 8-ci sinif şagirdlərinin “Ədəbiyyat” dərslərinə salınmışdır (hazırl. S.Hüseynoğlu, 2001, s. 134; 240-247). V.Əhmədin 2006-cı ildə “Müəllim” nəşriyyatında nəşr edilən “Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı (dərs vəsaiti)” kitabında da Şəhriyarın “Azərbaycan” şeiri və “Heydərbabaya salam” poeması geniş təhlil edilmiş və əsərlərdən nümunələr göstərilmişdir. Müəllifin “Cənubi Azərbaycan poeziyası (1950-2010)” (B., MBM, 2014, s. 49-50, 69, 244-245; 253-256) kitabında M.Şəhriyarın “Şeir və hikmət”, “Səhəndə məktub”, “Döyünmə və söyünmə”, “Süleyman Rüstəmə cavab” şeirlərindən, “Heydərbabaya salam” poemasından nümunələr yer almışdır.

Yalnız Heydərbaba dilində danışanların deyil, fars, ərəb və digər dillərə mənsub olanların da arasında əldən-ələ gəzən, yüz minlərlə insanların könül həmdəminə çevrilən, İran, Cənubi Azərbaycan, Türkiyə və İraqda dəfələrlə nəşr olunan M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” ünvanlı poeması Şimali Azərbaycanda 1964-cü ildən 2009-cu ilədək 6 dəfə ayrıca kitabda, 1963-cü ildən 2015-ci ilədək 14 dəfə “Əsərləri”ndə, “Seçilmiş əsərləri”ndə, 1994-cü ildən 2005-ci ilədək 19 dəfə ayrı-ayrı kitablarda, 1962-ci ildən 2015-ci ilədək 39 dəfədən çox dövrü mətbuat səhifələrində, ümumilikdə 78 dəfədən çox tam və ixtisarlara dərc edilmişdir. Ölkəmizdə yaşayan rusdilli

insanların da oxuya bilməsi üçün poema rus dilinə tərcümə edilərək, “Антология поэзии Южного Азербайджана” (Б., Ю.Р.Д. 2005, стр. 249-273) kitabında çap edilmişdir.

“Heydərbabaya salam” poemasının M.Şəhriyarın öz səsiylə səslənməsi də hər yerdə olduğu kimi, Şimali Azərbaycanda da çox gözəl qarşılanmışdır. Onun oxuduğu yanıqlı misraların seyrindən ayrılmaq heç də asan deyil. Xalq şairi Zəlimxan Yaqub isə 1993-cü ildə Tehranda olarkən hətta 70 yaşlı şairin oxuduğu və özündən xəbərsiz lentə alınan “Mahur” və “Cahargah” muğamlarına da qulaq asdığını yazır:

“Şəhriyar oxuyurdu. Oxuya-oxuya qulaqlarıma bir həqiqəti pıçıldayırdı. Şeirləri milyonların dilində əzbər olan, Heydərbaba duyğularını könüllərə toxum kimi səpən, musiqini ilahi bir məhəbbətlə sevən, duyan və oxuyan bir şair Şəhriyar şöhrətinə yüksələ bilərdi. Mən indi bildim ki, könülləri ovsunlayan Şəhriyar şeiriyyəti hansı duyğulardan süzülüb gəlirmiş.

Haqdan enib gələn səsi boğsalar da boğulmazdı,
Dəniz kimi, dərya kimi, qurumazdı, soğulmazdı.
Hər oğuldan Heydərbaba nəğmələri doğulmazdı,
O da Şəhriyar kimi istəkli kəsdən doğular!”

(Z.Yaqub. “Doğular”. “Şair harayı”.

B., “Gənclik”, 1995, s. 45-46)

M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poemasının Şimali Azərbaycanda geniş yayılması şairin yaradıcılığına olan marağı qat-qat artırmışdır. Poemaya saysız-hesabsız əsərlər həsr edilmiş, nəzirələr, şeirlər yazılmışdır. Mirzə İbrahimovun “Heydərbaba şairi” (“Ədəbiyyat və incəsənət”, 1963, 21 sentyabr), Məmməd Arif Dadaşzadənin “Şəhriyara salam!” (“Ədəbiyyat və incəsənət”, 1966, 12 noyabr), Sabir Nuriyevin “Heydərbaba şöləsində” (“Ədəbiyyat və incəsənət”, 1974, 24 avqust), Əbülfəz

Əliyevin (Elçibəyin) "Haqqın da bükülməz qolu, dönməz üzü vardır..." ("Azərbaycan", 1981, say 2, s. 74-79), Mahirə Hacıyevanın "Heydərbaba şairi" ("Müdrilik çeşməsi". B., "Yazıçı, 1984, s. 37-46), Kamil Vəliyevin "Heydərbaba gedənlərin gəldimi?" ("Azərbaycan müəllimi", 1987, 14 yanvar), Aytək Abdullayevanın "Həssaslıq və zəriflik ("Heydərbabaya salam" da bədii təsir vasitələri)" ("Azərbaycan gəncləri", 1990, 20 oktyabr). Nazim Rizvanın "Səllər-sular şaqqıldayıb axanda..." ("Şəhriyar", 1992, 29 oktyabr), Vərağa Almazovun "Heydərbabaya salam"ın islami tutumu" ("Şəhriyar", 1992, 10 dekabr), Kamilə Məmmədovanın "'Heydərbabaya salam" poemasında milli ruh" ("Şəhriyar", 1993, 3 iyun), İmamverdi Həmidovun "'Heydərbabaya salam" və qəsidə ənənələri" ("Şəhriyar", 1996, 3 oktyabr), Budaq Budaqovun "Şəhriyarın "Heydərbabaya salam" poemasında təbiət" (B., "Oğuz eli", 1998, 30 s.), Nazim Muradovun "Şəhriyarın "Heydərbabaya salam" poemasında dildə qənaət qanunu modelinə uyğun strukturlar haqqında" ("Azərbaycan Şərqşünaslığı", 2014, say 2 (6), s. 50-57. Şəhriyar-105, xüsusi buraxılış), Elman Quliyevin "Heydərbaba yüksəkliyi – sənət möcüzəsi" ("Ədəbiyyat qəzeti", 2007, 6 aprel) sərlövhəli əsərlər bu poemaya həsr edilən yüzlərlə əsərlərdəndir.

Rəfik Zəka Xəndanın "Heydər babaya" ("Ömür bitər, yol bitməz", B., 1983, s. 14-15), Məmməd Aslanın "Şəhriyarnamə" ("Ədəbiyyat və incəsənət", 1989, 10 noyabr), Əbülfəz Həşimoğlunun "Coşqun Xəzərə salam" ("Şəhriyar", 1992, 25 oktyabr, 5 noyabr), Mahmud İsmayılın "Kəpəz" ("Şəhriyar", 1993, 1 aprel), Nazim Rizvanın "Anam Xəzər" ("Şəhriyar", 1993, 20 may, 27 may), Səmədxan Beyləqanlının "Heydərbabaya Sarıbabadan cavab" (B., "Azərbaycan Dövlət Kitab Palatası", 1998, 18 s.), Qərib Aşkarinin "Şəhriyarın "Heydərbabaya salam"

poemasına cavab” ““Ayrılarımı könül candan...” Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı müntəxabatı””, (B., “Bakı Univesiteti”, 1998, s. 178-182), Əbülfəz Muxtaroğlunun “Şəhriyara” (“Azərbaycan”, 2001, say 10, s.68), Mirvarid Dilbazinin “Avey dağla söhbət” (“Seçilmiş əsərləri”, “Lider nəşriyyat”, 2004, s. 194-206), Vahid Dumanovun “Yuxumda Şəhriyarı görmüşəm” (“Parçalanmış millətin harayı”, B., Nurlan, 2007, s. 511-512; “Kredo”. 2015, 21 avqust), Məcnun Göyçəlinin “Ocaqyalı” (“Kredo”, 2008, 3 may, 10 may, 17 may, 24 may, 31 may, 7 iyun, 14 iyun, 21 iyun), Nizami Nikbinin “Ağ gün doğsun” (“Parçalanmış millətin harayı”, B., Nurlan, 2007, s. 571-572), Əvəz Məmmədovun “Sübhün şəfəqi” (“Parçalanmış millətin harayı”, B., Nurlan, 2007, s. 549), Hüseyn Arifin “Ustad Şəhriyara ithaf olunur” (“Şeirlər”, III cild, B., 2014, s. 292-294) adlı əsərləri M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poemasına yazılan çoxsaylı nəzirələrdəndir.

Akademik Bəkir Nəbiyev “Poeziyamızın canlı klassiki xalq şairi Mirvarid Dilbazinin 85 illiyi”nə həsr olunmuş təntənəli yubiley gecəsində çıxışında demişdir:

- “Mirvarid xanımın “Avey dağla söhbət”i Quzey Azərbaycanda “Heydərbabaya” cavab olaraq birinci qiymətli poemadır” (10, s.3).

X.R.Ulutürk Hüseyn Arifə həsr etdiyi “Şairin poetik dünyası” məqaləsində folklordan söz açarkən yazırdı ki, “Şərqi böyük şairi Təbrizli Şəhriyarın azərbaycanca yazdığı bircə “Heydərbabaya salam” poeması öz bədii qüdrətinə, təsir dairəsinin genişliyinə görə onun farsca yazdığı bütün başqa əsərlərinin hamısından üstündür. Əslində Şəhriyarın farsdilli yaradıcılığında bədii texnika, bənzətmə və məcazlar ilə bağlı sənətkarlıq səviyyəsi daha kamildir, buna baxmayaraq həmin bədii texnika Heydərbabadakı billur səmimiyyət, bakirlik və ilkinlik qar-

şısında geri çəkilir. Bunun səbəbi odur ki, Heydərbabada Şəhriyarın doğma təfəkkür tərzii doğma dildə və doğma şeir biçimində ortaya çıxmışdır. Başqa sözlə desək, burada Koroğlu nəfəsi, Koroğlu ruhu hökmrandır” (15, s.323).

M.Şəhriyarı “Heydərbaba Universitetinin təsisçisi” adlandıran xalq şairi Qasım Qasımzadə 1996-cı ildə İranda Şəhriyarın anadan olmasının 90 illiyinə həsr edilmiş türkcə keçirilən konqresə həsr etdiyi “Şəhriyarlı günlərimiz” məqaləsində fəxrlə yazırdı: “Fars ədəbiyyat dağlarının son zirvəsi və türk çağdaş ədəbiyyatının ulu şairi kimi yüksək qiymətləndirilən Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar həqiqətən də dünyanın coğrafi sərhədlərinə sığmayan poeziya nəhəngləri sırasındadır. Firdovsi, Nizami, Hafiz, Sədi irsinin zirvə səviyyəli davamçılarındandır. Füzuli, Seyid Əzim, Sabir məktəbinin məzunu olub” (6, s.2).

Müəllif konqresdə İranın dini lideri Seyid Əli Hüseyni Xameinin M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poemasından aşağıdakı bəndi söylədiyini də xüsusi vurğulamışdır:

“Heydərbaba, dünya yalan dünyadı,
Süleymandan, Nuhdan qalan dünyadı,
Oğul doğan, dərdə salan dünyadı, -
Hər kimsəyə hər nə verib alıbdı,
Əflatundan bir quru ad qalıbdı” (6, s.2).

M.Şəhriyarın yalnız “Heydərbabaya salam” poemasına deyil, şəxsən özünə də Şimali Azərbaycanda saysız-hesabsız əsərlər həsr edilmişdir. Süleyman Rüstəmin “Şəhriyarımız köçdü”, Mirvarid Dilbazinin “Ustad Şəhriyara”, “Şəhriyarımız necə oldu?”, Bəxtiyar Vahabzadənin “Şəhriyara”, “Onsuz”, Xəlil Rza Ulutürkün “Şəhriyarım”, Məmməd Arazın “Qalır hələ”, Nəbi Xəzrinin “Şəhriyarın səsi”, Əlibala Hacızadənin “Ayrılıq”, Məmməd Aslanın “Bilə bilmədik”, “Şəhriyarnamə”, Məhərrəm

Qasımlının “Gəldin”, Hüseyn Kürdoğlunun “Şəhriyar türbəsi”, Zəlimxan Yaqubun “Bakıdan gəlmişəm, Şəhriyar babam”, Şahin Fazilin “Yolunda qaldı gözüm”, Teyyub Qurbanın “Bu diyara həsrət ilə” adlı şeirləri belə əsərlərdəndir.

Rafik Dağkəsəmənlinin “Sönməz günəşdir Şəhriyar” (B., “Qələm Ofset”, 2008, 162 s.) adlı poeması M.Şəhriyarın uşaqlıq illərindən son mənzilə yola salındığı dövrədək mövcud hadisələri özündə əks etdirmişdir.

Şimali Azərbaycanda tək-tək qələm sahibi tapılar ki, öz yaradıcılığında M.Şəhriyara, onun əsərlərinə yer ayırməsın.

Burada Şəhriyar irsinin tədqiqatçıları da az deyil. Mirzə İbrahimov, Rəhim Sultanov, Balaş Azəroğlu, Əbülfəzl Hüseyni, İsmayıl Cəfərpur, Qulamhüseyn Beqdeli, Həmid Məmmədzadə, Həkimə Billuri, Nazim Rizvan, Esmira Fuad (Şükürova), Elman Quliyev belə tədqiqatçılardandırlar. Onların tədqiqat işlərinin nəticəsi kimi ərsəyə gələn əsərlər də çoxdur. Q.Beqdelinin “Məhəmmədhüseyn Şəhriyar” (1963), H.Billurinin “Məhəmmədhüseyn Şəhriyar” (1981), E.Quliyevin “Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar” (1999), E.Fuadın (Şükürovanın) “Məhəmmədhüseyn Şəhriyar (həyatı, mühiti, yaradıcılığı) (1998, 1999), “Söz sərrafı Şəhriyar” (2010) ünvanlı əsərlərinin bu əsərlər içərisində öz yeri vardır.

M.Şəhriyarın əsərlərinin Şimali Azərbaycandakı nəşrlərindən biri olan “Şəhriyarın divanı” /Şəhriyarın türkcə divanı/ Ustad Məhəmmədhüseyn Şəhriyar” adlı kitab 2003-cü ildə Bakıda “Beynəlxalq Əl-huda” nəşriyyatında işıq üzü görmüşdür. 248 səhifədən ibarət olan bu kitabı Mirzə Rəsul İsmayılzadə nəşrə hazırlamışdır. Kitabda ustad şairin 85 adda türkcə əsərləri ilə bərabər Bulud Qaraçorlu Səhənddən, Məmməd Rahimdən,

Süleyman Rüstəmdən ona göndərilən məktublara da yer verilmişdir.

Akademik İsa Həbibbəylinin tərtib edib, 2004-cü ildə “Çaşıoğlu” nəşriyyatında nəşr etdirdiyi “Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri” kitabında şairin 90 adda Azərbaycan dilində, 100 adda farscadan dilimizə tərcümə edilən qələm məhsulları toplanmışdır. Şərq tərcümə toplusunun həmin ildəki birinci sayında M.Şəhriyarın “Can ana!”, “Minacat”, “Behcətabad kəndi”, “Lütfüllahın toyu”, “İnqilab novruzu”, “Xəzan nəğməsi” (“Qocalıq nəğməsi”), “Ya Əli”, “Kərbəla karvanı”, “Qılınc”, “Məliküşşüara Baharın xatirəsinə”, “Nima ilə vidalaşma”, “Səba ölərmə?”; “Tarım mənim”, “Şəhrivər qonağı” adlı əsərləri yer almışdır. Bu əsərlər Mübariz Əlizadə tərəfindən farscadan Azərbaycan dilinə tərcümə edilmişdir. Toplunun ikinci (2005) sayında isə Mübariz Əlizadənin tərcüməsində şairin “Təxti-Cəmşid” (“Gecənin əfsanəsi” poemasından), “Həzrəti Əlinin Fatiməyi Zəhra ilə öyünməsi”, Şahin Fazilin tərcüməsində isə “Pərvanənin ruhu” adlı əsərləri öz əksini tapmışdır.

Nazim Rizvan, Xuraman Quliyeva və İslam Qəribovun (Qəriblinin) birlikdə tərtib edərək akademik Bəkir Nəbiyevin “Kəlamın vüsəti” sərlövhəli ön sözü ilə ərsəyə çatdırdıqları ikinci kitab da “Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri” adlanır. Bu kitab 2005-ci ildə “Avrasiya-Press” nəşriyyatında nəşr edilmişdir.

2005-ci ildə Elmira Axundova və Xuraman Quliyeva tərəfindən tərtib edilərək “Ю.Р.Д” nəşriyyatında nəşr edilən “Антология поэзии Южного Азербайджана” (“Cənubi Azərbaycan poeziyası antologiyası”) kitabında M.Şəhriyarın “Привет Гейдарбабе”. (“Heydərbabaya salam”); “Ох, разлука!” (“Aman, ayrılıq!”); “Как прошла?” (“Necə keçdi?”) və başqa adlarda 16 əsəri yer almışdır. Bu

əsərlər S.Məmmədzadə, M.Orlov, M.Sinevnikov, S.Severçev, V.Qafarov tərəfindən rus dilinə tərcümə edilmişdir.

Əməkdar jurnalist F.Xəlilzadə “Azərbaycan” qəzetinin 27 noyabr 2005-ci il tarixli sayında dərc edilən “Cənublu şairlərin əsərləri rus dilində çıxdı” adlı məqaləsində bu kitab haqqında yazır:

“Fəxr duyulmalı haldır ki, cənublu şairlərin oxucu dairəsi genişlənməkdədir. Bu kitab ona görə diqqət çəkir ki, poeziyanın gözəl nümunələri ədavət divarlarını aşaraq üzünü dünya ədəbiyyatına tutur. Təbii ki, rus dili bu şairlərin əsərlərinin digər dillərdə də tərcüməsinə yol açacaq”.

“Şərq tərcümə toplusu”nun üçüncü (2006) sayında isə Saleh Dostəliyevin tərcüməsində şairin “Dəmir yolu dayanacağıının himni” və “Bu gecə”; “Ruhun yaqutu”; “Ey qönçeyi-xəndan, niyə ürəyimi qanla doldurursan?”; “İndi niyə?”; “Qocalıq eşqi” sərlövhəli əsərləri Sabir Nəbioğlunun (Əmirovun) tərcüməsində oxuculara təqdim edilmişdir.

Əkrəm Rəhimli (Bije)nin tərtib edib 2007-ci ildə “Nurlan” nəşriyyatında nəşr etdirdiyi “Parçalanmış millətin harayı (həsərət şeirləri və bayatılar)” adlı kitabda da M.Şəhriyarın “Azərbaycan”, “Süleyman Rüstəmə cavab”, “İki qardaş arasında”, “Türkün dili” ünvanlı əsərləri dərc edilmişdir. Həmin ildə Yusif Gədiklinin “Şəhriyar və bütün türkcə şeirləri” adlı kitabı Xalidə Xalid tərəfindən Azərbaycan türkcəsinə uyğunlaşdırılaraq “VOM yayınları”nda çap edilmişdir. Kitabda M.Şəhriyarın “Türkün dili” şeiri və “Heydərbabaya salam” poeması yer almışdır.

Nailə Xəndan “Şəhriyar Türkiyədə” adlı məqaləsində Y.Gədiklinin “Şəhriyar və bütün türkcə şeirləri” ünvanlı kitabı haqqında fikir söyləmişdir. Bu məqalə “Novruz”

qəzetinin 3 aprel 1991-ci il tarixli 14-cü sayında dərc edilmişdir.

Mustafa Çəmənlinin tərtibi, redaktəsi, “Söz sərhəd tanımır” sərlövhəli ön sözü ilə “Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Heydərbabaya salam” (poema) ünvanlı kitab “Təhsil” nəşriyyatında 2009-cu ildə nəşr olunmuşdur. Kitabda poemanın hər iki hissəsi yer almışdır. M.Çəmənlinin tərtibi ilə həmin ildə “Təhsil” nəşriyyatında nəşr edilən ikinci kitab isə “Cənub həsrəti” (şeirlər) adlanır. Bu kitabda M.Şəhriyarın “Aman, ayrılıq!”, “Süleyman Rüstəmə cavab”, “Məhəmməd Rahimə cavab”, “İki qardaş arasında” adlı əsərləri öz əksini tapmışdır.

2000-ci ildə “Təhsil” nəşriyyatında nəşr edilən “Doktor Cavad Heyət. Bıçaq və qələm” (Tərt. ed. T.Tofiqqızı) (s.173), 2000-ci ildə “Elm” nəşriyyatında işıq üzü görən, Pərvanə Məmmədlinin ““Varlıq” jurnalında ədəbiyyat məsələləri” (s. 3) və Nəzakət İsmayılovanın 2009-cu ildə “Nurlar” nəşriyyatında nəşr edilən ““Varlıq” jurnalı və Azərbaycan ədəbiyyatı (1979-1995-ci illər)” (c. 10-11) sərlövhəli kitablarında da M.Şəhriyarın “Azadlıq quşu “Varlıq”” ünvanlı şeiri bütövlükdə dərc edilmişdir.

2011-ci ildə professor Teymur Əhmədovun tərtibi ön sözü ilə “Nurlar” nəşriyyatında nəfis şəkildə nəşr olunan 184 səhifəlik “Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar” adlı kitaba daxil edilən M.Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poemasına, şeirlərinə və qəzəllərinə rəssam Fəxrəddin Əliyev tərəfindən çəkilmiş miniatürlər diqqəti cəlb edir. Bu kitaba şairin 29 adda əsəri daxil edilmişdir. Zülfüqar Şahsevənli “Respublika” qəzetinin 22 iyun 2011-ci il tarixli sayında dərc etdirdiyi “O taylı-bu taylı – hamıya gərəkli kitab” sərlövhəli yazısında oxucuları bu kitabla tanış etmişdir.

T.Əhmədovun beş cildlik "Seçilmiş əsərləri"nin 2015-ci ildə "Nurlar" nəşriyyatında nəşr edilən II cildində (s.575) M.Şəhriyarın "Dərya elədim" şeiri yer almışdır.

2014-cü ildə "Kitab klubu"nda nəşr edilən "Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri" isə 2005-ci ildə Nazim Rizvan, Xuraman Quliyeva və İslam Qəribov (Qəribli) tərəfindən tərtib edilən kitabla eynidir. Yalnız akademik B.Nəbiyevin 2005-ci il nəşrindəki kitaba yazdığı "Kəlamın vüsəti" adlı ön söz çıxarılmışdır.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi 2000-2014-cü illərdə də M.Şəhriyarın əsərlərinin dövrü mətbuat səhifələrində dərci davam etdirilmişdir. Belə ki, "Azərbaycan", ("Əlillər", 2000, 29 dekabr; "Yeni Azərbaycan", 2002, 27 dekabr; "Azərbaycan", 2005, say 3, s. 1-5; Oğuz eli", 2007, say 1 (111) s. 1, 2010, 3 aprel; "Ədəbiyyat qəzeti", 2010, 12 noyabr); "Heydərbabaya salam" ("Ədəbiyyat qəzeti", 2003, 7 mart; 2005, 20 yanvar; 2008, 1 avqust; 2010, 19 mart; 2011, 18 mart; 2013, 15 mart; "Azərbaycan", 2005, 30 mart; 2011, 15 oktyabr; "Olaylar", 2011, 29-31 yanvar; "Azərbaycan", 2011, 18 mart; "Ədalət", 2011, 18 mart; 2005, say 3, s. 1-5;); "Bayatılar" ("Ədəbiyyat qəzeti", 2013, 15 mart; "Azərbaycan", 2005, say 3, s. 1-5); Dayanacağıın himni" ("Ədəbiyyat qəzeti", 2005, 16 sentyabr); "Dərya elədim" ("Ədəbiyyat qəzeti", 2006, 22 sentyabr); "Azadlıq quşu "Varlıq"" ("Ədəbiyyat qəzeti", 2007, 7 sentyabr); "Türkün dili" ("Ədəbiyyat qəzeti", 2010, 6 avqust; 2012, 21 aprel, 2013, 23 avqust); "Mövlana Şəms Təbrizinin xanəqahında" ("Azərbaycan şərqşünaslığı", 2011, say 2 (6), s. 62-65. Şəhriyar-105. Xüsusi buraxılış); Şair Məhəmməd Füzuli ("Ədəbiyyat qəzeti", 2012, 15 sentyabr; 2013, 23 avqust), "Yalan dünya" ("Kredo", 2012, 29 sentyabr) və sair bu illərdə dərc edilən əsərlərdəndir.

Şimali Azərbaycanda Cənubi Azərbaycan şairlərindən M.Şəhriyar qədər əsərləri nəşr edilən ikinci bir şair yoxdur. Bu da M.Şəhriyarın şəxsiyyətinə, onun yaradıcılığına olan böyük ümumxalq məhəbbətinin nəticəsidir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin “XXI əsr” jurnalına ekskluziv müsahibəsində “Ən çox sevdiyiniz şair?” sualına “Şəhriyar” - deyə cavab verməsi də bunu bir daha sübut edir.

Bakıda Şəhriyarın heykəli ucaldılmış, adına xiyaban, küçə və klub vardır.

M.Şəhriyarın Şimali Azərbaycanda çox sevilməsi, əsərlərinin geniş nəşr edilməsi və yayılması onun o taylı-bu taylı Azərbaycana, doğma xalqına, dilinə olan böyük məhəbbətdən irəli gəlir. Əsərlərində həmişə oxucularına yeni söz, yeni fikir çatdırmaq bacarığı da şairin əsərlərinin nəşrinin genişlənməsinə təsir edən amillərdəndir.

M.Şəhriyarın farsca yazdığı əsərlərlə Şimali Azərbaycan oxucularının tanış olmasında tərcüməçilərin böyük əməyi danılmazdır. Bu işdə İsmayıl Cəfərpurun, Fikrət Sadığın, Mübariz Əlizadənin, Həkimə Billurinin, Mədinə Gülgünün, Nazim Rizvanın, Xəlil Rza Ulutürkün, Balas Azəroğlunun, Şahin Fazilin (Fərzəliyevin), Mirmehdi Seyidzadənin, Məhəmmədağa Zehtabinin, Məhəmmədəli Müsəddiqin, Hüseyn Kürdoğlunun, Qulamhüseyn Beqdelinin, Sabir Əmirovun (Nəbioğlunun), Saleh Dostəliyevin, Həkim Qəninin, Mircəlal Zəkiyevin və başqalarının əməyi təqdirəlayiqdir.

Aparılan araşdırmalar zamanı məlum olmuşdur ki, M.Şəhriyarın dövrü mətbuat səhifələrində, “Şərq tərcümə toplu”larında “Azərbaycan şərqşünaslığı” jurnalında dərc edilən 40-a qədər əsəri onun bu vaxta kimi Şimali Azərbaycanda çap edilən nə “Əsərləri”nə, nə “Seçilmiş əsərləri”nə, nə də əsərləri dərc edilən ayrı-ayrı kitablara

daxil edilməmişdir. Bu əsərlər “Deyil” (“Azərbaycan”, 1983, say 5, s.84); “Günəş sönsə” (“Ədəbiyyat və incəsənət”, 1984, 10 avqust); “Şəhriyaramız varıdı” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1991, 27 sentyabr); “Oğlum Hadiya”, “Məktuba cavab” (“Doktor Riyahiyə”) (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1992, 17 aprel); “Göz yaşım”, “Qoymaram getsin”, “Bir rəngli xanəgah” (“Şəhriyar”, 1992, 15 oktyabr); “Vəhdət badəsi”, “İnsan emalatxanası”, “Həmədan yolçusu” (“Şəhriyar”, 1993, 25 fevral); “Şəhrivər qonağı” (“Şəhriyar qonağı”) (“Şəhriyar”, 1993, 18 mart, 1997, 10-16 aprel; “Şərq tərcümə toplusu”, say 1 (2004), s. 164-165); “Aman tuğrası”, “Qoy ölüm”, “İnsanın taleyi”, “Şiraz xatirəti” (“Şəhriyar”, 1993, 1 aprel); “İnqilab novruzu” (“Şəhriyar”, 1993, 8 aprel; “Şərq tərcümə toplusu”, say 1 (2004), s. 146); “Kərbəla karvanı” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1993, 2 iyul; “Şərq tərcümə toplusu”, say 1 (2004), s. 152-153); “Həzrəti Əlinin Fatimeyi Zəhra Əleyhissəlamla öyünməsi”, “Can ana!” (“Ədəbiyyat qəzeti”, 1993, 3 dekabr; “Şərq tərcümə toplusu”, say 1 (2004), s. 138-140); say 2 (2005), s. 165); “Şəhriyarın hikmət dəftərindən sətirələr” (“Şəhriyar”, 1995, 19 yanvar, 26 yanvar, 20 aprel, 8 iyun, 1996, 30 oktyabr); “Minacat”, “Behcətabad kəndi”, “Lütfəllahın toyu”, “Xəzan nəğməsi” (“Qocalıq nəğməsi”), “Ya əli”, “Qılınc”, “Məliküşşüara Baharın xatirəsinə”, “Nima ilə vidalaşma” (“Şərq tərcümə toplusu”, say 1 (2004), s. 141-145; 147-151; 154-160)); “Dayanacağın himni” (“Dəmir yolu dayanacağının himni”) (“Ədəbiyyat qəzeti”, 2005, 16 sentyabr; “Şərq tərcümə toplusu”, say 3 (2006), s. 341-343); “Pərvanənin ruhu” (“Şərq tərcümə toplusu”, say. 2 (2005), s. 166-175); “Ruhun yaqutu”, “Bu gecə”; “Ey qönçeyi xəndan, niyə ürəyimi qanla doldurursan?”, “Qocalıq eşqi” (“Şərq tərcümə toplusu”, say 3 (2006), s. 348-350; 356); “Mövlana Şəms Təbrizinin xanəgahında”

("Azərbaycan şərqşünaslığı", 2011, say 2 (6), s.62-65. Şəhriyar-105. Xüsusi buraxılış) dır. Şairin Q.Beqdelinin "Məhəmmədhüseyn Şəhriyar" adlı monoqrafiyasında adı çəkilən "Ey vəzir!" (s. 16) rədifli qəsidəsi də heç bir kitaba salınmayıb.

M.Şəhriyarın bir çox əsərlərinin ilk nəşrdəki adı ilə sonrakı nəşrlərdəki adı arasında da fərqlər vardır. Belə ki, ilk dəfə "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetinin 7 avqust 1965-ci il tarixli sayında dərc edilmiş "Çıraq" şeiri (tərcümə edəni: Mirmehdi Seyidzadə) "M.Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri" (1966, 2000, 2004, 2005, 2014), "Yalan dünya" (1993), "Şəhriyar. Azərbaycan" (1999) kitablarında "Hidayət çırağı"; "Kirpi" jurnalının 1973-cü il tarixli 1-ci sayında yer almış "Bilməyirəm" (satirik şeir) "Aman, ayrılıq!" (1993) da eləcə "Satirik şeir"; "Ədəbiyyat qəzeti"nin 21 iyun 1991-ci il tarixli sayındakı "İstərəm" qəzəli (tərcümə edəni Hüseyn Kürdoğlu) "M.Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri" (2000, 2004, 2005, 2014)ndə "Yarın belə fikri var"; "Ədəbiyyat qəzeti"nin 12 iyul 1991-ci il tarixli sayındakı "Ürəyim qan oldu" qəzəli "M.Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri" (2000, 2005, 2014)ndə "Ətəkdən tutan tikan" adı ilə dərc edilmişdir.

"Ədəbiyyat qəzeti"nin 2 iyul 1993 və "Şəhriyar" qəzetinin 23 may 1996-cı il tarixli saylarında dərc edilmiş "Dilrişin bir beytini təzmin" qəzəli "Şəhriyar. Gəldim Sizi görməyə" (1992), "Divani-türki" (1993), "Şəhriyarın divanı" (2003), "Seçilmiş əsərləri"(2004)ndə "Təzmin"; "Divani-türki" (1993), "Şəhriyarın divanı" (2003), "Seçilmiş əsərləri"(2004)ndəki "Rehləti-Xətmi Rəsul" əsəri "Şəhriyar" qəzetinin 11 iyul 1996-cı il tarixli sayında "Yusifin eşqi düşər..."; "Divani-türki" (1993) kitabındakı "İman müştərisi" şeiri isə "Seçilmiş əsərləri"(2005)ndə "Qaranlıq gecələr" adı ilə verilib.

“Aman ayrılıq” (1981), “Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası dörd cildə, IV cild” (1994)dəki “Səhəndə məktub” şeiri “Şəhriyar. Divani-türki” (1993), “Şəhriyarın divanı” (2003), “Seçilmiş əsərləri”(2004)ndə “Səhəndiyyə”, “Yalan dünya” (1993), “Min beş yüz ilin Oğuz şeiri” (2000), “Seçilmiş əsərləri” (2000, 2005, 2014) və “Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar” (2011)-da “Səhəndim” adı ilə dərc edilmişdir. “Bir gəlin” şeiri “Aman ayrılıq” (1981), “Yalan dünya” (1993) da bu adla getdiyi halda “Şəhriyarın divanı” (2003)nda “Əzizəyə”; “Aman ayrılıq”(1981)dakı “Doşablı xəşil” şeiri “Şəhriyar. Divani-türki (1993), “Yalan dünya” (1993), “Heydərbabaya salam” (1998), “Şəhriyarın divanı” (2003), “Şəhriyar. Azərbaycan” (1999), “Seçilmiş əsərləri” (2000; 2004; 2005; 2014)ndə “Türkün dili” adı ilə təqdim edilmişdir. Belə faktlar çoxdur.

M.Şəhriyarın ən çox adı mübahisə doğuran şeiri xalq şairi Süleyman Rüstəmə ithaf etdiyi “Aman, ayrılıq!”dır ki, o həmin adla “Aman, ayrılıq” (1981), “Cənubdan səslər” (1987), “Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası” üçüncü cild, (1988), “Yalan dünya” (1993), “Heydərbabaya salam” (1988), “Ədəbiyyat qəzeti”, 1998, 10 aprel, “Şəhriyar. Azərbaycan” (1999)), “Min beş yüz ilin Oğuz şeiri” (2000), “Seçilmiş əsərləri” (2004); “Антология поэзии Южного Азербайджана” (2005), “Cənub həsrəti” (2009); “Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar” (2011); “Qardaşım Süleyman Rüstəmə ithaf” adı ilə isə “Divani-türki” (1993), “Seçilmiş əsərləri” (2000; 2005; 2014), “Şəhriyarın divanı” (2003) ünvanlı kitablarda dərc edilmişdir.

“Şəhriyar” qəzetinin 11 fevral 1993-cü il tarixli sayında şairə Həkimə Billuri M.Şəhriyarın anadilli əsərlərindən olan “Heydərbabaya salam” poeması ilə birlikdə “Aman, ayrılıq!” sərlövhəli şeiri haqqında da fikir

söyləmişdir. Ustad sənətkarın əsərlərinin adı ilə adlanan dörd kitabından (“Azərbaycan”, “Heydərbabaya salam”, “Yalan dünya”) biri də “Aman ayrılıq”(B., Yazıcı, 1981)dır.

M.Şəhriyar “Heydərbabaya salam” adlı poeması və “Aman, ayrılıq!” ünvanlı şeiri ilə daha çox tanındığı üçündür ki, “Odlar yurdu” qəzetinin 24-30 sentyabr 1992-ci il tarixli 27-ci sayında (s. 3) şair Rəcəb İbrahiminin (Fərhadın) “Ayrılıq” şeiri də səhvən ustad şairin adı ilə dərc edilib.

Əvvəla, M.Şəhriyarın şeiri “Aman, ayrılıq!”, R.İbrahimin şeiri isə “Ayrılıq” adlanır. İkinci, M.Şəhriyarın şeiri 8 bənddən, R.İbrahimin şeiri isə 6 bənddən ibarətdir. R.İbrahimin şeirinin milli ayrılıq mövzusunda yazılmış təsirli musiqi əsəri kimi deyil, məhəbbət nəğməsi kimi yalnız 2 bəndi ifa edilib. “Ədəbiyyat qəzeti”nin 8 mart 1991-ci il, “Şəhriyar” qəzetinin 6-12 noyabr 1997-ci il tarixli saylarında dərc edilmiş “Bir mahnının taleyi” adlı yazıda və Əliəsgər Şerdustun “Neyləyim, mən sənə çata bilmirəm!” sərlövhəli məqaləsində də “Ayrılıq” mahnısının sözlərinin ərdebilli Fərhad təxəllüslü Rəcəb İbrahimin olması öz təsdiqini tapmışdır.

Sonda belə qənaətə gəlmək olar ki, xalqımızın ən müqəddəs arzu və istəklərinin, mənəvi dünyasının nəsil-nəsil yaşayacaq poetik timsalı olan M.Şəhriyarın qələm məhsulları Şimali Azərbaycanda şairin “Əsərləri”ndə, “Seçilmiş əsərləri”ndə, ayrı-ayrı kitablarda, dövrü mətbuat səhifələrində kifayət qədər çap edilmişdir. Lakin, bunlar şairin əsərlərini tamamilə əhatə etmir və mövcud nəşrlərdə bəzi nöqsanlar da vardır.

Ümid edirik ki, gələcəkdə mövcud nöqsanlar aradan qaldırılmaqla şairin bütün əsərlərini əhatə edən kitabları çap ediləcəkdir.

Kitabın bu bölməsi “Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın Şimali Azərbaycan nəşrləri” adı ilə 2019-cu ildə elektron nəşr edilmişdir. <http://literature.az/raAdmin/uploads/Filas/2019/02/28/228/23ede63c77hf30a39a23df.c6038029>.

“Bütöv Azərbaycan” qəzetinin 27 dekabr 2018-ci il tarixli 19 (355)-cu sayında s.2; 07 fevral 2019-cu il tarixli 02 (357)-ci sayında, s. 4-5; 18 yanvar 2019-cu il tarixli 01 (356) sayında, s. 12-13; Tehrandə nəşr edilən “Xudafərin” jurnalının iyun 2019-cu il tarixli 176(7) “Güney Azərbaycan ədəbiyyatı” sərlövhəli özəl sayında (s. 34-51) dərc edilmişdir.

**ŞİMALİ AZƏRBAYCANDA
NƏŞR OLUNAN KİTABLARA MƏHƏMMƏDHÜSEYN
ŞƏHRİYARIN DAXİL EDİLMƏYƏN ƏSƏRLƏRİ**

OĞLUM HADIYA

Sən ey mənim şadlığım, sevincim Hadı balam,
Sənsən mənə Allahın şirin muradı, balam.
Sən mənim həm gülümsən, həm də güllü bağçamsan,
Sən ümid çırağımsan, sən tale çırağımsan.
Bil, bir gün xırmanımı əgər dağıdsa dövrən,
Sən mənim çırağımı yenə yandıracaqsan.
Yolumda sən məşəlim, evimdə ocağımsan,
Əlimdə əsam mənim, köməyim, dayağımsan.
Hər kəsin bu dünyada öz haqqı, hesabı var.
Kimi xeyir götürər, kimi ziyan aparar.
Allah səni bəxş etdi, tale güldü üzümə,
Bağlanan haqq-hesabım sənlə açıldı yenə,
Mən məhv olub getsəm də zərrəcə yoxdur ziyan,
Sən mənim varlığımsan, yenidən doğulmusan.
Mən yox olsam da bir gün yerim boş qalmaz inan,
O boş qalan yerimi çünki sən doldurarsan.
Ölümdən qorxum yoxdur, daha bu yer üzündə,
Sən məni yaşadarsan bilirəm ki, özündə.
Nəyim varsa itirsəm, inanki, çəkməyəm qəm,
Bilirəm ki, onları ancaq sənə vermişəm.
Sən mənim gəncliyimsən, qolumsan, qanadımsan,
Ölümümdən sonra sən ömrümsən, həyatımsan.
Mənim bu sözlərimə şübhə etməz bir nəfər,
Əgər desəm bir candır dünyada novi-bəşər.
Allah da yaradanda bütün bu insanları
Quranda bir nəfərtək göstəribdir onları.

Odur ki, pislik etsə özgəsinə bir nəfər,
Bil ki, heç kəsə etməz, ancaq özünə edər.
Ey oğlum, bu dünyada sən ayıq ol, hüşyar ol,
Qorx Allahdan həmişə, fəqət Allahla var ol.
İxtiyar sahibisən, yaxşı etsən, pis etsən,
Sən unutma Allahı, Allah deyəni et sən.
Allahın əməlidir xeyir işin, şər işin,
İstər bunu biz edək, istər özgəsi etsin.
Kim hay salsə ki, bilin müzəffər olmuşam mən,
Bil ki, o yox, Allahdır onu müzəffər edən.
Sən əgər bir kəc yola qədəm qoymaq istəsən,
Şübhəsiz ki, qarşına kəc yol çıxacaq hökmən,
Sən dünən yaratmısan bil, indiki halını,
İndi düşünməlisən sabahkı iqbalını.
Gələcəyin dərini indidən çəkinən sən,
Sabahın ixtiyarı yoxsa çıxar əlindən.
İndi sənə xoş rəftar eləyirsə ruzigar,
Sabahına təməl qoy, əlində fürsətin var.
Düşməninə yaxşılıq eləmək istəsən sən,
Bil ki, öz dostlarını qurtarıbsan şər işdən.
Öldürsən öz içində düşmənçilik hissini,
Yaxşılıqla yad edər onda düşmənin səni.
İkili doğulmuşuq, sən bil bu həqiqəti,
Bizdədir yaxşılıq da, yamanlıq da xisləti.
Yaxşı insanlar ancaq behiştə tutar qərar,
Yamanlarısa şeytan cəhənnəmə aparar...

Fars dilindən tərcümə edəni: Balas Azəroğlu

MƏKTUBA CAVAB

Ey doktor Riyahi, sən qocalmısan,
Qoca Şəhriyarı yada salmısan.
Gəl, səni sinəmə mən sıxım bərk-bərk,
Sən məni nə üçün unutdun görək.
Demək bu həyatda hələ varsan sən,
Bəs bu vəfasızlıq, soyuqluq nədən.
Sən köhnə dostumsan, mehribanımsan,
Mənim əzizimsən, şirin canımsan.
Adını məktubun üstündə gördüm,
Haçandan-haçana özümə gəldim.
Mənə namə yazıb gör kim, İlahi!
Ya mən bəlkə yuxu gördüm, İlahi!
İlahi, bu qədim dostumdu mənim!
Şirin söhbət, nədim dostumdu, mənim.
Az qaldım ki, düzü dəli olam mən,
Düz əlli il keçir o son görüşdən.
Bu ömrün illəri nə yüyrək oldu?
Fəqət Allah bilir, daha nə qaldı.
Daha bağlamışıq axirət yükün,
Bu ruh, bu bədəndən uçacaq bir gün.
Nə çətin oyandıq biz bu yuxudan,
Gənclik illərini taladı zaman.
Ötüb keçənləri qaytarmaq çətin,
O təhsil illərin, gənclik illərin,
Gözümüz cüzzədə olardı hər an,
Dərsi əzbərlərdik çıxmasın yaddan.
İndi dəyişilib məktəb, mədrəsə,
Biz oxuyan dərslər qalmayıb, nəsə...
Hanı o müəllim, loğman həkimlər!
Adını çəkəndə bədənim əsər...

Onları bir daha yetirməz zaman,
Onları bir daha görməz bu İran...
Mən məktub almışam, bilsən nədir bu,
Yenidən tapılan xəzinədir bu.
İsfahan əhlidir doktor Riyahı,
Görüm Allah olsun onun pənahı,
Bir zaman nacürdü, nadincdi yaman,
Ancaq mənle dostdu bu şuluq oğlan.
Doktorluq oxuduq, tələbə idik,
Birgə yaşayardıq, birgə yeyərdik.
O vaxt tələbələr geyərdi əba,
Mən laubalıydım, o ciddi amma...

Yəqin yadıındadır mən bir az onda
Qəşəng görünərdim sənin yanında!
Yaman vəfasızdın elə o zaman.
Məşuqən çıxardı tez-tez yadından.
Görmək istəyirəm üzünü dostum,
Gəl indi mən çəkim nazını, dostum.
Yaxşı eləmişən salmışan yada,
Məktubun qəlbimə dayaqdır o da.
Qardaş, haradaydın bu neçə illər,
Nə üçün tutmurdun bəs məndən xəbər!
Ruzigar qəlbimə çox çəkib dağı,
Dostların ölümü, ya da fərağı.
Əgər bir dostumdan gəlibsə xəbər,
Elə bil dünyanı mənə verirlər.
Söylə, bu dünyada axı mən kiməm,
Qaşqa öküz kimi şöhrətlənmişəm.
Sən ki, eşidibsən adımlı yəqin,
Yadına düşmürdüm söylə, bəs neçin?
Bir namə göndərmək, zəhməti vardı!
Bizim gözümüzü nurlandırardı.

Allaha şükür ki, nəhayət yenə
Dostlar yetişdilər biri-birinə.
Necə də gözəldi bir yerdə olub,
Gah tulu edəsən, gah da ki, qürub.
De, bundan da yaxşı bir nemət olar,
Allahpərəst ola bütün adamlar...

Qara zəncilərlə türklər, taciklər
Məni yaxın bilər, özünün bilər.
Sənsə dostluğunu, şəfəqqətini
Mənə çox görərək unutdun məni.
Təəccüb edirəm, sən tək mehriban
Məndən üz döndərib unudub inan.
Əzizim, yəqinki taqətin çoxdur,
Mənim ayrılığa taqətim yoxdur.
Düşərsə Tehrana yolum təzədən
Səni görməyincə qayıtmaram mən,
Hərdən sən yolunu Təbrizə salsan
Mənim göz yaşına şahid olarsan.
Nə ziyan eləsən əvəzi məndə,
Sən bir qədəm atsan, ataram mən də.
Qurtara bilmirəm sözümü Vallah,
Çox xoşbəxt sanıram özümü, Vallah.
Ürəyim bir cavab istəyir səndən,
Cavab göndərsən, savab edərsən.
O Mihən xatuna, uşaqlara sən
Mən məmnun qalaram salam söyləsən.
Qoy xoşbəxt eləsin sizi Yaradan,
Heç vaxt çıxmayasız onun yadından...

Fars dilindən tərcümə edəni: Balas Azəroğlu

GÖZ YAŞIM

Hüsnünə, qamətinə heyrətdir, heyrət göz yaşım,
Yol kəsib qoymaz səni getsən, ey afət, göz yaşım.

Nazın artıqrrar olunca səbrim artar, ey pəri,
Bulmayınca vəslini, bulmaz nəhayət göz yaşım.

Şahid olsun ayla gün, birdir gecəmlə gündüzüm,
Cəhd elər yetsin sənə, tapsın səadət göz yaşım.

Tutiya bilsin, ayağın tozların çəksin gözə,
Gül kimi hər qətrədən saçsın məhəbbət göz yaşım.

Aşkar oldu bütün dünyaya cövri həsrətin,
Bir xəbər sordu səbadan, axdı xəlvət göz yaşım.

Titrəyən şamlar təki qalmış yanıq cismim daha,
Kükürmüş bir şölədən bir dərya möhnət – göz yaşım.

Piri – Kənandır könül, yollarda qalmışdır gözü.
Yusifindən tapdımı bircə əlamət göz yaşım?

Ağladar bir gün səni məndən yana el tənəsi,
Gözlərin dürdanəsin saxlar əmanət göz yaşım.

Qəbrimin üstündə bir gün ağlasan, ey nazənin,
Qətrəni daş yandırar, eylər şikayət göz yaşım.

Çəsmələr, çaylar bulanmış leysanından dərdimin,
Hicranındır məhşərim, salmış qiyamət göz yaşım.

Etibar olmaz bu məcrada hübab karvanına,
Bir qabarcıqdır ömür, bulmazsa möhlət göz yaşım.

Bir deyən yoxdur ki, səbr et, ağlama, ey Şəhriyar,
Şeirə dönmüşdür bu hicranlı hekayət – göz yaşım.

Fars dilindən tərcümə edəni: Hüseyn Kürdoğlu

QOYMARAM GETSİN

Qoyma, ey dərddli könül, qoyma maralım getsin,
Bədr olan vaxtı rəvadırmı hilalım getsin

Göz yaşım sellərə dönsün, gecə kəssin yolunu
Onu qaytarmaq üçün fikrə xəyalım getsin.

Dumana dönsün ahım, qoy bürüsün dağı, düzü.
Qayıdıb gəlsin o gül, dərdu məlalım getsin.

Can verib almışam ondan bu qədər cahü cəlal,
Ey Xuda, razımisan, cahü-cəlalım getsin.

Şipşirin busə şəfasıyla könül xürrəm idi,
Zəhər olsunmu ömür, busəsi bəlalım getsin.
Gedəcəkdirsə əgər, dəfn eləsin Şəhriyarı,
Bəxtimin köynəyini geysin o zalım, getsin.

Fars dilindən tərcümə edəni: Hüseyn Kürdoğlu

BİR RƏNGLİ XANƏGAH

Yol gedirəm dərdü nalə içində,
Bir qətrəyəm gur şələlə içində.
Can üzüldü, döndüm üçgünlük aya,
Çırpınıram odlu halə içində.

Zamanın cövründən ürək təng olur,
Kükremiş çaylarla həmahəng olur.
Gör neçə üzü var zalım Fələyin,
Bir gecə-gündüzdə yeddi rəng olur.

Taleyim belədir: dərdim, qəmimsən,
Göz yaşımla bitən buğda zəmimsən.
Başıma daş tökdün, ətəyimə qoz,
Neyləyim, öz gülüm, öz həmdəmimsən.

Əllərim tutmasa sinəmdə sazı,
Dinər saz yerinə könlüm avazı.
Şuru şahnaz ilə ovutmaq gərək,
Qəlbimin hakimi o sərvinazı.

Yaxşıca toy tutdu olanlar bizə,
Həqiqət öyrətdi yalanlar bizə.
Göz vurub, göstərir nicat yolunu
Şirin canımızı alanlar bizə.

Həyat da insana zindan olarmı?
Sevgi də əzəldən hicran olarmı?
Ayağımda zəncir, qolumda qandal,
Görən bundan da pis dövrən olarmı?!

Qəfəsdə şir kimi hayqırsın ürək,
Açılsın qolumdan bu zəncir gərək,
Ahım qılinc olsun, nərəm ildırım,
Şüşətək qırılıb tökülsün Fələk!

Nəyim var əlimdən ruzigar almış,
Billur qədəhimi daşlara çalmış.
Yaddaş lövhəsindən silinib hər şey,
Bircə sevgilimin surəti qalmış.

Ömrümə ziynətdir hər gözəl kəlam,
Şeir həm bələmdir, həm də ki, balam.
Şeirimi avazla oxuyanlara,
Ürəkdən yetirirəm salam, ehtiram.

Musa gecə gəldi Sina dağına,
Burda məlhəm tapdı sinə dağına.
Bir dağ kəkliyidir xəyalım mənim,
Ley görsə cəhd edər sinə dağına.

Dostlar köçən gündən qəlbim yaralı,
Səbadan, Nimadan düşdüm aralı,
Təcvidiyə qalıb ümidim ancaq,
Fita ahlar çəkib, duysun bu halı.

Görün yaxasını cıran baxtımı,
Ona xoş nəzərlə dövrən baxdımı?!
Qılincım dünyaya sıyrılsın gərək,
Tanrı özü qoyub hünər vaxtımı,

Müsibət şahidi Kərbəla çölü
O dərddən indi də dəlidir, dəli.

Kəsilən başları yada sal deyir,
Buğanaq qaldıran bu səhra yeli.

Eşqini sözə çək dərddli Şəhriyar,
Yarın dodağında abi-həyat var,
Göz yaşım qarışsın ay işığına,
Tənəli gözlərə olmasın aşkar.

Fars dilindən tərcümə edəni: Hüseyn Kürdoğlu

AMAN TUĞRASI

Canımı almış o şux gəldi, mənə can verdi,
Tazədən aldığı canı mənə canan verdi.

Qəm yaşın sil ki, gözüm, gəncliyin arxında suyu –
Gəlib ol sərv-i-rəvan, bir də firavan verdi.

O pərivəş ki, qocaltmışdı məni həsrət ilə,
Yenidən başıma gənclik dəmi əlan verdi.

Gül başı tacə yetib, atdı xəzan möhnətini,
Ona nazəndə bahar bir yeni cövlan verdi.

O pəri ki, mənə yüz sehr ilə ram olmaz idi,
Dili-divanə fəğanı ona miyzan verdi.

Çox gözəllik mələyi vəslinə aləmdə xuda –
Bircə naləylə gecə aşiqə imkan verdi.

Əhd vurmuşdu ürək qapusuna sidq qıfılı,
O nişan, mehr ilə o mücrüyə dövrən verdi.

Oxu başımdan ötüb, keçdi xəta ovçusunun,
Bəxt gəldi və aman tuğrası fərman verdi.

Şəhriyara, Həmədandan gətirən Tanrı ona –
Xorasandan Reyə gəlməkliyə imkan verdi.

Fars dilindən tərcümə edəni: Həkim Qəni

QOY ÖLÜM

Məni öldürmək üçün yorma əlin, yar, ölürəm!
Hirs ilə həm səsinə vermə çox azar, ölürəm!

Məni öldürməyə çox da əlinə cövr eləmə,
Başımı qoyub ayağındaca ağlar, ölürəm.

Qəm oxundan savayı qeyri oxa yox diləyim,
Sərras ovçu, ver aman, qeyri qənim var, ölürəm.

Dedin: üstündən əyər keçsəm, ölərsən şövqdən,
Qurbanam, keç, qoy ölüm, yoxsa ki, zinhar ölürəm.

Can yığılmış boğaza, barı o xəncər qaşını,
Tez ol, endir də ölüm, yoxsa ki, bezar ölürəm.

Rəqs edərkən, məni şəm tək salaraq söndürmə,
Qoy yanımda hər nə qədər canda odum var, ölürəm.

Qəm tozu qalmaya səy et ürəyimdə səndən,
İki-üç qətrə yaşın et mənə nisar, ölürəm.

Tazə-tazə yaralar həsrəti ilə yaşaram,
Gözlədim ta vurasan son dəfə təkrar, ölürəm.

Qorxuram qəbrimin üstündə gəlib ağlayan,
Məni heç görmədiyini etginən iqrar, ölürəm.

Nə gözəldir, ey ürək, dostun önündə öləsən,
O əmanət canı təkrar ona qaytar, ölürəm.

Sənə yardıq bu şəhər, mənə qərib, məhzunəm,
Bu şəhərdə belə biyər ilə qəmşar ölürəm.

Fars dilindən tərcümə edən: Həkim Qəni

İNSANIN TALEYİ

“Bəşər” deyib səni Pərvərdigar, ey, insan!
Nə zatsən ki, sənin məcunundur ins ilə can?!
Düşün ki, var iki amil, bu qurduğun o pozar,
Fəqət bu meydan ara sənsən eyləyən səhman.
Qiyamət olcaq olursan xərab, ya abad.
Qiyafən özgə həm olsa, yenə, olursan əyan.
Sənin yerin əzəl eşqin qumarxanasidir,
Hərifisən bu qumarın, olursan alışan.
Bu vurduğun ki, böyük bir qumardır, udsan,
Cahandan ülvə olursan və laməkan sultan.
Məbadə, birdən udusən yəqin ki, sən bir də
Bu torpağın quyusundan çətin çıxarsan, inan.
Bu zıncırov səsidir, xərrənay nərilisidir,
Xəbərdar olmasın işdən keçib gedir karvan.
Nə divlər dayanıb Həftxan yolun kəsmiş?!
Gərək bu dastan üçün bəlkə Rüstəmi-dəstan!

Öz istəyinlə ki, etdin bu daimi əhdi,
Nə çarə, daimi məcbur olan tutur peyman.
Unutmağın ki, əsas şərtidir bu peymanın –
Ki, ta o cür olasan, et o cür, budur fərman,
Sən əqlsən, yenə qaliblərə nüfuz etcək,
Nüfus olub, öz-özündən olursan onda nihan,
Zəmanə inqilab eylər, məkan müxalif olar –
Ki, hər libas ilə hər cüvədə olursan əyan,
Canın min olsa da hərgah, cövhərin birdir,
“Kənəfsi vahidə”* ilə bunu deyir Quran.
Qəlib və nəşəyə mail sifət və əndazən,
Qiyamətin günü amma, hamı ilə yeksan,
Neçin ki, yoxdu səninçün “neçin” yeri heç cür-
Ki, olmağın gah o cür, gah bu cür olur nöqsan.

Cəhənnəm ilə behiştədən nümunə var səndə-
Ki, neyləsən, nə olursan, ola özünə güman,
O qəflətin əvəzin çıx ki, indi fürsətdir,
Hərif olmaq üçün Həşrə ta ki, var imkan.
Düşün ki, əql ilə küfrü nifaqdan bir gün,
Bu fitnələr sınağında məgər tapırsan aman.
Bu fitnənin ki, sonunda gəlir Böyük Məhşər,
Bəli, görürsən olur aqibət xərabə çahan,
Bir atəşin kürəyə çevrilir bütün torpaq,
Olur cəhənnəm, olursan o dərsə sən də rəvan.
Yox özgə çarə ki, din dərslərini gərək yeksər
Rəvan edib olasan hazır imtəhana həman,
Qaçan olurmu bu mütləq hökumət əmrindən,
Nə qaçmaq, asiman altından özgə vuran məkan?!

Fars dilindən tərcümə edəni: Mircəlal Zəkiyev

* *Kənəfsi vahidə - Bir bədən kimi*

ŞİRAZ XATİRATI

Salam, ey Xacənin gözəl Şirazi,
Səndə dilə gəldi Hafizin sazi!
Salam, ey simürğün sirli yuvası,
Hüsnünlə yarandı sənət sevdası.
Sən şeir Kəbəmiz, bütخانəmisən,
Həm də məscidimiz, meyخانəmisən.
Könül aşınası, sevgi şəhəri,
Səndə nə şirindir sözün bəhəri,
Sənə də pay verib haqqın camalı,
Qonmuşdur çiyinə tanrı xəyalı,
Şöhrətin ucadır hüsnün cəlvəli,
Düzmüsən boynuna gövhəri, ləli.
Sədi qələmiylə bəzənmiş gəlin,
Hafizdir aşıqi səntək gözəlin.
Bar verdi qoynunda sözün ecazi,
Həm gerçək məhəbbət, həm də məcazi.
Bəs hanı o xəyal güldürən Şiraz,
Könül bülbülündən gəlmir bir avaz?
Qılınc qaşlarının əsiri dünya,
Kəşmir sənə vurğun, ey gözü şəhlə!
Hindu xal sənindir – şəvədən qara,
Qurbanı Səmərqənd, bir də Buxara,
Ad-sanın bürüdü bütün dünyanı,
Mavi göy altında sənə tay hanı?!
Sədi Avropanı çökdürüb dizə,
Höte heyran olub ustad Hafizə,
Həmişə canlısan, müqəddəs məkan,
Gözümüzdə nурсan, canımızda can.
Xəzansız bahardır qucağın sənin,
Bülbül yuvasıdır gül bağın sənin.

İlahi, sən yazdın farsın baxtını,
Bəzədin çiçəklə söz paytaxtını,
Qəlbi işıqlıdır piri – müğənin,
Aldı qabağını tökülən qanın,
İranın işıqlı ruhusan, Şiraz,
Min bir çiçək açan arzusən, Şiraz!
İrəmsən – ilahi bir gülzarmısan,
Sən zöhrə cüvəli bir nigarmısan?!
Xacə mirvarisi boynunda yanır,
Hüsnün şöləsiylə cahan nurlanır.
Rüknabad, gülzari-müsəllə sənin,
Sənindir, kamalla, camalla sənin,
Aşıqdır hər gələn zəmanə sənə,
Dünya pərvanədir, pərvanə sənə.
Üləmalar gəlir ziyarətinə,
Vermiş ürəyini məhəbbətinə,
Səri-kuyin “Beytül-həram”dır sənin,
Günəş astananda bir şamdır sənin.
Kəsilməz karvanı bu ziyarətin,
Tanrı vergisidir şair xislətin,
Hər kəs dinləyirsə çaldığın sazı,
Sanki başa gəlir hər bir niyazi,
Ey qoca Sədiyə heyran olanlar,
Hafiz kəlamından ilham alanlar,
Gəlin bələdçitək gəzdirim sizi,
Göstərim hardadır onların izi.
Gəlin türbələrə gül düzək əvvəl,
Eşidin, kimindir oxunan qəzəl,
Sədi kəlamıdır, Hafiz nəğməsi,
Ölməz dahilərin ilahi səsi.
Gəldikcə səcdəyə əhli-xərabat,
Məzar daşlarında canlanır həyat.

İlahi bir nurla şölələnir daş,
Rıqqətlə baxırıq gözümüzdə yaş,
Sanasan burdadır İsa nəfəsi,
Həzrəti Musanın min möcüzəsi.
Olmuşdur hər kəs ki, Şiraza zəvvər,
Qəlbində qaralmaz sənət şövqü var.
Sözün Kəbəsidir sevdalı Şiraz,
Bağları bülbüli-şeydalı Şiraz.

Sən ey Şiraz, nədən bəs xəyallısan,
Niyə belə dərdlisən, mələllısan?!
Yetirə bilməzsən Sədini bir də,
Təzə bir Hafizin varmı şeirdə?
Sənətin qədrini bilsəydi dövlət,
Sən yeni dahilər doğardın əlbət,
Hafizlə, Sədiylə ucadır başın,
Qoy düyün düşməsin o hilal qaşın.
Dünya üfүqündə o qoşa çıraq
Eşqinlə yanmışdır, bəxtinə bir bax!
Qalxıb asimana nur sütunları,
İranın taleyi nurlansın barı.
Şirazım! Ucalmış imarətlərin,
Şirindir dillərdə hekayətlərin.
Sən həm həqiqətsən, həm əfsanəsən,
İran cəlalından bir nişanəsən.
Beşiksən Kuruşla Driyuşa sən,
Döndərdin könlümü qızılquşa sən.
Sən verdin tarixə mixi yazını,
Qoy dünya tanısın öz Şirazını,
Kuruşun məbədi bəs harda qalmış,
Qədim kərpicləri solub saralmış,

Burdamı quruldu Cəmsidin taxtı,
O günəş oğlunun sönərmə baxtı?!
Sən çaldın deyirlər ilk rübəbi, sən,
Sən içdin ağ camda ilk şərabi, sən.
Dirilik payladı Cəmsidin camı,
Yandı könüllərdə ilk eşqin şamı,
Çıxmaz yaddaşından öz oğlun Dara,
Zülmət divlərini çəkərdi dara.
Könül istəyincə dönərdi dövrən,
Ucaldı, fələkdən bac aldı İran.
Babəkuh olmuşdur nuri-təcəlla,
Məni qarşılama küskün xəyalla,
Sənin cəlalına salamlar olsun,
Mən gəldim, ürəyin nur ilə dolsun!

Salam olsun sənə, ey qoca Sədi,
Eşqin, həqiqətin uca məbədi!
İranın güvənci, fəxri, vüqarı,
Bu dünya qədrini bildimi, barı?
Səndən nəsil-nəsil dərs almış bəşər,
Sənin yaratdığın bu ləlü gövhər –
Çin nəqşlərinin gülüstanıdır,
İnsanın ilahi bir dastanıdır,
Ey ustad! Sözüənə kim qulaq assa,
Batmaz bu dünyada matəmə, yasa.

Gəldim görüşünə, ey Xacə Hafiz,
Sən bütün dünyaya əzizsən, əziz.
Bal kimi şirindir sözün-söhbətin,
Dirilik suyudur sevda şərbətin.
Gizli duyğuları kəşf etdikcə sən,
Tanrı dərgahından eşitdin əhsən,

Fəqət rübabında bir inilti var,
Duyan ürəkləri yandırar, yaxar.
Salam olsun sənə, ey rindi-zaman,
Yenə də dolanır rəyincə dövrən.
Məzarın Şirazın ziyarətgahı,
Təkcə sən özünsən şeirin allahı.

Ey müqəddəs diyar, ey mülki-Şiraz,
Hafiz məktəbinə gəl məni də yaz.
Baxıram gözümün heyvət şamıyla,
Pay ver mürşüdümün şərbət camıyla
Bir yeni ilhamla qanım qaynasın,
Gözəllik eşqiylə şövqüm oynasın.
Gəlmişəm dərdimə o tapsın əlac,
Kasaddır zamanə, çoxdur ehtiyac.
Olsaydım onuntək sözə Şəhriyar,
Yağmazdı başıma bu vədəsiz qar.

Fars dilindən tərcümə edəni: Hüseyn Kürdoğlu

VƏHDƏT BADƏSİ

Ey dustlar gəlin ki, bərabər şərab içək,
Bəxtidir, büküb ataq yatağı bir kənara tək.

Ta var fələk küpündə o vəhdət şərabı saf,
Bəxtidir, gəlin ki, badə tutub, tər şərab içək!

Aydın gecə, bütün əbədiyyət sükutdadır,
Haqqın quşilə nalə çəkək biz sabahadək.

Paltar verib fələk mənə, kəşgül veribdir ay,
Ta sübhəcən gəzək gecəni bir dilənçi tək.

Sinəm bu eşq daşına dözsün nə vaxtacan?
Bir ayüzlünün qapısın döysə kaş ürək.

Qazmış bu yolda ayna zanəxdanlılar quyu,
Düşmə, saqın, əlin barı zəncir zülfə çək!

Bir hay salaq gecə bu gözəllər diyarına,
Sərxoş əda ilə ki, onu dinləsin fələk.

Yırtıq yaxa, kirpikdən asılmış yaş istəyir,
Bəlkə alıb da iynəni üstən yamaq biçək?!

Qurdu bahar buludu çəmən üstə xeymani.
Ta sərv tək biz orda həmi xeyməgah seçək.

Əhli-zəmanə tazələdi köhnə adətin,
Biz də bu paltarı yuyuban, bir sığal çəkək.

Böhtanlı kuzələr başımızda sina, n olur?
Sanma guduyla baş-başa vurduq da təkbətək.

Az, çox bu tarazudakı meyara yaraşmaz,
Biz tük tarazusu kimi həssas olaq gərək.

Ver izn, ta ki, ey əbədiyyət səvarisi,
Saç çovqanında quy vuraq aləmdə ovçu tək.

Ey Şəhriyar, deyil bədənə yük zəkali baş,
Varmı zərurət indi keçən sirri faş edək?

Fars dilindən tərcümə edəni: Həkim Qəni

İNSAN EMALATXANASI

Bu xərabət məhləsi bir vadiyi-pərvaz imiş,
Sanma bu abü həva insanlıq üçün az imiş.

Qəlp misi onlar əritməklə qızıl emal edir,
Rindlərin kimyası heyrətlə dolu ecaz imiş.

Hafizin rəqsi-simasın sanma bihudə oyun,
Allah haqqı bu oyun yox, eşqdir ki, saz imiş.

Naqusu gərçi rəqibin əks avaz eyləyir,
Kilsədən duyduqlarım azan üçün ağaz imiş.

Şişənin cismi ışıqdan cürbəcür rənglər saçır,
Leyk günəş eyni günəşdir, sanma ki, rəngsiz imiş.

Bu məhəldə sirri verən, başın da o mütləq verər,
Şəm qılınca baş verirsə, işdə həməvaz imiş.

Ay-günəş, ayineyi-eynim tək olmaz mütləqa,
Onda ki, seyqəl vuran bir dilbəri-tənnaz imiş.

Sən o dilbər tablosan ki, rəsm edən rəssam özü,
Sənətində hüsnünün qədrincə həm mümtaz imiş.

Eşq məcazi olsa, sən həm gəl həqiqi san onu,
Göz yaşı qiymətdə gövhər qədri qiymətsiz imiş.

Muştuluq ver, ey itirmiş eşq karvanın mənə,
Bu gələn səs zıncırovlardan gələn avaz imiş.

Şəhriyar, sən surəti təqlid edənsən əslisi,
Şirazın dahisi, sənətdə böyük şəhbaz imiş.

Fars dilindən tərcümə edəni: Həkim Qəni

HƏMƏDAN YOLÇUSU

Göz yaşına təskin verəcək cam tapılmaz,
Həsərət qəmini çəkməyə əncam tapılmaz.

Əğyar ilə bir bəzmdə yadım eliyər yar,
Bu hala deməz məndə bir aram tapılmaz.

Naz köhlənini səyridərək getdi o Mahım,
Göz yaşına bir şölə saçan şam tapılmaz.

Azdırdı məni ayrılığın səksəkəsində,
Azmış yoluna nur dolu axşam tapılmaz.

Hicran qəmi tabım üzəli, yox dəxi canım,
Bu dərdimə yar olmasa, çaram tapılmaz.

Köksüm odu tab, qoymadı bir saz ilə neyda,
Onlarda da ruhim kimi nizam tapılmaz.

Açmış o çiçək, bülbülü-şuridədən ayrı,
Ey qanlı ürək, naləmə bir ram tapılmaz.

Sinəmdə gövərçin nəfəsim namə yazıbdır.
Canana yetirməkdə sərəncam tapılmaz.

Olmaz günəşə pəmbə buluddan daha munis,
Ol mahdan özgə mənə külfam tapılmaz.

Göz yaşımı töksün o buludlar ayağında,
Gör ki, belə divaneyi-əyyam tapılmaz.

Hicran gecəsi qəti qərarım belə oldu,
Zülmətdə qərarsız olana şam tapılmaz.

Vəslinlə bu hicran qəmi qurtarmasa hər ki,
Ölmək kimi heç Şəhriyara xam tapılmaz.

Fars dilindən tərcümə edəni: Həkim Qəni

İNQİLAB NOVRUZU

Ey könül, müjdə, sənə yar xaridar gəlib,
Arzuna çatmaq üçün bəxt özü də yar gəlib.
Bəzə hüsn hücrəsini, işvə satıb, naz eylə!
Müştəri eşqə düşübdür, sənə bazar gəlib.
Qarğadan bir də cəfa görməyəcək gül ki, dünən-
Gülşənə bülbül, o şurideyi-gülzar gəlib.
Yaz qaranquşları dimdikdə tutub gül, yarpız,
Lalə pişvazına şənliklə bu quşlar gəlib.
Çöl-çəmən məst olub gül-çiçəyin ətri ilə,
Sanki karvanlar ilə nafeyi-tatar gəlib.
Bir elə saz-qaval avazı qoparmış ki, bahar,
Qızışıb şövq ilə rəqsə qapı, divar gəlib.
Çillə Zəhhakları təşvişlə qaçırlar, yeri var,
Kavə bayrağına novruz ələmdar gəlib.
Yudu qış nikbətini sel kimi niysan indi-
Qarğa, quzğunlar olub dərdə giriftar gəlib.

Zülm Zəhhakı hökumətdən izal oldu, bu gün-
Millətə ədl Fəridunu pərəstar gəlib.
O qədər fitnə olub kəşf ki, "Casusxana" da
Göstərir Dəccal özüymüş bu cahanxar gəlib.
Oyanıbdır neçə əsrin yuxusundan artıq,
Kəhf əshabi* bu gün ərsəyə bidar gəlib.
Keçdi dövrəni qürurla qanıçən əğyarın,
Mehriban yar özü indi bizə qəmşar gəlib.
Şəhriyar, o görüşü xatirinə sal ki, səba
Gətirib gül sənə novruz günü dildar gəlib.

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

ŞƏHRİVƏR QONAĞI

Süfrəni qarət edib, çağrılmamış mehman gedir,
Duz yeyib duzdan qıran nankor, o bivicdan gedir.
Tərk edir İrani, axır əcnəbilər ordusu,
Ya qoyub gülzarı viran, Səm yeli tufan gedir.
Gözlərin torpaqla qandan sil, o şəhla nərgisim,
Gözdeşən muzi tikan sən bitdiyin yoldan gedir.
Yıxdı divarı, damı ev sahibinin başına,
Çox şükür viran evi bayquş qoyub viran, gedir.
Asəfi-dövrən-Qəvam əhdində Cəmşidə de ki,
Əhrimən gördüm, Süleyman ölkəsindən yan gedir.
Vəsl rəyası görüb, arzu-xəyaldır söylədim,
Bundan artıq çin yuxu olmazdı ki, hicran gedir.

* Quranda yazılan və xalq arasında geniş yayılan "Əshabi-Kəhf" hekayətinə işarədir.

Hardasan avara bülbul, dön geri gülzarına,
 Qarğa-quzğun ordusu bağdan, gülüstandan gedir.
 Nə vuran əl vardı səndə, nə qaçan qıvraq ayaq,
 Bir bəlalı imtahan etmiş onu ürfan, gedir.
 Rəhmsiz atəş ki, gül üstə bizə verdi məkan,
 Sel kimi göz yaşıımızda məskəni ümman gedir.
 Yaxşı ibrət dərsidir, gör ki, xəzanda güldərən,
 Boş əl ilə kor-pərişandır, çıxıb bağdan gedir.
 Novbahar ilə bu il gəlsin gərək bayramımız,
 Çünki qış fəslilə bahəm, matəm İrandan gedir.
 Bir qara çölmək qonağın arxasınca sındırın,
 Qorxuram, dönsün geri, daşüzlüdür, peşman gedir.
 Xəstəlik, aclıq, cinayətkarlıq olmuş töhfəsi,
 Qoy yara qalsın, sevin, candan çıxıb peykan gedir.
 Bu siyasət divini dinlə, inamla qövlünə,
 Müşkülə salmış bizi, əfsus özü asan gedir.
 İndi bu leşxor geyinmişdir hüma paltarını,
 Cəhlü nadanlıqdan ölmüşlər diyarından gedir.
 Başımızdan o əzən çəkcə şəri rəf olsa da,
 Bu çətin işdir ki, üzdən sürtülü sindan gedir.
 Tüstü mətbəxdən ucalmış ərşə yerdən, Şəhriyar,
 Fərqi nə, toymu, əzadırmı, gedən qurban, gedir.

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

*Ustad Şəhriyar bu şeiri 1941-ci ildə, avqust ayında
 İrana silahlı hücum edib, ölkənin böyük bir hissəsini
 1946-cı ilə qədər işğal altında saxlayan keçmiş sovet
 ordusunun İranı tərk etmək məcburiyyətində qaldığı
 günlərdə yazmışdır.*

DEYİL

Yaxasından yapışıb tutdu polis bir məstin,
Dedi: - Ey dost, bu yüyəndirmi? De, paltar deyil?
O cavab verdi qəzəblə: - Yıxılarsan küçədə,
Dedi: - Yoxdur günahım, yol özü həmvar deyil.
Dedi: - Qaziyə gərək mən səni təhvil verəm,
Dedi: - Qazi özü də dəm yatıb, hüşyar deyil,
Dedi: - Valinin evi tindədi, tərپən də gedək,
Dedi: - Qazi kimi, heç vali də bidar deyil,
Dedi: - Rəisə deyim, get gecələ məsciddə,
Dedi: - Bəs onda deməzlər ki, günahkar deyil?
Dedi: - Dirhəm verəsən lal olacaqdır molla,
Dedi: - Bəs onda şəriət, mənə bu ar deyil?
Dedi: - Qanuna görə tərki - libas eyləyəyəm,
Dedi: - Çoxdan üzülüb, bir elə paltar deyil.
Dedi: - Börkün də düşüb bir yerə, ey xanə-xərab,
Dedi: - Börk yox, ağıl olması inkar deyil.
Dedi: - Çox mey içənin hərzə danışmaqdır işi,
Dedi: - Söz düzdür, əgər çoxluğu azar deyil.

EY VƏZİR

Haqq-hesab başlandı, əsla qorxma bundan, ey vəzir,
Sən ki, adət etmişən bu əmrə çoxdan, ey vəzir.
Səndəki cahü-cəlal sevdası hədsizdir, fəqət
Şahlara xidmətdə vardır təhlükə, qan, ey vəzir.
Xatirində varımı, döysəydin ayağını yer,
Heybətənlə eyləyərdin ərşi lərzan, ey vəzir.
Ey bəradər, çəkmə qəm, zindana düşsən bir zaman,
Mali-mülkün də olar tezliklə talan, ey vəzir.

Madmazel Jak bir daha etməz səninlə rəqs, bil.
Musyo Arşak çəkməz əl öz namusundan, ey vəzir.
Şişədən qurtardı konyakın, buna bais odor
Kim, soyub xalqı doyunca, içmişən qan, ey vəzir.
Sən dünənki heyvərə, tənbel, səfeh sərkarsan,
Başkəsən, cani, xəyanətkarü-nadan, ey vəzir.
Üz canından əl, ümidin kəs bu taxta parədən,
Güclüdür, dəhşətlidir dəryada tufan, ey vəzir.

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

GÜNƏŞ SÖNSƏ

Günəş sönsə, göylərin ayı var, ölkəri var.
Sönən hər bir atəşin külündə əsəri var.
Şər oyaqsa dünyada, demək xeyir yatmamış,
Yatan hər bir ordunun oyaq bir nəfəri var.
Namərdlər cərgəsində labüd mərdlər də qalır,
Qənimin öz qənimi, betərin betəri var.
Hamı – kafir deyildir, möminlər qalır hələ,
Dünya xali deyildir, mömünü, kafiri var.
Çalış salma əlindən, itirmə yaxşılığı.
Yaxşının, yamanın da bir adil davarı var.
Şər özü fəryad edib, deyir aç rüfağını.
Bir yaxın gələcəkdə hər şeyin məhşəri var.
Ağıl verən əzəldən ölçüb, biçsin hər işi,
Hər şeyin bu dünyada əvvəli, axırı var.
Bu dünyanın işləri zəncirtək həlqələnmiş,
Çəmənin solan gülü, açılan gülləri var.
Pərdələr arxasında axtar ürfan camalın,
Cahanın arxasında cahanın digəri var.

Xəzinə mənımsəmə vuruşlarla heç zaman
Hər bir inciyənin də qəzavü, qədəri var.
Xoşayar şahsan əgər, Rumu oda yaxın gəl.
Gələcək qundağının yatmış İskəndəri var.
İran adı silinmiş dünyanın dəftərindən,
İran adda dünyanın ulu bir kişvəri var.
Dünyanı sevmədirsə, ürfan eşqi var hələ,
Döyünən hər ürəyin yanan bir dilbəri var.
Sənin də zəncirlərin qırılacaq Şəhriyar,
Bu həyat zindanının pəncərəsi, dari var.

Fars dilindən tərcümə edəni: Həkimə Billuri

ŞƏHRİYARIMIZ VARIDI

Daha keçib o zamanlar ki, yarımız varıdı.
Bizi gözaltı edən bir nigarımız varıdı,
Qoşa gəzərdik onunla, çəməndə qol-qola biz.
O güllərin gözəli gülzarımız varıdı.
De, görmüsənmi yarı, sinələrdə bundan ağır,
Dözüm yox ağırlara iqtidarımız varıdı.
Xəzan gəlib yetişib, bağban da çarə qılar,
Saçın yolur bu çəmənlər, baharımız varıdı,
Əcəl çəkib məni Tehrana, çünki gördü əzəl
Bu dünyanın gözü, göyçək diyarımız varıdı.
Fələk kəmana yüz ox qoydu oxlayanda məni,
Bizi nişan eləyən canşikarımız varıdı.
Nə eləyim ki, qalıb ixtiyar göz yaşına,
Elə düşünmə bizim ixtiyarımız varıdı.
O, ömrümün, günümün qəmküsarıydı bəli,
Məni bu qəmlə qoyan qəmküsarımız varıdı.

Ürək açıldı sənin çarə zülfünün tarına,
Küləklərə tuş olan bir setarımız varıdı.
Olub həgər də, hünər əhli də ucuz qiymət,
Məni düha tanıyan ruzigarımız varıdı.
Mənə əmanət edib üç gülüm, gülüzlü nigar,
Bu üç gülün süvari yadigarımız varıdı.
Daha başımda nə sayam, nə pasibanım var,
Bu şair ömrümə pərvərdigarımız varıdı.
Nə eyləmək ki, daha Hafizin diyarına yox.
Diyarına qovuşan Şəhriyarımız varıdı.

Fars dilindən tərcümə edəni: Həkimə Billuri

KƏRBƏLA KARVANI

Şiələr, şövq ilə əzmi Neynəva eylər Hüseyn,
Karivani-Kərbəlaya iqtida eylər Hüseyn.

Kəbəşindən cəddinin göz yaşlarıyla ayrılıb.
Mərvə qalmış arxada, qəsd-i Səfa eylər Hüseyn.

Kərbəladə kəsməyə yetmiş iki qurban alıb,
Qətlgahı orda bir kuhi-Mina eylər Hüseyn.

Qarşısında yoxluğa doğru gedən yoldan savay,
Ardıca dünyanı dərdə mübtəla eylər Hüseyn.

Karivan sürətlə mənzildən ötərkən mənzilə,
Kimsə bilməz, toy və ya bəzmi-əza eylər Hüseyn.

Örtüyü, faxir libası gül kimi qarət olar,
Cisminə axır kəfən bir buriya eylər Hüseyin.

Qeyb sirridi aparmaq əhli-beyti mütləqa,
Yoxsa hürmətsizliyi harda rəva eylər Hüseyin?!

Şəmi-rüxsarına sərvərlər dönər pərvanə tək,
Sübh tək aydın ki, bu başı fəda eylər Hüseyin.

Baş yəhər qaşına qoymuşdur, İraqa yollanar,
Bəllidir xalqlə bir əhdə vəfa eylər Hüseyin.

Əhdinə başla vəfa eylər o, qəlbində fəqət,
Bivəfa kufilərə min bəd dua eylər Hüseyin.

Bivəfadır dostları, düşmənləri çox biaman,
Hansına bunlardan artıq etina eylər Hüseyin!

Kərbəlaya bağlıdır ali-Əlinin taleyi,
Bizdən hərdənbir özü surətnüma eylər Hüseyin.

Son içim su qalsa da məşkində, düşmənlə bölər,
Bax necə izzət, səxavət bərməla eylər Hüseyin!

Əhli-beytinə Fəratı bağlayar düşmənləri,
Bu həyasız qövmə mərdliklə əta eylər Hüseyin.

Səhnələr, həm pərdələr gözyaşındır, qandır təmiz,
Hansı rənglərlə könül, bax sinəma eylər Hüseyin!

Eşq sazına könüldə hər yara mizrabdır,
Dinlə dünyada necə şurü rəva eylər Hüseyin!

Əl ki, hər yerdən üzüldü, mən baxıb gördüm hələ,
Xəncər ağzıyla baxışlar aşına eylər Hüseyn.

Şümr söylər: dinlədim, həqqqlə nədir son söhbəti,
Anladım, nifrin deyil, xalqa dua eylər Hüseyn.

Şəhriyarın gözlərində qanlı yaşlar toplanan
Bu riyasız guşəni matəmsərə eylər Hüseyn.

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

HƏZRƏTİ ƏLİNİN FATİMEYİ ZƏHRA ƏLEYHİSSƏLAMLA ÖYÜNMƏSİ

Başımın tacı, canım məbədi Zəhraya ərəm,
Böyük həqq bəxşışdir, mən onu can tək sevərəm.
Dini-İslami qəbul eyləyən ilkin nəfərəm,
Ərəbin vuran əli, zamini fəthü zəfərəm.
Od vurub küfr evinə, şurü şəri söndürərəm,
Qızmış aslan, qılinc əldə qəzavü qədərəm.
Allahın elçisinə bağlı, ona can ciyərim,
Az yaşımdan onun ehkamını əzbər bilərəm.
Mən hüda nəxli budağındakı şirin bəhərəm,
Cəbrail şəhləri başım üzərində gəzərəm.
İki oğlumla ki, Zəhradan olub – fəxr edərəm;
Atası söylədi damad mənə, bəxtəvərəm.
Etdi peyğəmbər əli başıma bu tacı kərəm,
Dürrətüt-taci-imamətdə papaq həm kəmərəm.
Bədrdə enməz igid, mənbəi-hövlü həzərəm,
Mən Hənin, həm də Uhud sanılan şiri-nərəm.

Mənəm islamın ələmdarı ki, səhib-hünərəm,
Əmri qətlə yetirən, zalimi rəfi-xətərəm.
Xaliqin qəhr oduyam, küfrü külə döndərərəm
“Nad-Əli” məzhəri, ayineyi-Şəqqül qəmərəm.
Sagəri şəhd dolu huri əlindən içərəm,
Həm qılinc cövhəri, saflıqda işıqlı səhərəm,
Əliyəm şahı-vilayət, iki aləm ağası,
Elm şəhriydi Peyğəmbər mən onun darvazası.

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

CAN ANA

Anacan, isti qucağın mənə cənnətdir, ana;
Sanki başım balışında hələ rahatdır, ana
Mehribanım, gözüm ardınca gəzir hər yanda,
Can xəyalınla sənin söhbət edir hər anda.
Ana, qarşında bu könlüm özünü körpə sanır,
Qulağımda beşiyin yürgü səsi dalğalanır.
Beşiyi yırğayaraq ləngərə salmış bir əlin,
Həqq dərğahına xəlvətcə uzanmış bir əlin.
Karvana döndü, düzəldi yola ruzgarım, ana,
Sənsən o qafilədə qafiləsalarım, ana.
Dəvələr boynuna o zəngi ki, sən bağlamısan, -
Səslənir, sanki mənə layla deyirsən, anacan.
Yuxuda, həm də xəyalımda mənə həmdəmsən,
Tək qalarsam, günüm əlbəttə seçilməz gecədən.
Daxilimdə duyuram zövq neyü nəğmədən,
Nəfəsindir bu neyə, nəğməyə can bəxş eləyən.
Pak vücudun edirəm hiss kənarımda, ana,
Paklıq hissi aşılırsan nəfəsinlə balana.

Evdə səndən – hara baxsan, - anacan, xatirə var,
Sağlığından, ölümündən hərəsi söhbət açar.
Evin hər küncünə baxsam görürəm səndən əsər,
Ay üzündür, ey ana, daxmamıza nur çiləyər.
Ailə işlərinə rəhbər əgər olsa ana,
Düşər o ailənin çərxi məhəbbət yoluna.
Ana, dünyada səninlə yaşamaq cənnətdir,
Olmasan, hər iki dünyada payım zillətdir.
Səlsəbil çeşməsidir, əmcəyin, ondan, anacan,
Dadır ağzımda şəkər əmdiyim, ötdükcə zaman.
Musiqi varsa behişt içrə – səsindir o sənin,
“Layla”nın zümzüməsi – xoş nəfəsindir o sənin.
Necə mənalı idi söylədiyin qissələrin,
Dağılardı o nağıllarla mənim qüssələrim.
Bir ömür xoş yaşadığ, sığnağımızdın, anacan!
İndi də sığnağımızsan hələ divdən, dığadan.
Varımızdı nə qədər pak vücudunla təmas,
İnanırdıq ki, bizə divlə dığa əl tapmaz.
Mən tək hər kəs ki, görüb mehrü nəvaziş anadan,
Bir yetim görcək əsər peykəri yarpaq tək, inan!
Nə qədər varlı belə olsa da məktəbli uşaq,
Üz-gözündən, anasız olsa, yetimlik yağıcaq.
Südəmər körpə ana həsrəti çəkmişsə əgər,
Gülüşündən belə şəklin yerinə qəm sezilər.
Başdakı şüuru, ürəklərdəki həssaslığı biz,
Anadan əmdiyimiz südlə qazandıq, şeksiz.
O məhəbbət ki, görə körpəliyində anadan, -
Böyüyər, başqasına göstərər hər bir insan.
Başına sayə ana salmasa bir insanın,
Sayəsində özünə daldalıq axtarma onun!
O adamlar ki, salar başqasını hörmətdən,
Görməmişlər anadan qayğı, ədəb körpə ikən.
Bir mələksən, anacan, bağlı sənə taleyimiz,

Od içindən çıxarıq mehrin ilə cənnətə biz.
Dodağın qaçdığı hər anda gülərdi aləm,
Sanki səndən, anacan, söz eşidərdi aləm,
Sən şad olduqda könüllərdə ələm qalmaz idi,
Ağlasaydın bütün ələmdə gülən olmaz idi.
Cismən ölsən də, adın qəmli könüllərdə qalır,
Xatirən sən yox ikən hər tərəfə sayə salır.
Gül üzündən yenə də bəxtim olubdur gülşən,
Qəm evi könlüm olubdur çırağınla rövşən.
Göz yaşın varlığıma bəxş eləmiş zövqü səfa,
Yadigarındı mənə mehrü məhəbbətlə vəfa.
Sazımın qəlbə yatan şurü nəvası sənsən,
Bağladım mehrin ilə gör neçə “divanımı” mən,
Eşq dastanı idin, hey oxuyurdum, ancaq
Eşq dastanım, ana, indi yarımçıq qalacaq.
İllər ilə yoluma göz dikərək gözləmişən,
İntizarın çəkirəm, lakin ümitsiz, ana, mən,
Çəkdiyin cövrü cəfanı, ana, saldıqda yada,
Canına and, ana bağrım yaxılar sanki oda.
Ey uşaqlarına ömrü-gününü vəqf eləyən!
Getdi övladın, həyatına zəhər qatdın sən.
Hər bələdan mənə ömrün boyu sinəndi süpər
İndi də Tanrım önündə mənə yardım göstər!
Bu gün oldun mənə sən xeyir-duan ilə pənah,
Qıl rızan ilə məni sakini-rizvan sabah!
Sən baxan gözlə bu dünyaya baxarlarsa əgər,
Kin-küdurətdən ürəklərdə tapılmaz bir əsər.
Analarca bu cahanda görünən hər bir adam,
Ana mehri qoruğunda gəzər asudə müdam.
Bir oğul qanına hər kimsə batırsa barmaq,
Ana fəryadı cavabında o aciz qalacaq.
Qız və ya oğlan, ana haqqını danmışsa əgər,
Ana ahı ox olar naxələf ardınca düşər.

Sən cəfa çəkmiş ana hörmətini dərk etsən,
Qanlı da olsa gərək hər qadını əfv edəsən.
Bəşər övladı, yəqinən elə bir gün gələcək,
Analar xatirinə qanlısını əfv edəcək.
Anaya hörməti qanun kimi dünyaya yayan
İnsana hər iki dünya olacaq cənnət, inan!
Bu haman gün olacaqdır ki, demiş Peyğəmbər:
“Ana addımlarına cənnəti fərş etmişlər”.

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

MİNACAT

Əli, ey rəhmət Hüması, ələm eyləyən Xudanı!
O Hüma ki, sayəsində edər hifz masəvanı.

Könül, istəsən Xudanı biləsən, Əlini yad et!
Tanıdım Əlini, vallah, tanıdım o dəm Xudanı.

İki dünyada fənadan bir əsər belə tapılmaz
Əgər öz əlinə alsə Əli çeşmeyi-bəqanı.

Su çilə doyunca rəhmət buludu ki, bu cəhənnəm,
Qəzəb atəşində yoxsa külə döndərər cahanı!

Gedib ey yazıq dilənçi, qapısını döy Əlinin,
Ki üzük verib şah eylər kərəmiylə hər gədanı.

Daha kim Əlidən özgə, demiş oğluna: “Əlində
məni öldürən əsirdir, ona qıyma sən cəfanı!”

Əlidən savay kimdən elə bir oğul doğulmuş
Ki, tanıtdıra cahanda şühədayi-Kərbəlanı?!

Edər əhd dosta qurban edə var- yoxunu dostlar,
Fəqət hansı dost Əli tək edər əhdinə vəfanı?!

Deyə bilmərəm Xudadır, bəşər ad verəm-xətabdır.
Çağırım nə adla bilməm şəhi-mülki-lafətanı?!

Qan axar iki gözümdən tələs, ey nəsimi-rəhmət,
Onun astanından al, gəl mənə pak tutiyanı!

O ümidlə ki, ayağın tozunu ziyarət etsin,
Qapına ürək sözümlə yola salmışam səbanı.

Sən, Əli, qəzasovansan, bizi dinlə binəvayıq,
Uzaq eylə canımızdan xəbərlə hər qəzanı!

Onun eşqi ilə ney tək necə mən gəlim fəğanə?
Ki, Lisani-qeyb xoşdur edə vird bu nəvanı:

“Gecə sübhə tək ümidim buna ki, səhər nəsimi
Verə aşına pəyamı, edə şad aşınanı.”

Qulaq as gecə o “ya həq” quşuna ki, Şəhriyara,
Biləsən, nə xoşdur açmaq gecə dosta macəranı!

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

BEHCƏTABAD KƏNDİ

Behcətabad kəndinə, dostlar, xəzan gəlmiş- deyə,
Behcətabad səmtinə gəlmir ayağım getməyə,
Canlanardım Behcətabad ətri ilə tazədən.
İndi yox taqət ayağımda çıxam dərvazədən.
Gənclik arxında külək qalxmış mənim canan ilə,
Görmürəm su Behcətabadın çayında bir gilə,
Gənclik camı fələk ta ki, bizə lütf etməmiş,
Behcətabadın boğazından şirin su getməmiş.
Bəslədin, həm də qocaltdın, bizlərə etdin vəfa,
Adətin azadəlikdir, Behcətabad, mərhəba!
Başda yox gənclik havası, əldə yox canan əli,
Behcətabada utandım baxmağa bir an, bəli!
Hardasan ey Behcətabadın qaratel dilbəri?!
Getməyinlə rövnağından salmısan bu yerləri.
Behcətabadı hülü, alması, dadlı meyvələr,
Gül, çiçək, qönçə səninlə bir kərə tərk etdilər,
Şaxələr solmuş, ağacların düşüb od canına,
Behcətabadın topu düşmüşdü qəm çövganına
Harda o yaşıl Küçəbağ, harda o saqraq sular?
Behcətabadı o boş göl mənəcə hörmətdən salar.
Xatirat burda mənimlə söhbət eylər astadan,
Behcətabadın bu sakit xatiratından, aman!
Eyşü işrət mərkəziydi, indi viran olsa da,
Noldu o səs-küy, o canlanma, özün sal bir yada?!.
Reyli dilbərlərlə didarın buraydı mərkəzi,
Behcətabaddı həqiqətdə könüllər Kəbəsi
Burda itmiş gəncliyin, eşqin yeganə gövhəri
Behcətabadda keçibdir ömrümün xoş günləri.

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

LÜTFÜLLAHIN TOYU

Çəkdi bir sərv yaşıll örtü çəmən üstə səhər,
Bağ yaşıllandı, üzü güldü necə bir dilbər.
Çəmənlin körpəsinə dayə buludlar gəldi.
Ona süd verdi döşündən, yaşadı, dirçəldi,
Beşiyindən, Günəşin istisini almaq üçün,
Söyüdü şaxələri kölgəlik oldu hər gün.
Bu cavan sərv düz atsın boyunu bağda, deyər
Qoca bağban belini əydi neçə yol zəmiyə.
Topladı hər nə qədər vardı tüfeyli otlar,
Dedi: Pis qonşu nəcib qonşuya da əngəl olar.
Sərv boy atdı necə arzulayırdı bağban,
Boyuna, kölgəsinə hər baxan oldu heyran.
Naz ilə, hüsnü ilə məst olub bir müddət,
Çəmənlin asta nəsimindən alırdı ləzzət.
O könül quşları ki, bağ üzərindən uçmuş,
Şaxəsində yuvalar can teli ilə qurmuş.
O, elə cüt arayırdı ki, yaraşsın özünə,
Bu pəri arzulamaqdı ki, sataşmaz gözünə.
Ta ki, bağın o başında, yeni bir ting bitdi,
Şaxələndi, boy atıb, nazla kamala yetdi.
Gəldi yaz dərzisi, iqbala rənglər seçdi,
Qönçədən, güldən onun əyninə paltar biçdi.
Bağ bəzəndi o geyindikdə gəlin paltarını,
Yaraşıq verdi düzüb qönçələrin paltarını.
İki dilbər üz-üzə gəldi, göründü birdən,
İki üz soldu, iki qəlb döyündü birdən.
Bu iki aşiqə çatdı köməyə badi-səba,
Sirrini eşqin açıb, dinlədilər rəmzi-vəfa.
Bir çəməndə əsərək nəfə açarkən hər an,
Yayılar mehrü məhəbbət ətiri onlardan.

Sərv qəlbin gözü ilə nə qədər saldı nəzər,
Gördü layıqdır əgər yarı ola o dilbər,
İki aşiq əlini bir-birə çatdırmaq üçün,
Şaxənin hər ikisi yardıma möhtacdı o gün.
Bacarıqlı iki bağban işi aldı əlinə,
Bu iki gənc ağacı bağladı birlik telinə.
İki pak ting təmiz bir telə bağlanmış elə
Düz qılinc gəlsə də mümkün deyil əsla kəsilə.
Çal-çağırla çəmənə çatdı sevincli bu xəbər,
Əl tutub bağdakı gül kolları rəqs eylədilər,
Çatdı xoş gün, Günəşin boynuna Ay qol saldı
Müştəri göydə belə şövqə gəlib, saz çaldı.
Bu gecə Lütfi-illahın toyudur, ay dostlar!
Şən sədamız fələyi rəqsə gətirsə, yeri var!
Könlümüzdə qəm əgər varsa, onu meylə yuyaq.
Yar ləbindən öpüş ilə bir ətək qönçə yığaq!
Hər gecə küncünə sığsam evimin sübhə qədər.
Bu gecə sığmayaram küncə, evə getsəm əgər.
İftixar Lütfilə bir mənzilə köçmüş bu gecə,
Qoşa yatmağa Günəş də Ayı seçmiş bu gecə,
Şəhriyara, gecə yox, bu gecə gündüz görünür,
Belə gün bayramımız, həm də mübarək gündür!

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

XƏZAN NƏĞMƏSİ /QOCALIQ NƏĞMƏSİ/

İşim üz döndəribdir məndən, ey can!
Gəlib sən də savaşa istərsən, ey can!
Mənim artıq işim-işdən keçibdir,
Savaşmaqdan, barı, əl çək sən, ey can!

Cilov döndər, uzaqlaş meydanımdan,
İşim zaydır, götür əl məndən, ey can!
Sənə təslim olub üzr istərəm, bil!
Tutaq ki, bir zamandım düşmən, ey can!
Deməzdim, gəl əlimdən tut bu dəmdə,
Yaxamdan əl götür, get şəklən, ey can!
Tikan batsa, rəvadır gözlərimə,
Gözündə düşmüşəm hörmətdən, ey can!
Nə zər qoydu, nə zor məndə zəmanə,
Odur bizar olubsan məndən, ey can!
Ölüm xoşdur mənə səndən uzaqda,
Həyat isə acı ölməkdən, ey can!
Ömür keçdi vüsəlin həsrətiylə,
Qalıb məhşər gününə vədən, ey can!
Halal et ki, səni çox sevdiiyimdən,
Yaman incitmişəm ərkimdən, ey can!
Deyildim gördüyün dad eşq əlindən
Var onda bunca rəngü fənn, ey can!
Nə etmək, eşqdir bu, vardır onda
Oyunlar ki, ötüb həddindən, ey can!
Cəfası çoxmuş eşqin, bilmədim mən,
Asan yol sanırdım mən səhvən, ey can!
Yolunda arzular qəbri var, ey dost!
Yavaş addımla bu məskəndən, ey can!
Deyirdin payidarəm dostluğumda.
Rəfiqəm dar dibinə getsən, ey can!
Yarı yol yoldaşıydın, bilmədim mən,
Ümidinlə yola çıxdım mən, ey can!
Yerim zindan ikən, gördüm yuxumda,
Gülüstandır, yanımda sənsən, ey can!
Gördüyüm xoş yuxu, rüyadan, ey kaş,
Oyanıb qalxmıyırdım yerdən, ey kaş!
Acılı-şirinli, o xatirəti

Gətirrəm xatirimə hərdən, ey can!
Mənə zülmət gecə tüstü qidadır,
Evim siqar odundan rövşən, ey can!
Nə xoşdur aşiqə dostlar təsəlli,
Verib, qurtarsalar möhnətdən, ey can!
Nə yarım var, nə qəmxaşım, bilirsən
Məni tərək etdiyin ilk gündən, ey can!
Bu gün qütbətdə tənha, təngə gəldim,
Quru divar ilə söhbətdən, ey can!
Bağından eşqimin bar görmədim mən,
Götür bəhrə sən öz bəxtindən, ey can!
Tutub üz dağ-daşa Məcnun tək oldum,
Bu gün səhranışın eşqindən, ey can!
Tarımda səslənir mizrab vuranda,
Sənin eşqin, sənin əfsanən, ev can!
Gecə zülfün qəmində qıvrılır can,
İlan vurmuş kimi dərdindən, ey can!
Qulağımda xəzan öz nəğməsiylə,
Həzin səs çaldırıbdır neydən, ey can!
Xəzandır, eşq bağımnda yağış tək
Axır həsrət yaşı didəmdən, ey can!
Deyil namehriban ancaq xəyalın,
Gecəydi dost, qalıbdır eynən, ey can!
Gələr o hər gecə ağlar, usanmaz
Bu xəstə könlümə xidmətdən, ey can!
İlahi, gör necə halım yamandır,
Xəyal ağlar mənə xəlvətdən, ey can!
Ayın ayinəsində Ay üzündə,
Dünən bir iz göründü qəmdən, ey can!
Əbəs bilmə o güzgü pas tutarsa,
O ahdan ki, qopar sinəmdən, ey can!
Axar göz yaşlarım hər yanda parlar,
Gecə zülmət sərəndə damən, ey can!

Taravurda gecə ətrafa baxsam,
Qapı, divarda təkcə sənsən, ey can!
Səni ovsunla kim qapdı əlimdən?
Belə ovsunkara yüz əhsən, ey can!
Ürək sirrini dərdə dartmağı mən,
Rəva gördüm bəyan etməkdən, ey can!
Ətək çəkdim vəfalı yar əlindən,
Yapışdım yad olan daməndən, ey can!
Cırıb xəlvətnişinlər pərdəsini,
Bazarda hüsnün ilə təksən, ey can!
Mənəm, bir Şəhriyaram, qalmışam tək,
Bütün bir şəhrə sən həmdəmsən, ey can!

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

YA ƏLİ

Binəvayam, məskənim zəncirü zindan, ya Əli,
Tut əlimdən, binəvaya əl tutansan, ya Əli!

Mənzilimdir tülkülər zindanı, ey Şiri-Xuda,
Dişlərimlə çeynərəm zənciri hər an, ya Əli!

Mən qızardılmış dəmirdim, kürədən qaldırdılar.
Ta ki, əzsirlər alıb çəkküslə sindan, ya Əli!

Ağlayır dostlar məzaristanda, düşmənlər fəqət
Cümcümə tək diş ağardır şadü xəndan, ya Əli!

Olmasam Əyyub da, ondan səbrim artıqdır mənim.
Olmasam Yusif də, çox məhbusam ondan, ya Əli!

Baş əyən “la Səyfə illa Zülfıqarə” bir qala,
Qəddərə beldə görər quldurları, can, ya Əli!

Şeyx özü qüllabıdır, dini oyuncaq eyləmiş,
Rindlər ləzzət çəkərlər bu oyundan, ya Əli!

Heyf, sən yoxsan, bizim alçaq, gödəkdir qəddimiz,
Şərmsarıq boy-buxunlu lovğalardan, ya Əli!

Ovlanıb küffarə qaçdıq at dalınca tazı tək,
Küfrü kin salmış kəməndə xalqı çoxdan, ya Əli!

Çox günah baş verdi bizdən, xaliqə xoş getmədi,
Bir cəzadır xudpəsəndlərçin bu neyran, ya Əli!

Söylədim haq söz həyatda heç bir haqqım qalmayı
Əcridir bu, haq danışsa fəzil insan, ya Əli!

Bir günahkar dərdliyəm, var ehtiyacım lütfünə,
Dərdlilər dərman rica eylər qapından, ya Əli!

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

QILINC

Dəmir parçası istərsə qılinc olmaq, gərək bilsin
Çəkiş altında illərlə döyülsün, yaxşı yencilsin.
Kim istər varlığı bir millət üçün iftixar olsun.
Gərək dözəsin xəmirə dönsə də əndamı xar olsun.
Cəfalar çəksə də canı, gərək qəlbi cavan qalsın.
Qoca bir xalqı istiqlala çatdırsın, zəfər çalsın.

Dalıb qın məğribi zindanına sakit necə yatsın?
Günəş tək sübh aləm tutmağa şimşək kəmənd atsin.
Gələ röyasına zindan bucağında Günəş təxti,
Bu röya Mahi-Kənan tək yozulsun, parlasın bəxti.
Qılafından çıxsa şəmşir, gələ oylağına bir şir,
Elə şir ki, şikar ardınca, cumsun bilmədən təxir.
Əl atsin millətin tale atından bir cilov tutsun.
Bacarsa taleyə tədbir atı qoşsun, qoşa yortsun!
Qılinc tədbir atıyla həmuzəngi olsa, bir millət,
Qoşa atla çapar, tale atı bundan tapar qüvvət.
Qılinc gah əlindən təşnə bir millət yerə qoymaz,
Qırar düşmənləri hey, qan axıtmaqdan gözü doymaz.
Olar gah da həmayil bir cahangir mərd çiyindən,
Cahanı fəth edər tədbiri ilə bixəbər kindən.
Belindən boylanar şirin Günəş fəthü zəfər rəmzi,
Qılinc əldə tutubdur şir odur heybət, hünər rəmzi.
Qılincdir Şirü-xurşid bayrağında nəqş olub parlar,
Gözüzdə, qəlbinizdə saxlayın təsvirini, dostlar.
Qılinc-gövhər, o mərdin hümmətinə söylərəm əhsən,
Ki, əsla qorxmadı təzvir çəkişiylə əzilməkdən.
O mərd insanlara rəhmət ki, bu xalqa inanmışlar,
Dözüb təkfirə, təhqirə bu haq yolda dayanmışlar.
Dikəlsin ox kimi başı bu xalqın, bir zaman onlar,
Murad incisi gəzməkdən olub qəddi kaman, onlar.
Usanma mərdliyi, qorxmazlığı, tərif qılmaqdan,
Bununla Şəhriyara, bil bu dünyada qocalmazsan!.

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

MƏLİKÜŞŞÜƏRA BAHARIN XATİRƏSİNƏ

Saç ağarıb, günüm keçib, ömür günəşi batar,
Bu ulduzun axması ilə gecədən xəbər çatar.
Başda ağ saç göydə Ayın haləsinə bənzəyər,
Onu gözlə görmək olmaz Günəş batmazsa əgər.
Ağ saç ilə bir ağ bayquş gələr dama qonmağa,
Qara saçla uçub gedər damdan bir qara qarğa.
Vidalaşın həyatımın uca qəsri, eyvanı,
Bayquş qonar o dama ki, xarab görər oranı.
Ağ saçını rəngləməyə tələş edər qocalar,
Hamı bilir bu hənanın nə ətri, nə rəngi var.
Qocalığın ağır qarı yağır həyət bağma,
Gənclik quşu, yuvanı at, cəh-cəh vurub oxuma,
Gənclik mənim ürəyimdə bir od yaxdı, ey Xuda,
Özü düşdü, kabab oldu, qurban getdi o oda.
Qırx il ürək şüşəsində eşqin şərabı qaldı,
Kimə deyim qırx il sonra o şərab sirkə saldı?
Mən əlli il yuxulayıb bunu ömür sanmışam,
Uşaq ikən yuxulayıb, qocalıb oyanmışam.
Uşaqlığın o səfali çağında kaş öləydim,
Nə köpük tək göz açaydım, nə tufanı görəydim.
Boşluq olsa küp içində dönər zay olar şərab,
Fəsadıyla o boşluğu məndən aldı inqilab.
Ağ saçıma “Xoş gəlibsən”, deyir axan göz yaşı,
Bir qətrə su söndürərmi canımdakı atəşi?

* * *

Heyif səndən, ey Məlik, ey söz mülkünün sultanı,
Dəməvəndi sən etmişən eşq odunun məkanı.
Sənə könül elçisindən salam göndərirəm mən,
Nə olmuş ki, cavab gəlmir, Ərəb əmiri, səndən?
Eşqin, şeirin aşıyanı yanıb olmuş tarümar,

Külü uçar, tüstüsündən gözdən acı yaş axar,
Köçüb getmiş bu dünyadan mərifətin karvanı,
Qarğa-quzğun qışqırığı bürümüşdür hər yanı
Unudulmuş bülbüllərin, qumruların nəğməsi,
Qalmış ancaq göyərçinin leşi, quzğun pəncəsi.
Getdin, fəzlin şövkəti də getdi sənənlə mütləq,
Nə şairdə o ruh qaldı, nə şeirdə o rəvnəq.
Nə sənətdə ləzzət qalıb, nə şeirdə lətafət,
Nə qələmdə vəfa qalıb, nə kitabda təravət.
Fikri azad, nəzmü nəsrin dostu idi o ustad,
Onun fəzl kitabında bundan çox çəkilib ad.
Firdovsiydi, həm də həkim Ünsirisi zamanın,
Faryabiydi, yəni Zəhir Faryabisi dövrünün.
Sazla avaz dəstgaha nədim gedib boşalıb,
Nə şahnazdan şur duyan var, nə rühəbdə ruh qalıb,
Humayunda onsuz məqam, nə çargahda var vüqar,
Nə çəngdə qanun qalıb, nə rübabın sinci var.

* * *

Bəlkə sənənin zövqün alım şeirin ilə kitabdan,
Təbiidir, gül ətrini duymaq olar gülabdan.
Səndən sonra bir göz belə xoş üz görə bilməsin,
Sənsiz yeyib yatan dostun heç vaxt üzü gülməsin.
Padişahın taxtı tacı devrilən bir ölkədə,
Qəm nə üçün atdan düşür, rəiyyəti kar edər?

* * *

Şama tərəf üz tutublar beyətini qıranlar,
Yalqızlığın vadisində tələsərlər, yortarlar.
Əzizlərin birliyi yox, həriflərin hamı bir,
Ey bölgünü aparanlar, deyin, bu bölgü nədir?
Dünya və din xərməninə çapıb verir talana,

Lənət olsun aramıza ikiliyi salana.
Hər kim istər bu aləmdə həyat suyunu dada,
Mən dadmışam hər cəhətli, deyim, qoy bilsin o da;
Bir çeşmədir adı yalan, arxdır suyu bulanlıq,
Sərçeşməsi çox uzaqda, yaxın yeri şoranlıq.
Doğru sözdür, bu dünya bir cəmdəkdir ki, qoxuyar,
Ətrafında, it hürüşər, quzğun qovğa qoparar.
Əgər cəmdək istəyirsən, itlə vuruş, əzil, əz.
Hərgah bunu istəmirsən, o cəmdəkdən uzaq gəz.
Dünya budur, dünyadarlar əhvalı bu, sən inan.
Nəsihəti qocalardan eşit, qəlbi pak cavan.
Bu nisbətlər, təəssüblər, nə ad versən ver ona,
Fərqlənmək alətidir, çəkilməmiş imtahana.
Yoxsa insan tək doğulur, öləndə tək öləcək,
Qiyamətdə mənsubiyyət vecinə gəlməyəcək.
İndi atom partlayışı qoparırkən qiyamət,
Elm dini təsdiq edir, çarəsizdir, nəhayət.
Rəhbər olmaq xələtidir, yaraşığı o kəsin,
Ki, heç kəsin dostluğunu üst örtüyü etməsin.
Labüd sənin boynunda bir küləklik zənciri var,
Fərqi yoxdur Əfrasiyab olsa ya İsfəndiyar.
Quran gör nə fərman verir, dinlə, ona tap cavab,
Xütbəsidir "Həblül-mətin", ayəsi "Fəslül-kitab".
Rəzalətlə, köhnəliklə yola, getməz həqiqət,
Pisə günah, yaxşı işə savab verildi qiymət.
Təəssübdən cəhənnəmə dönür hər iki dünya,
Bu çirkəbdən əlini yu, əgər dostsan Allaha,
Zahirinlə batinini daim oxşat bir-birə,
İnsan üçün yaraşmaz ki, gündə bir dona girə,
Özün şeyxin riyasından dad çəkmirdin məgər sən,
Nə olmuş ki, o mirası cavan nəslə verirsən?
Pislik etmə insanlara, olursan ol nə dində,
Pislik gərək gəzişməsin xoş əməllər evində.

Məndən əgər pislik görsən, yaxşılıq et, bağışla,
Yoxsa fələk dəyirman tək başına açar bəla.
Bağla ehsan teli ilə azadələr boynunu,
Bu kəramət varlı edər kərimlərin sonunu.
Biçarəyə əl tut torpaq üstündəsən nə qədər,
Bil ki, səni torpaq altda biçarəlik gözləyər.
Al-verini tərəziyə vur, insaf ilə ver qərar,
Hər haramın bir cəzası, hər halalın bir əcri var.
Oxu Yusif dastanını Qurandan sən ibrət al,
Yolun budur, kitab əhli, qismətindən razı qal.
Hərə bir cür sənə ağız şirinliyi axtarar,
Hafiz Şaxi-Nəbat ilə, təzə şeirlə Şəhriyar.

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

NİMA İLƏ VİDALAŞMA

Getdi dünyadan o ki, “Şeiri-nova” olmuş ata,
“Şeiri-nov”da nə hünər vardı ki, Nimaya çata?!

Dağlar oğlu deyim, “Əfsanə” atası ona mən,
Meşələr şöləsi, tufandı dəniz qəlbindən.
Meşədə, dağda, biyabanda o bir şimşək idi,
Fikrinin nurlu yolunda qaçışanda tək idi.
Yeniləşməkdə desəm şeirimizə bir sinəma,
Səhnə tərtib verəndə həm o parlaq sima.
Fikrinin vüsəti, azadlıq odu canında,
Oxunurdu iki xətt ilə açıq alnında.
Beyni hüsnün yumulu qönçəsinə oxşar idi.
Örtülü olsa qızıl tək, yenə də parlar idi.

Göz dolandırmasını sorma ki, o cami-səhər
Məst edən, küy qoparan, saf mey idi, sülhsevər.
Duyğulu, hər dişin ardında könüllər sirdaş,
Həssas hər nöqtənin üstündə ağıllı bir baş,
Mən “dünən fəvta gedibdir” düşünüb çəksəm ah,
O, tələşdaydı ki, olsun onun əzmincə sabah.
Tapmayan söz sədəfində yerini mirvaridi,
Mahir üzgəcliyi haqqında nə qovğa var idi.
Ağlı, tufanlı qüruruyla özü gəzdirdi uzaq,
Duymadı kimsə qaranlıq gecənidir o qonaq.

* * *

Atasıyla yanıma gəldi keçən ildə gərək,
Gözəl oğlandı, mənim doğma qızımdan göyçək.
Gövhərim yox, sənə təqdim edirəm göz yaşımı,
Nə əlac etsin ürək dözsün, o çaxmaq daşımı?
Heyf o cənnət quşuna, gəldi qərrib, getdi qərrib,
Sığmadı dar qəfəsə, təkliyi tərk etdi qərrib.
Yaşadı öz qəmli dünyası evində tənha,
Tənhalıqdaydı vücuduyla özü bir dünya,
İzi yerdən silinib, şöhrəti dillərdə gəzər,
Qafda Simürğ kimi xeymə qurubdur o hünər.
Kim onu ötməyə addımlayaraq cəhd etdi,
Kar uşaq tək atasıyla əl-ələ yol getdi,
Gəldi cənnətdən o, vəhşi qəmini etdi bəyan,
Vətən eşqində o şeyda idi, çıxdı aradan.
Bir neçə vaxt onun həmdəmi bilsən kim idi,
Min səsə səs verərək doğma olan qəlbim idi.
Mən ki, Hafiz beşiyində uyuyan körpə idim,
Gəldi “Əfsanə” uyutdu, necə rəya gördüm.
Cənnət huriləri tək oldu səmimi dayəm,
Qənd yeyən tuti kimi ötdüm onunla bahəm.

Xəlvətin paklığı Hafiz sözünü saldı yada,
“Mən idim yarım ilə, təkcə bizimləydi Xuda”.
Gilimi, kərpicimi yoxladı, oldu memar,
Bu ədəb qəsri ucaldı, o idi sənətkar.
Bizi tərk etdi Səba, sonra da Nima, deyəsən.
Bu zəif canım ilə yersiz olar qalsam mən!
Ey balam, köhnə o ustadları et xeyr ilə yad!
Səndə nə varsa, təməl daşını qoymuş ustad.
Uç, a cənnət quşu, ardınca edim mən pərvaz,
Dar qəfəsdür bu cahan, bizlərə məskən yaramaz.

Fars dilindən tərcümə edəni: M.Mübariz Əlizadə

DƏMİR YOLU DAYANACAĞININ HİMNİ

Üçü isfənd, bayram günü Kavələrin bayrağında.
Bu gün yeni bayram oldu Babəklərin torpağında,
Bir böyük Rza şahın yüksəlişi bayramıdır.
Bu bayramsa cavan şahın kamil, yetkin şah çağında,
O gun Tehran tutulmuşdu, dəyişmişdi taxt da, tac da.
Bu gün gəlmiş dəmir yolu Azərbaycan torpağında.
Bizim Təbriz ölkəmizin vuran nəbzi, ürəyidir.
Həkim tapar ürək dərdin nəbzi ilə barmağında.
Birləşmişdir bu gün bədən başla dəmir damarlarla.
Axacaqdır var-dövləti damarların öz qanında.
Nəbzi vurur, sağalmışdır bu gün qəlbi İranın da.
Həyat gəlmiş bu müqəddəs yerin küncü-bucağında.
Dəmir yolu yada saldı keçmiş İran şöhrətini,
Qatarlaşıb sanki gedir ordu döyüş yarağında,
Bu qatardan çıxan tüstü bu millətin naləsidir.
Qalxar düşmən tüstüsü də bizim evin ocağında.
Bil, ey padşah, bu Təbriz ər igidlər diyarıdır.

Qəhrəmanlıq mahnısı var hər bir kəsin dodağında
Bu diyarda ömr edibdir Babək ilə Atabəylər,
Ulu bir xalq yaşamışdır Midiyanın yaylağında,
Bura Şərqn qapısıdır, qaliblərin odu vardır.
Gələn-gedən şam yandırmış Zərdüştlüyün ocağında.
Bura Şəmsin şəhəridir, Rum mollasının Kəbəsi.
Demiş: "Sarvan, boşalt yükü sən karvanın qabağında".
Bircə dəfə atəş vermiş Şəms rumların mollasına,
Dünya nura boyanmışdır bu mollanın çırağında.
İki yerə qılinc kimi bölmüşsə də Araz bizi
O dahilər mənimkidir Gəncə, Şirvan qucağında.
Böyük alim Şeyx Şəbüstəri Saibi Təbrizi ilə
Əbədi sakin olmuşlar məhəbbət, ürfan bağında.
Azad nəgmə səsi burdan ucalaraq səslənmişdir
Səttarxanın nəbəsiylə millətlərin qulağında.
Bərbad olmuş, külə dönmüş bu millətin ürəyində
Bir sönməyən eşq atəşi yatıb qalmış yatağında,
Ləhcələrin ayrılığı sevənlərə çəpər deyil.
Gəzəcəkdir iki aşiq bir-birinin sorağında.
Ziraətdə, ticarətdə, həm hünərdə, həm sənətdə
Bizim Təbriz öndə gedir İsfahanın qabağında.
Şəhərimiz bəxş edibdir bu dünyaya dahiləri
İran mülki şərəflənmiş bu şəxslərin işığında,
İgidlər var, fəthlər var bu diyarın hər yerində.
Aləmlərə nur çilənib alimlərin varacağına.
Elm, mərifət məskənidir vətənimiz başdan-başa –
Mənim də öz yerim vardır böyüklərin ayağında.
Ey Günəşim, sən mərifət işığı saç ömrümüzə
Qoy incilər üzə çıxsın dənizlərin qaynağında.
Bu, Təbrizdir, geniş qəlbli, mərd ürəkli bir məkandır
Övladları səngər qurmuş həm düzündə, həm dağında.
Bu, Təbrizdir, döyüslərdə ad çıxarmış igidləri,
Qanı, canı yoğrulmuşdur inqilablar çanağında.

Bu, Təbrizdir, cavanların qanı ilə sulanmışdır
Xan Arazın gur suları, çölü, düzü Muğanın da.
Bu, Təbrizdir, çevirməmiş arxasını düşmənlərə
Tunc bərkliyi vardır onun vüqarında, dayağında.
Bu, Təbrizdir, qəhrəmandır, mərdliyinin yoxdur tayı,
Başı uca olmuş hər an vətən sevmək sınağında.
Bu, Təbrizdir, Şeyx Məhəmməd Xiyabani kimiləri
Pərvanə tək həlak olmuş vətəninin çırağında.
Bu, Təbrizdir, neçə dəfə qanla dolmuş köksü onun
Düşmənlərin nizəsində, dostların dil sancağında.
Gah yadlara qul dedilər, iflic olmuş yer dedilər,
Böyük dərddir yaşayasan nadanların qınağında.
Ey padişah, başa vurdum mən bu yerdə dastanımı.
İndi Təbriz qoy danışsın, qoy dil açsın öz haqqında.
- Mən ikinci şəhər idim vəliəhdlər zamanında
Əyləşərdi vəliəhdlər bu şəhərdə öz taxtında.
Əsrimizin Rüstəmləri bu şəhərdə yaşayırlar,
Qəhrəmanı olsa belə Rüstəm neçə nağılın da.
Mən dörd yolun arıyıcında qapı idim Şərqdən Qərbə,
Karvan gəlib düzülərdi gah solumda, gah sağımda.
Çalınardı musiqilər, pay gələrdi ərməğanlar
Mən gözüydüm, qulağıydım Çinin, Türkün, Əfqanın da
İndi halım yaman olmuş, mən düşmüşəm gözdən iraq –
Elə bil ki, göz yaşıyam mən bir yetim uşağın da.
Qalmayırlar, uçub gedir indi quşlar bu diyardan.
Yem gəzirlər bu dünyanın yaxınında, uzağında.
Çox saraylar qursam da mən, uçub bu gün damım, daşım,
Eşq, məhəbbət ölkəsiydim, indi xəzan var bağımda.
Ey padişah, sipər kimi mən ölkənin hasarıyam –
Lakin aclıq cövlan edir kasıbların otağında.
Bircə tikə çörək üçün öz qanını verir xalqım,
İnsan ömrü çox ucuzdur, yox məqsədi olmağında.
Hər gün məndən köçüb gedir dəstə-dəstə neçə insan

Biçarələr mənə görmür bu şəhərdə qalmağında.
Ey padişah, tələs, bağla bu karvanın yollarını,
Bir iş gör ki, hər bir insan qalsın doğma ocağında.
Bəsdir kasa gəzdirdin sən onun-bunun qabağında,
Bax, beləcə qonaqları topla süfrə qırağında.

Fars dilindən tərcümə edəni: Saleh Dostəliyev

BU GECƏ

O sazda bir can yandıran nəğmə səsləndir bu gecə,
Ta ki, qəlbimin göz yaşından olan düyününü açsın bu gecə.
Sənin əlindəki saz mənim ürəyimin yağısından danışır,
Mənim də sənin əlindən saz kimi gileyim var bu gecə.
Qəlbim quşu sinəmin qəfəsində nalə çəkir,
Sazının hər pərdəsinin köksündə minlərlə sirr var,
Qorxu var ki, pərdələrdən çoxlu sirr yayılsın bu gecə.
Şəhriyar, göz yaşları gövhər toplusu ilə gəlmişdir,
Ey gecənin sehirkar şahidi, gəda kimi, bu gecə
Sənin şövqündən pərvanətək odlara yanıram bu gecə,
Yanıram, amma bütün bu yağı ilə şadam bu gecə.
Ay sənintək günəş üzlü gözəlin qonağı olduğumu bildikdə.
Sevincindən mənim ayaqlarıma düşdü, bu gecə:..
Mənim qəlbimin qəm-kədərini sil-təmizlə ki,
Pərilərin zülfü yolun tozundan məfrəşimi təmizləsin bu gecə.
Dağlar və məstlərin kəməri məni elə əzişdirmişdir ki,
Sənin ayaqlarına düşmüş və huşumu itirmişəm bu gecə.
Xudaya, bu nə vüsəl, nə behişt yuxusudur,
Denən başımı balıncımdan ayırmasınlar bu gecə.
Zövq məftunu olan bülbül lal olar, lal,
Ey lal olmuş, niyə soruşmursan neyçin susuram bu gecə.

Sənin gözlərində bir behişt hurisi var ki,
Öz dürəfşan cam və meyilə ötür, qəşş etmərəm, uzağam bu gecə.
Siz Allah, bizi sərbəst buraxın -
Tanrının bəndələrindən xahişim elə budur bu gecə.
Qumru da sənin vəslini alqışlamaq üçün
Sərvə mənim ürəyəyatan qəzəlimi qoşdu bu gecə

Fars dilindən tərcümə edəni: Sabir Nəbioğlu (Əmirov)

RUHUN YAQUTU

Gər qoca olsam da, qəm yoxdur! Eşqim cavandır, ey Pəri!
Mənim bu eşqim və cavanlığım hələ yenicə çiçəkləyir, ey Pəri!
Əcəbdir, aşiq nə qədər qoca olsa, eşqi o qədər cavan olur,
Əgər bədən zəif olsa, ürək ona qüvvət verəcək, ey Pəri.
Bədənin dünyası Cəhənnəmə çevrilsə də, ürəkdir dünyamız,
O, Behiştin arqanıdır, ərcəvanıdır, ey Pəri.
Ayların, illərin felləri qarşısında kürək yerə verməzdim,
Amma sənin qəmin məni yıxdı, kədər pəhləvandır, ey Pəri.
Nazından yazdığım hər yeni kitabı sən özün oxu,
Mən köhnə hərifəm, dərşimi də yaxşı bilirəm, ey Pəri.
Məni az danla, qılincini endir və get,
Sən pəhləvanın qollarını itirdiyin vaxt gəlmisən, ey Pəri.
Şax budaqlara yarpaqlar, yelləncəklər himayət edər.
Bəs yarpağı və yelləncəyi olmayan budaq nə etsin, ey Pəri?
Gənc Söhrabın ruhu göyləri də ötüb keçdi.
Amma Nuşdarusu hələ də dalınca qaçmaqdadır, ey Pəri!
Ömrün milinin geri fırlanmasının şükrə yeri var,
Yoxsa kimdə o qədər tab-tavan qalıb, ey Pəri.
Karvan zıncırovunun cıncırtısı ilə hərdən fəryadına çat,
Bu yoldan qalan da karvandandır, ey Pəri.

Ruhun yaqutu ilə dodaqlarını hərəkətə gətirməsən də,
Yenə də xoşagələn şeir ruhun qidasıdır, ey Pəri.
Dərvişlərin kamın vermədən, qocalarə xidmətin nə faydası,
Qocaya de ki, Şəhriyar qoca sevənlərdəndir, ey Pəri.

Fars dilindən tərcümə edəni: Sabir Nəbioğlu (Əmirov)

QOCALIQ EŞQİ

Kirpiklərinin ilməsi zülfünün buruğundan tel qoparıb ki,
Parçalanmış qəlbimi göziyəsən, ey Pəri.
Lalələrin əzasında, arzuların xəzanında
Nə oldu ki, ey lalələr baharı, səndən xoş rayihə aldım.
Sən ki səfa çeşməsisən, o günə qalmamısan ki,
Ətirli sular sənin boğazından aşağıdan axsınlar.
Sonuncu vida gecəsi qəm carçısı nələr deyirdi:
Səhər bu, bir tərəfə gedəcək, o biri başqa tərəfə.
Ürəyimin aynası şişədəndir, artıq iki-üç yerdən çat alıb.
Mən sənin üzünü hansı göz, hansı çıraqla tanıyım?
Nə Səbayəm, nə gəncəm, artıq məstliyin nə zövqü var,
Kuzəni başıma çəkməkdənsə onun başımda sınmağı yaxşıdır.
Dostlarımın ümidi ilə mən yenə qayıtmaq istərdim,
Mənim eşqimin və dastanımın canı ümid və arzudur.
Sən əgər əldə piyalə, qayıqla çeşmədə üzürsənsə,
Eşqimin baharı lalə gülün üzünə çiçəklənməsinə,
Qocalığın qırıqlarına nə edəsən ki, bu qırıqla dolu çöhrə,
Ütünün hökmünə tabe olacaq qumaşdan deyil.
Fələk məndən və səndən sonra gör nə eşq büsatı qurub,
O nə bənövşə zülflüdür, nə mələikə xasiyyətli.
Meyin doğurduğu şur və həyəcan nə oldu ki, sənin küçəndə -
Artıq nə səs-səda var, nə bağırtı, nə də hay-küy.

Məcnunun ruhu Leylinin torpağı sorağındadır,
O Məcnun söyüdə nəzər salmaz, başı axtarışa qarışıb.
Mən, o əbədi eşq və calalla elə qovuşmuşuq ki,
Vəhdət cülvəgahında, görünən nə mənəm, nə də o.
Şəhriyara, qoy bu qocalıq hekayətinin sirri
Qocalıq eşqinin dərviş paltarında abır qoymasın.

Fars dilindən tərcümə edəni: Sabir Nəbioğlu (Əmirov)

“EY QÖNÇEYİ-XƏNDAN, NİYƏ ÜRƏYİMİZİ QANLA DOLDURURSAN?”

Ey qönçeyi-xəndan, niyə ürəyimizi qanla doldurursan?
Özüvə tikan bağlayıb, bizi başdan eləyirsən?

Sənin əyri oxunun ucbatından axır qəddim kaman oldu.
Ey fələk, taxtın alt-üst olsun, bizə niyə pislik edirsən?

Ey rəqs edən şam, öz nəsiminlə pərvanəyə od vurma,
Düşmənlə müdara etdiyin kimi, dostuna da rəhm eylə.

Ey dağ çapan, bu gecə tişəndən məgər od yağır,
Deyəsən Şirinin əlindən qranit daşla dərdləşirsən.

Sənin kimi incə qəlbliyə qəmdən gileylənmək,
Ey vəhşi ahu, yaxşı deyil, amma bunu nə gözəl edirsən?

Biz yazıqların bu gündən sabaha ümidi yoxdur,
Bunu bilə-bilə bizi yenə bu gün-sabaha salırsan.

Gördüm fikrində atəşbazlığa şövqlə tamaşa etmək həvəsi var,
Özümə od vurdum, əgər tamaşa etmək istəyirsənsə, gəl.

Sənin səhər ahına, ey şam, candan müştəğam,
Əgər öz ahını nalə ilə sövdə etmək istəyirsənsə, gəl!

Ey qəm, de görüm sənin əlindən axır hara qaçım?
Meyxanə guşəsində də sən bizi tapırsan.

Şəhriyara, çəmənvarda şur ilə oxuyan şirindil bülüllər görürük.
Amma sən hay-haray salırsan.

Fars dilindən tərcümə edəni: Sabir Nəbioğlu (Əmirov)

MÖVLANA ŞƏMS TƏBRİZİNİN XANƏGAHINDA (Mövlana günü münasibətilə)

Hər an onların qanadlarının səsi eşidilir,
Ey can, gəl onları qarşılamağa gedək!

Dilbərlər məkanına gələn karvan yetişir,
Bu da hər an mənə bir hal bəxş edir.

Dəvəçilərin hay-küyünü eşit,
Oxuyanların “Şur” və “Şahnaz”-ını dinlə!

Ariflərin karvanı qatar bağlayıb
Yol azuqəsi ilə bizə sarı gəlir.

Zıncırovların səsi arabir eşidilir,
Elə bil nəfəslərini sayırlar.

Deyəsən, karvan dayandı, fikir ver,
Mollanın (Ruminin) sədasıdır, ey ürək, qulaq as:

“Təbriz şəhəri dilbərlər məkanıdır,
Ey sarvan, dəvələrin yükünü aç!

Təbriz şəhəri müşk ətirli bir diyardır,
Şəmsin beşiyi, Mövlananın Kəbəsidir.

Ey karvan, xoş gəlmisən, içəri keç!
Ey bizim ürəyimizin ipinə bağlanmış, içəri keç!

Bu gecə şəhərimiz çıraqban olub,
Səmadakı Günəş qonaq qəbul edir.

Gecə hara, Günəşin qonaqlığı hara?
Yarəb, bu yuxuda baş verir, yoxsa oyaqlıqda?!

Bizim şəhərimiz sevinclə dolub,
Bəh-bəh, Mövlana Təbrizə gəlib!

Bu gecə o dilbər bizim şəhərimizdədir,
Bu xoşbəxtlik bizim üçündür.

Orada bizim Şəms üçün ev sahibi olan kəs
Burada bir gecəlik bizim Şəmsin qonağıdır.

Budur, eşq sultanı qapıdan içəri girir,
Afərin sənə, ey eşqin sonsuz gözəlliyi!

Göz üstə yerin var, ey əziz can,
Can sənə qurban, ey əziz qonaq!

Sən bizim viranə könlümüzdə xəzinəsən, gəl!
Baxmayaraq ki, aləmə sığmırsan, gəl!

Gəl, ey bizim Günəşə pərəstiş edən Ayımız
Ey bizim Mövlana Cəlaləddinimiz!

Biz hamımız balıq, sən bizim dəryamızsən!
Sən bizim dinimizin, dünyamızın abrısən!

Sədi söz xəzinəsi, sən söz dəryasısan,
O dənizdirsən, sən okeansan!

Firdovsinin şöhrəti nə qədər ucalsa da,
Sənin qarşına çatanda əlini açar!

Nizami xalis qızıla naxış vursa da,
Sənin yanında xalis qızıl dəyərini itirər!

Ey aşıqlər, canınızın ağuşunu açın,
Əsrlərin şövqündən doğan göz yaşlarını dərya edin!

Vəhdət dənizinin balığı gəlir,
Övliyalıq ölkəsinin şahı gəlir!

Bu gecə, ey təbrizlilər, qeyrət göstərin,
Mərifətin qolunu çırmalayın!

Yeddi əsrdir ki, onun şəkərini yeyirik.
Barı bir gecə də biz onu qonaq edək!

Ərş sakinləri bizim qonağımızdır,
Müqəddəslər bizim süfrəmizin başında oturub!

Gözümüzü bağlayıb xəyala dalaq,
Ərş sakinlərinin ruhunu xəyalımızda canlandırmaq:

Dağ və təpə silsiləsi kimi dövrə vurmuş
Səliqəli və əzəmətli çadırlar görürəm.

O iri və uca yaşıl rəngli çadır
Firdovsinin – o uca sözlünündür.

Mövlananın çadırı ağ və parlaqdır,
Pak canın saflığı onda əks olunub.

Bura uca behiştin həsəd apardığı bir xanəgahdır,
Onun çadırları sanki hurilərin köşkləridir.

Hurilər onu yaxşıca silib süpürürlər,
Ənbər qoxuyan saçlarından ona ətir vururlar.

Hər bir çadırın önündə yumşaq dərilili taxt qoyulub ki,
Dostu dostun yanında oturda bilsin.

Hər şeyə qadir olan eşq təbərzinlə
Nəfs divinin buynuzunu sındırır.

Divlərin sınımış buynuzlarının ucundan
Xırqələr və kəşküllər asılıb.

Xırqələrin üzərində sancaq taxılmış
Tirmə taclar səf bağlayıb.

Daşa-divara saflıq qələmi ilə
Eşq və vəfa hekayətləri həkk olunub.

Sufilərin iman xirqəsi çiyinlərində
Ora-bura qaçdığını və coşqunluğunu görürəm.

Xanəgahı eyş-işrətə hazırlayırlar,
Şamlara ənbər qatırlar.

Şeyx Şəbüstəri ora-bura gəzişir,
Hay sala-sala hər guşəyə baş çəkir.

Arxada gül təpəsinə bənzər ocağın üstündə
Həqiqət Günəşinin (Şəmsin) qazanı pıqqapıqla qaynayır.

Şeyx Sənan xanəgahın ocaqçısıdır,
Tüstünün çadırı Ayın çadırı (haləsi) kimidir.

Şəmsin qazanında qaynayan eşq məcunudur,
Onu eşq ocağının sinəsində bişirir.

Onun suyu Mövlananın axan ilhamından,
Lobyası məna Günəşinin (Şəmsin) idrakındandır.

Pıqqıltısı müğənnilərin çəng və avazından,
Qaynaması sufilərin rəqs və səmasındandır

Səbzisi gözəllərin yaşıl xəttindəndir,
Zahidlərin duası ona dəm verib.

Ona Nizami ədviyyat səpib,
Ona Saibin təkbeytlərindən duz tökülüb.

Əriyini Buxaradan Əməq göndərib,
Limonunu Molla Sədra verib.

Zirəsi Şah Vəlinin mətbəxindən,
Şölesi Mövla Əlinin qeyrətindəndir.

Odunu azadələrin hümmətindən,
Tüstüsü aşıqlərin ürəkdən çəkdikləri ahdandır.

Onu bişirən eşq yangısıdır,
Kasasını da aşıqlərin gözündən düzəldib.

Süfrəyə Şeyx Şəbüstəri başçılıq edir,
Onun "Gülşəni-raz"ı süfrəyə çağırının duasıdır.

Salam, ey rahatlıq bilməyən aşıqlər!
Salam, ey göz yaşı tökən bulaqlar!

Canınızı və ürəyinizi səhnə edib təmizləyin,
Ona göz yaşı səpib kirpiklərinizlə süpürün.

Ud yandırın, yasəmən ətri səpin,
Özünüə yüz üsulla bəzək vurun.

Təsəvvürlər pərdəsini qaldırın,
Canın göz qapaqlarını açın.

Ürəyin gözü üstündə şahın yerini boşaldın,
Şahın şəklini o ucalıqdan asın.

Qəlblərinizi ayna kimi təmizləyin ki,
Bəlkə o işıqlı camalı görə biləm.

Qapı arxasından şahın gəlişini bildirən “çəkil!” səsi eşidildi,
Qoca qapıçı ürəkdən “Odur!” söylədi.

Canının gözünü bu görüş üçün açıq saxla,
Pərdətutan qoca pərdəni qaldırdı:

Budur, o nur dəryası qapıdan içəri girdi,
Elə bil Musa Tur dağından endi.

Bir qoluna Əbu Səid girib,
O biri qoluna da Cüneydlə Bayəzid.

Xəyyam onun başına çətir tutub,
Şeyx Cam əmrə müntəzir dayanıb.

Siması nur dəryasının aynasıdır,
Qaməti Tur dağının vüqarını göstərir.

Əzəli səhərin haləsi olan saçları
Əbədi gözəllik Günəşini dövrəyə alıb.

Göz sanki Məsihin simasına baxır,
Qulaq sanki aydın ayələr eşidir.

O gözəlliyi neçə təsvir edə bilərəm ki,
Gözlərim heyran qalıb onu görmədi.

O büsbütün sirdir, əgər fəş etsəm,
Yarasaya Günəşi təsvir etmiş olaram.

Həç kəs onun sirrini fəş edə bilməz,
Hərə öz təsəvvürüncə ona yar olub.

Onun halını vəsf edərkən bihal olsam yaxşıdır,
Sirri olanların dili lal olsa yaxşıdır.

Əbaların qolundan şövq əli çıxdı,
Bədənlərdəki paltarlar qəba oldu.

Xirqə geyənlər onun əzəmətindən heyratə düşüb
Xirqələrini çıxararaq onun ayaqlarına atdılar.

Şəms onun çiyindən öpüb irəli apardı,
Yuxarı başa keçirib taxtda oturtdu.

Elə bil Haqqın əlləri onu ağuşuna aldı,
Üzərinə nurdan bir pərdə çəkdi.

Pirin simasından eşq yağır
Və aləmi tutan gözəlliyi vəsf edir.

Onun saf etiqadlıları qapıdan içəri girirlər,
Onun dərvişlərinin hərəsi bir padşahdır.

Ariflər sapa düzülmüş ləl və dürr kimidir,
Şəmsin gözünün sarayı dolub.

Xanəgahın bütün fəzasını
Günəslə Ayın pərvanələri tutub.

Həqiqət Günəşi (Şəms) özü xirqəsini çıxarıb
Şaha qonaqpərvərlik göstərir.

Saib ucadan “xoş gəldin!” deyərək,
Şeyx Səbüştəriyə kömək edir.

Məsnəvixanlar hekayət danışır
Və ayrılıqdan şikayət edirlər.

Şam və məşəllər nur yağıdır,
Elə bil hurilər ətrafa gül səpir.

Qapıda, divarda şüalar oynadır,
Sufilər cuşa gəlib səma rəqsi edirlər.

Xaqaninin oxuduğu qəsidə yarımçıq qaldı,
Çünki Hümam qəzəl deməyə başladı.

Padşahın eşqinin həyəcanlandırıcı hekayəti
Yalnız qəzələ və tarın siminə sığışa bilər.

Görürsən ki, ariflər və aqillər
İltifatla başlarını aşağı salıblar.

Qapı ağzında bir tərəfdə Şeyx Bəhayi durub,
Bir tərəfdə də Sənayi əli sinəsində dayanıb.

İbn Sina şahın qəlyanını aparır,
Fəxr Razi şaha tütün çatdırır.

Su gətirmək Feyzi Dəkəninin öhdəsindədir,
Dehləvi dəhlizdə dayanıb.

Tus şairi əkinin suyunu bağlayıb,
Qəzzali də ipi pambıq edib.

Rudəki arabir ud çalaraq,
Xoş Səmərqənd nəğməsi oxuyur:

“Muliyan çayının ətri gəlir,
Mehriban yar yada düşür”.

Sədi bir guşədə qiyamət qoparıb
O üzü və qaməti vəsf edir.

Xacə (Hafiz) öz xoş avazı ilə oxuduğu
“Şahnaz”la məclisə xoş bir “Şur” (coşqu) salıb.

O yanda Şeyx Əttar müşk səpib ud yandırır,
Bəd nəzəri üzərlik tüstüsünə tutur.

Məclisi bəzəməyə Nizami layiqdir,
O şöhrətli söz ustası layiqdir.

Məclisi nizamlamağı Nizamiyə tapşırıblar,
Cam gəzdirməyi Camiyə tapşırıblar.

Xəyyam mey kuzəsini başına çəkir
Firdovsi ucadan deyir: “Nus olsun!”

Bizim məstliyimiz mənəvi şərabdandır,
Bizim çərəzimiz “Məsnəvi”nin neyi və avazıdır.

Bizim hədiyyəmiz göz yaşımız və eşqimizdir,
Onun qaşının bir işarəsi bizə yol göstərir.

Gözümüzü açıb bu xoş rüyadan ayrılaraq,
Eşqi ağilla tutuşduraq.

“Şahnamə” bizim təbilimiz və şeypurumuzdur,
“Məsnəvi” bizim cəngimiz, neyimiz və zıncırovumuzdur.

Tanrı xilqət neyinə üfürəndən bəri
Mövlanadan yanıqlı ney kim görüb?!

İlahi, bu neyçi nə gözəl çalır,
“Çalır” deyirlər, amma od vurur.

“Neyin bu sədası hava deyil, oddur,
Kimdə bu od yoxdursa, yox olsun!”

Bu qələndər gör nə qovğa salıb,
Aləmi öz sədası ilə doldurub!

Bu “Məsnəvi” yaradılış kitabı olduğundan
Köhnə onda bir an içində yeniləşər.

Hissəciklə tamı yenidən bir-birinə qovuşdurub,
Yaradılış kimi bir məhşər meydana gətirib.

Onun hər vərəqində yüz səhnə canlanır,
Onun hər sözündə yüz naxış görünür.

Onun hər sözü mübtədanın neçə-neçə xəbəridir,
Üstəlik özü də neçə-neçə sonun başlanğıcıdır.

Elə ki, söz həm mübtəda, həm də xəbər olar,
Bir dünya mənanı qucağına alar.

Otuz hissədən ibarət Qurana and olsun ki,
“Məsnəvi” fars şeirinin Quranıdır.

Düşüncə gözəlləri ona vurğundur,
Beyinlər onun dəryasında qərq olub.

Mövlana könlünü Şəmsin eşqinə verdi
Və bu qədər divanı Şəmsin adına bağladı.

Ona görə də Mövlananın ilhamına yox,
Mövlananın Şəmsinə əhsən!

Bizim dilsizlikdən şikayətlənən Şəmsimiz
Mövlana şeirinin dilində təzahür etdi.

Dil dağından ürəyi ağrıdığından
Tanrı ona bu əbədi dili verdi.

Bu "Məsnəvi" kitabı əbədidir,
Ey Mövlananın ruhu, sən də əbədi yaşa!

Mövlana Ruminin yeddi yüz əlli illiyi
Hər bir ölkədə keçirilsə də,

Mövlana Şəmsi axtarır,
Şəms hardadırsa, ora gedir.

Şəms Təbrizli də bizimki olduğundan
Mövlananın ruhu da yəqin bizim qonağımızdır.

Ey Şəhriyar, ilhamın çağlayırdı,
Ona görə də qonaqlarının vaxtını xoş keçirdin.

Fars dilindən tərcümə edəni: Məciəğa Məmmədli

PƏRVANƏNİN RUHU

(Poema)

Qaçdı yerin rəngi-rufu get-gedə,
Çünki Günəş indi qürub etmədə.
Sındı Fələk Yaqubunun bəxti ki,
Kor quyuya düşdü Günəş Yusifi.
Öldü Günəş - nur çiləyən aləmə,
Batdı Göyün köksü bu gün həm qəmə.
Toy şamı şiddətlə, yaman ağlayır,
Ah, Şəfəqin gözləri qan ağlayır.
Öldü Üfüq, həm o Gecə Kabusu
Boğdu onu, yetdi başa arzusu.
Zülmətə qərq etdi Fələk aləmi
Rəngi qara oldu günahkar kimi.
Bezmiş idi Çərxi-fələk gör necə
Gündüzü etmişdi qaranlıq gecə.
Getdi o şam, eylədi köç büsbütün,
Gündüzü Pərvanəyə döndərdi Gün.
Bir gəmi ki üzdü ağappaq suda
Batdı gedib qapqara bir dəryada.
Tərk elədi Gün bu cahan üstünü,
Sanki gecə - mən qarabəxtin günü
Yoxdu işıq, oldu qəhət nur yenə,
Sanki Fələk iflic olubdur yenə.
Bağlı qalıb qəlb, açılmaz daha,
Qeybə dönən nurə ümid az daha.
Ox baxışım gündüzü qətran görür,
Ətrafi qapqarə, pərişan görür.
Öylə ki, Ay baxdı səmadən yerə
Başqa şəkil aldı həmin mənzərə.
Ay nə yaman dalmış idi möhnətə,
Güzgü idi sanki qəmə, heyrətə.

Hüzn ki qalxmış Göyə, çatmış Aya
Qəm tozu yağıdırmada gen dünyaya.
Ulduz onun incisi - göz yaşları,
Amma Bulud gur, dağınıq saçları.
Öylə ki, Ay yandı o Şəmtək qəşəng
Yandı Bulud həm Şama Pərvanətək
Eh, necə ölgün bu Şamın yanmağı!..
Bəli, o solğun gecənin bir çağı
Bir neçə dostum ki inadkardılar
Sözbir olub mənzilimə vardılar.
Bilməyərkədən necədir əhvalım
Eylədilər cəhd, xoş olsun halım.
İstəyərek Çərxi-fələkdən aman
Eylədilər məclisimi şadiman.
Əldə qənimət bilərək fürsəti
Mey gətirib başladılar işrəti.
Eyş və həzz məclisi başlandı, bəh!
Saz ilə söz məclisi başlandı, bəh!
Olsa da hər kəs yuxulu bir qədər
Nıyyəti zövq almaq idi müxtəsər.
Amma Fələkdən ki xəbərsizdilər
Bilmədilər üzdə - gülüş, qəlbə - şər
Qəlbə sevinc versə, verər ağrı da,
Qoymadı sağlam bir ürək dünyada.
Sanma Fələk işləri abad edər.
Öncə abad, sonrasa bərbad edər.
Bizdə qədim bir patefon var idi,
Ruhimizi, ah, necə oxşar idi!..
Xeyli qəşəng, xeyli zərif, xoşsəda...
İncə düzəltmişdilər Avropada.
Gəldi dilə, başladı ahənginə
Vermək üçün zövq İran əhlinə.

Hər cürə simfoniyanı başladı,
Çalmağa Şərq nəğməsinə başladı.
Heç yada not düşmədi, not yox deyə
Muyə və Sarəng ucaldı göyə.
Gördü İran əhli xiridar qəmə,
Başladı qəm satmağa hər adəmə.
Ya ürəyi qüssəməyə yanmada,
Yanmağı öyrəndi o məndən, ya da.
Sanki mənim dərdimə dəmsəz idi,
Çoxdu gileyləy onda, səbr az idi.
Vermək üçün qəlbimizə şənliyi
Yoxdu gileyləyən savayı heç nəyi.
Qüssə verir musiqimiz hey bizə...
Qismət imiş qəmverən hər şey bizə.
Xasdi bizim nəğməməyə iztirab,
Millətimin zövqünə uyğundu lap.
Musiqimiz qəmlisə də, axmada...
Bir neçə həngamədən eylər səda.
Yəslisidir şövkətimin göz görə,
Növhə deyir Xosrova, Şirinlərə.
Uçdu Mədain tağı, Kəsra hanı?
Barbədi öldü, Nəkisa hanı?
Musiqimiz nəyə olub şeypura,
Sanki o sərkərdə olub Şapura.
Musiqimiz məst eləmiş hər kəsi,
Pərvizə olmuş o zəfər nəğməsi.
Musiqimiz Mənsura həmkar olub,
Surə dönübdür, zəfərə yar olub.
Olsa bu İran həmin İran yenə,
Etsə riayət təzədən ayinə
Nəğmə olar gur səsi İranımın,
Təzələnər nəğməsi İranımın.

Nərəsi düşmənləri xar eyləyər,
Bizdən isə dərdi kənar eyləyər.
Baxma ki, dərd-qəm bizə hey od vurub,
Amma ürək taqətini artırıb.
Valları bol-boldu bizim xanənin,
Çıxdı üzə bir valı Pərvanənin.
Hopmuş ona ah, qara olmuşdu o,
Ömrü kimi qapqara olmuşdu o.
Bağrını yarmış sitəmin iynəsi,
Qəlbini dəlmişdi qəmin iynəsi...
Odlə yazılmış qəmi əfsanənin,
Həkk olunub dastanı Pərvanənin.
Bağrıdağ etmiş onu zalım Fələk,
Qanə boyanmış Pəri pərvanətək.
Qəm tikanı köksünü al qan edir,
Sanki sınıq qəlbli Pərvanədir.
Qəm pası ah tüstüsünə qərq olub,
Qapqaradır, rəngi qaçıb, tərək olub.
İndi görək köhnə o val neylədi,
İynə dəyəntək ona ah eylədi.
Sanki canı oldu hədəf nəştərə,
Köz-köz odu sanki dağıtdın yerə.
Eylədi qan sinəsini yarəsi,
Qopdu kökündən yaranın ah səsi.
Sanki olub yaşlıların yağısı
Yanmış ürək nəğməsinə başladı.
Gəldi şikayət dilə, cövr eylədi,
Qəmlilərin qəlb dağı qövr eylədi.
Nalə salıb dərdə öz əhvalını
Sordu sınıq qəblərin halını.
Öylə hərərət var idi nalədə
Qırdı bədən - can bağını get-gedə.

Nalə deyil, qəlbi deşən iynədir,
Od tək, alov tək yananı göynədir.
Bir oxa bənzər, ürəyə saplanıb.
Qəm tikanı dost ürəyində sınıb.
Onda mən aşiq ki, pərişan idim,
Hicrə düşən qəmli bir insan idim.
Olmuş idi məndəki qandal bəla,
Bir təzə gül hicrinə mən mübtəla.
Qəmli başım düşdü vüsal eşqinə,
Coşmuş ağıl söylədi əhsən mənə.
Düşdü yada yangısı Pərvanəmin,
Mən şamı söndürdü əsən bir nəsim.
Saldı o nalə məni bərk təşvişə,
Ərz eləyim əhvalımı mən necə?
Aldı qəm əldən gücümü büsbütün,
Dartdı xəyalım məni rəya üçün.
Söylədi dərhal mənə əfsanələr,
Onda itirdim huşumu bir qədər.
Amma açıq qaldı bəsirət gözüm,
Bax, belə idi yuxuda gördüyüm:
Ağ o bulud, pəmbə bulud göydəki
Xeyli gözəlləşdi xəyalım təki.
Göz yetirib baxdım ona şövq ilə,
Bənzəri var idi pərişan telə.
Aşkar olur, gah göz önündən gedir,
Həm ümidimtək görünür, həm itir...
Endi o birdən yerə, gördüm ki, mən
Döndü bulud bir gözələ qəflətən.
Çöhrəsi solğundu Ayın nuritək,
Zülfü buluddandı, buna yoxdu şəkk.
Qalxdı onun qaməti bir gül kimi,
Düşdü bəşər şəklinə xoş görkəmi.

Qüssəli bir xilqətə bənzərdi o.
Bir qarabəxt afətə bənzərdi o.
Rəngi-rufu solmuş idi Ay tək,
Solğun idi gülzarı hüsnündəki.
Çöhrəsi ağ, zülfü isə qapqara,
Sanki salıb ah kimi iz aynada.
Öncə pərişan dediyim zülfü də
Sanki söyüd pöhrəsidir çeşmədə.
Narahat idi o pərişan pəri,
Ah, necə dalğındı onun gözləri.
Olmuş idi çöhrəsinə doğma qəm,
Sarmış idi qəlbini möhnət, ələm.
Dalğalı saçlar ki yerə hey dəyir
Hicrimə bais gecəyə bənzəyir.
Asımanı seyr eləyir, hey baxır,
Qarə gözündən yerə ulduz yağır.
Damcı olub göz yaşı kirpiklərə
Saymaq üçün dərini, düşmür yerə.
Mən ki həmin mənzərəni izlədim
Cansız olan bir şəkilə bənzədim.
Heyrət içində gözümü çəkmədən
Donmuş idim vahimədən sanki mən.
Əsdi və çırpındı ürək quş kimi,
Qorxu məni eylədi bihuş kimi.
Söylə, ey Allah, bu mənəm, yoxsa yox?
Bir mənə bildir, həməmə, yoxsa yox?
Yoxsa ağıl nöqsan olubdur mənə?
Bəlkə bu qız heyran olubdur mənə?
Öylə ki göz qoydu qız əhvalıma
Rəhm elədi, yandı mənim halıma.
Könlümü almaq diləyib nazənin
Açdı təbəssümlə o ləl qönçəsin.
Ləl ürəyi gəldi həmin dəm dilə.

Ləl dodağı etdi hekayət belə:
- Zənn eləmə sən sənə canan məni,
Qəmli o Pərvanəyə ruh san məni.
Bir də adamlar məni yad etməsin,
Arzusu əncamə yetə hər kəsin!
Öylə ki, odlandı o istək şamı
Yandı oda mən yazığın əndamı.
Məndən ərim aldısı da xeyli dad
Eyləmədi əhvalımı az da şad.
Eşqi onun odlamayıb qəlbimi,
Sevməmişəm mən onu bir ər kimi.
Sevdirə bilməz elə ər övrəti,
Olmadı yarım mənə layiq qəti.
Neyləməli, olmadı bab yar yara...
Pis dolanırdıq, günümüz qapqara.
Həm də ədəbsizdi o nadan yaman,
Bezmiş idim mən o həyatdan, inan.
Ev ki deyil, zindan idi mən yara,
Yandı o zindanda canım odlara.
Aciz olub qüssə yedim, qəm yedim,
Tapmayaraq dərdimə çarə, dedim:
"Ay kişi, rəhm et halıma, ver talağ,
Yalvarıram, gəl boşanaq, ayrılacaq".
Amma əbəsmiş ümidim, nalələr
Qeyzini artırdı onun sərbəsər...
Ah, sənə bir sirr də açım mən gərək:
Eşq oduna yandı canım lalətək.
Amma utandım, demədim heç kimə,
Şərm elədim göz yumaraq eşqimə.
Yandı sinəm, dağladı həsrət məni,
Etdi vərəm gizli məhəbbət məni.
Oldu vərəm dərd, bəla cismimə,
Sirri əyan eyləmədim heç kimə.

Yandı o sevdəyə canım ol qədər
Odlu canım döndü külə müxtəsər.
İndi ucaldın mənə bir başdaşı
Qoy ola ibrət, ola dərs aynası.
Başdaşı möhnət qəlibindən çıx, a
Çəkdiyim həsrət qəlibindən çıx, a
Hər görəni sövq eləyib diqqətə
İbrət ola mən kimi çox afətə.

* * *

Pərvanə, sənəin halına yanmaqda o şam da,
Yandın və dağından neçə dağ qaldı adamda.
Ey qız, gileylə bu qədər iz ki buraxdın
Qəlb atəşimi sən təzədən atəşə yaxdın.
Dünya evinin böylə yanar lələsi olmaz,
Pərvanələrin heç bu təhər naləsi olmaz.
Ey ney, a mənim yarəli köksüm, yanıram mən,
Göz yaşlarıma qan qarışib nalələrimdən.
Sındırma şikəstənlə mənim qəlbimi, rəhm et,
Ey vay, bu sınıq sazda nə isti, nə hərarət!..
Solğun çiçəyim, ey ki olan həsrətə mayə,
Qəm qundağına yoxsa bükübmüş səni dayə
Bir halda ki, Pərvanə, daşın qəlbi də yansın
Mümkünmü ki, qəlbim oduna qarşı dayansın?
Dincəlməyərək sən gecə səsləndin aramsız
Ey sönmüş olan ulduzum, ey nakam olan qız.
Növhənlə bu məclisdəki həzzi kədər etdin,
Bir gör o cəfakeş anaya sən nələr etdin.
Bir lələ ki solmuş, çəmənəi rəngin edərmiş,
Bir qəmgin adam məclisə qəm təlqin edərmiş.
Sən bir saz olub qəmləri bizdən kənar etdin,
Söz məclisinin qəlbini şamtək yanar etdin.

Oldun bu hünər bağçasının sən gülü bir vaxt,
Minlərlə hünərdən yaranıbsan özün ancaq.
Bir vədə sənin gül dodağın etdi təbəssüm,
Qoşdun ədəbiyyət deyilən nəğmə çəmənçin.
Ruh verdi səsin xəstə olan cismə, gözəldir!
Almaq ələ sadıq bir ürək, ah, nə gözəldir!
Həzz gülzarına əsdi külək sonradan, ey gül,
Oldu bu gülüstan o küləkdən xəzan, ey gül.
Boş qoydu gözəllik və zəriflik bu həyatı.
Yoxlaşdı o işrət büsatı, eyş büsatı.
Tar pərdəsinə cövr edilibdir, o cırılmış,
Çəngin kəməri gör necə sınımış və qırılmış.
Ey bəxt, özünü sən yuxudan bir gün oyatdın
Gün keçdi, günün ertəsi gün sən yenə yatdın.
Yoxsan, daha Pərvanə həmin Şamla barışmaz,
Şadlıq Şamı ağlar və daha eyşə qarışmaz.
Yoxsan deyə aşiq daha gülzarda görüşməz,
Məlum ki, cavanlıq və məhəbbət yada düşməz.
Mizrabdan olar yarə o çəngin simi sənsiz,
Oxşarmı tarın zümzüməsi qəlbimi sənsiz?
Çalmaz daha ney nəğməni, “ey vay” eləyər ney,
“Ey vay” eləyər, “vay” eləyər, “vay” eləyər ney.
Yoxsan deyə mey kuzəsi sındı, ziyan etdi,
Dəf başə qapaz vurdu və bərbət fəğan etdi.
Mey döndü qədəhlərdə qızıl qanə. Qırıldı.
Növbət sənə çatdıqda o peymanə qırıldı.
Mey içmədi, hal əhli olan ağladı sənsiz,
Bağlandı bütün meyханalar, qalmadı sənsiz.
Çatdırdı Səba öldüyünü, eylədi fəryad?
Ey vay, o xəbər neylədi, gör neylədi fəryad.
Gül kollarının şivəni hey vəlvələ saldı,
Yas məclisinə döndü çəmən, soldu, qaraldı.
Hər yanda külək qalxdı, bəla yelləri axdı.

Toplandı bulud, ağladı, qəm selləri axdı.
Çəkdi elə ah, batdı Günəş, Ay şamı söndü,
Dünya qara zülfün sayağı qarə göründü.
Qəddin kimi sərvın və gülün taqəti itdi,
Tərk oldu. Çəmən quşlarının nəğməsi bitdi.
Yolcaq saçını, ah, nə sitəm çəkdi gözəllər,
Yolduqca saç torpağına tökdü gözəllər.
Fəryad eləyib baş-yaxanı açdı gözəllər,
Divanə kimi hər tərəfə qaçdı gözəllər.
Dad etdi pərişan könülün cövhəri nalə,
Gördükdə sənin dağını dağlandı o lalə.
Qışqırdı çəmən: - Neyləyim, ey vay, gülüm itdi,
Gördükdə gülün yoxluğunu bülbülüm itdi.
Zalım Fələyin saf ürəyi, niyyəti yoxmuş,
Bərk fırlana qoy çarxı ki, heç mürvəti yoxmuş.
Hər dəm əyilib oxçu kimi pusqu qurubdur,
Bilməm bu qoca ovçu nə niyyətlə atır tor?
Ey Çərxi-fələk, insaf elə, ahuma dəymə.
Rəhm eylə, ey ovçu, gözələ, ahuma dəymə.
Aşıqlərə həzz bəxş eləyən qəlbi qanatma,
Oxlanmağa layiqmi onun köksü? Ox atma!
Dərvişlərin, əlbəttə, cigərguşəsidir o,
İsmət və həya aynası, naz xəznəsidir o.
Məxsusdu həmin köksə vəfa, sevgi səmimi,
Çox mübhəmi aşkar eləyən ayna deyilmi?
Heç ah çəkə bilmir sinə, ey qanlı vərəm, sən
Bir söylə, bu incik sinədən canımı dilərsən?
Sınmış bir ürəkdir bu ki, Allah yaşar orda.
Allah evidir öylə ürək, Tanrı var orda.
Yarəb, bu gecə mən yenə pərvanəpərəstəm,
Sevdalı bir aşiq təki, şair təki məstəm.
Qəm-qüssə, a Pərvanə, ağır yüküdü, çəkilməz,
Hər dost sən qədrini mən tək bilə bilməz.

Qəlbimdə, a Pərvanə, sənin nalələrin var,
Məndən savayı bəlli kimə səndəki ahlar?
Od vurdu o şam bizlərə həm, yanmada ikən
Bildim ki, bu oddan, bu alovdan nə çəkibsən.
Eşq mərəkəsi üzdü məni sən kimi gerçək,
Eşq atəşinə yandı canım, yandı sənin tək.
Sevdim, əsir oldum gözəlin zülfünə mən həm,
Qəlbim, ürəyim gizli olan sirlərə məhrəm.
Köksümdə mənim həm nə pərişan ürəyim var!
Mən həm bu şəhər içrə itirdim neçə dildar!..
Yar getdi sənin ah odunu qəlbimə salsın,
Qəlbimdə sənin hər sözünün rəmzi çoxalsın.

Fars dilindən tərcümə edəni: Şahin Fazil (Fərzəliyev)

Qaynaqlar

1. Beqdeli Q. Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyar: monoqrafiya. B., "Azərnəşr", 1963, 40 s.
2. Beqdeli Q. Vətənpərvər şair. "Azərbaycan", 1961, say 10, s. 180-190.
3. Billuri H.Məhəmmədhüseyn Şəhriyar: monoqrafiya. B., "Elm", 1984, 154s.
4. Dadaşzadə M.A. Şəhriyara salam. "Ədəbiyyat və incəsənət", 1966, 12 noyabr.
5. İbrahimov M. Heydərbaba şairi. "Ədəbiyyat və incəsənət", 1963, 21 sentyabr.
6. Qasımzadə Q. Şəhriyarlı günlərimiz. "Ədəbiyyat qəzeti". 2013, 5 iyul.
7. Məmmədli P. Cənubun söz sərrafı. "Xalq qəzeti", 1998, 28 aprel.
8. Məmmədzadə "Heydərbabaya salam" poemasının ikinci hissəsi. "Ədəbiyyat və incəsənət", 1965, 16 yanvar.
9. Nəbioğlu S. Vüsalın qanadlarında. B. "Elm və təhsil", 2013, s. 37.
10. Nəbiyev B. "Poeziyamızın canlı klassiki, xalq şairi Mirvarid Dilbazinin 85 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yubiley gecəsi"ndə çıxış. "Ədəbiyyat qəzeti", 1998, 1 may.
11. Tahir S. "Heydərbabaya salam" – "Səlam bər Heydərbaba". "Ədəbiyyat qəzeti", 1993, 4 iyun.
12. Şəhriyar M. "Aman ayrılır". B., "Yazıçı", 1981, s. 7.

- 13.Şəhriyar M. – 90. “Ədəbiyyat qəzeti”, 1998, 10 aprel.
- 14.Şəhriyar M. Yalan dünya. B., “AENPB”, 1993, s. 8.
- 15.Ulutürk X.R. Şəhriyar Təbrizi. Ədəbi tənqid. B., “Mütərcim”, 2003, s. 157, 160, 323.

MÜNDƏRİCAT

Giriş	3
Şeiri çıxıb Şəhriyarın, bayram edir Azərbaycan!.....	8
Şimali Azərbaycanda nəşr edilən kitablara	
Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın daxil edilməyən əsərləri.	42
Oğlum Hadiya	42
Məktuba cavab.....	44
Göz yaşım	47
Qoymaram getsin	48
Bir rəngli xanəgah	49
Aman tuğrası	51
Qoy ölüm.....	52
İnsanın taleyi	53
Şiraz xatirəti.....	55
Vəhdət bədəsi.....	59
İnsan emalatxanası	61
Həmədan yolçusu	62
İnqilab novruzu	63
Şəhrivər qonağı	64
Deyil	66
Ey vəzir	66
Günəş sönsə.....	67
Şəhriyarımız varıdı	68
Kərbəla karvanı	69
Həzrəti Əlinin Fatimeyi Zəhra Əleyhissəlamla	
öyünməsi	71
Can ana	72

Minacat.....	75
Behcətabad kəndi.....	77
Lütfullahın toyu.....	78
Xəzan nəğməsi / Qocalıq nəğməsi/	79
Ya Əli.....	82
Qılinc.....	83
Məliküşşüara Baharın xatirəsinə.....	85
Nima ilə vidalaşma.....	88
Dəmir yolu dayanacağıının himni.....	90
Bu gecə.....	93
Ruhun yaqutu.....	94
Qocalıq eşqi	95
“Ey qönçeyi-xəndan, niyə ürəyimizi qanla doldurursan?”	96
Mövlana Şəms Təbrizinin xanəgahında.....	97
Pərvanənin ruhu (poema).....	109
Qaynaqlar	120

Nəşriyyatın Baş direktoru:
Səməd Eyvazov

Texniki redaktor:
Mail Xəlilov

Kağız formatı: 60x84₁ /¹⁶
Həcmi: 8 çap vərəqi
Tiraj: 300 ədəd

“OPTİMİST” MMC-də hazır diopozitivlərdən çap olunub